nr. 3, martie 1984

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

(anul XC, nr. 1171)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAŞI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

o primăvară a sufletului românesc

În martie 1974, înaltul sfat al ţării, Marea Adunare Naţională, alegea în unanimitate, ca întîiul preşedinte al Republicii noastre, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, forţa politică conducătoare, care prin programul şi acţiunea sa revoluţionară a deschis o eră nouă în istoria României, o eră a deplinei libertăţi şi înfloriri umane. Actul de acum zece ani exprima voinţa de neclintit a unui popor de a înainta pe acest drum de luptă, de izbînzi şi de eforturi uriaşe, de împlinire a unor năzuinţe de veacuri — propăşirea ţării şi o viaţă mai bună pentru oamenii acestui pămînt. Alegerea ca preşedinte al ţării a tovarăşului Nicolae Ceauşescu semnifica o opţiune clară pentru ceea ce conducătorul nostru de partid şi de stat simbolizează în întreaga lume — o dezvoltare dinamică, accelerată şi multilaterală a României socialiste. Cu incandescenţa simţirii sale tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne-a chemat să trăim în miezul unui ev aprins, să ne cheltuim puterile pentru a recupera o rămînere în urmă istorică şi a dovedi lumii întregi de ce este capabil un popor liber, stăpîn în ţara sa, atunci cînd îl înaripează un ţel înalt, plin de nobleţe.

Imaginea de azi a ţării, transformările radicale din cei patruzeci de ani de istorie nouă, în care timpul deschis de Congresul al IX-lea al partidului reprezintă perioada cea mai rodnică, demonstrează viabilitatea proiectului de societate nouă, capacitatea partidului şi secretarului său general de a soluţiona probleme complexe, de a asigura ritmuri ridicate de dezvoltare, adică de a crea condiţii mai bune de viaţă şi afirmare a personalităţii umane.

Ani de istorie tumultuoasă, de încordare, de luptă şi de realizări în toate domeniile existenţei noastre. Pateticul îndemn al tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a ne dărui operei de transformare a ţării, creşterii prestigiului ei în lume, a fost de fiecare dată însoţit de remarca lucidă că nu ne aşteaptă un drum uşor, că se cer mari energii, sacrificii chiar, că e nevoie ca fiinţa noastră să ardă întreagă în focul acestui proces revoluţionar. Un fierbinte apel, căruia fiicele şi fiii României socialiste i-au răspuns cu căldura inimilor lor. Ei au întărit prin fapte votul pe care reprezentanţii lor l-au dat în forul suprem al ţării, Marea Adunare Naţională, acum zece ani, într-o primăvară a sufletului românesc.

C.L.

În celelalte pagini:

Înalt prestigiu internaţional: opera Preşedintelui României pe meridianele lumii ● 40 de ani de literatură nouă ● Inedit: G. Topîrceanu — cinci scrisori către o necunoscută ● Interviu cu Al. Andriescu ● Aniversări: Alexandru Paleologu — 65 ● Cronica literară ● Realismul francez în viziune germană ● Literatura contemporană în orizontul spiritual al elevilor ● Dialogul artelor ● Magazin.

omagiu

jurămînt pentru ţară

Pe sceptrul ţării pune înalta-i chezăşie
cu dragoste, Eroul, în nobil legămînt
să ctitorească-n pace statui de veşnicie,
statui de libertate pe strămoşesc pămînt.

Un jurămînt de ţară aduce pentru ţară
Întîiul Preşedinte al timpului cel nou
un jurămînt de ţară în plină primăvară
pe sceptrul ţării pune un comunist-erou.

Un jurămînt de ţară aduce pentru ţară,
e jurămîntul nostru, al nostru jurămînt
noi îl rostim prin fapte, prin forţa temerară,
prin El noi facem ţării înaltul legămînt.

Emilian MARCU

deceniu

împlinim un deceniu de nouă ctitorie
de cînd noi, Poporul, întîiul la cuvînt
ne-am unit vrerea, credinţele şi dorul
sub nimbul măreţiei ales prin jurămînt

ne-am reunit gîndul să-l ştim o faptă demnă
ca visul de milenii să fie împlinit
rotund precum e ţara şi neclintit ca munţii
adîncului din inimi ; aşa cum ne-am dorit

un Preşedinte bun, un Om de omenie
un scut de veghe ţării — Înaltului cuvînt ! —
rostit de-o lume-ntreagă cum se rosteşte Pace ! —
aşa ne este OMUL ales prin jurămînt

Ion BORODA

om al ţării

Privim cu îndrăzneală coloana infinită,
urcăm mereu şi ne-avîntăm în zbor,
luminile străbat adînc şi-nnoitor
brăzdînd spre veşnicie grădina primenită.

Pe verticală urcă vulcan de hărnicie
întreaga naţiune, în trainic legămînt
cu primul Om al ţării, pe milenar pămînt
istoria măreaţă, sub tricolor o scrie.

Privim cu cutezanţă destinul, vatra, glia,
orînduind prezentul mereu în viitor.
Acolo unde dacii au sîngerat Cîmpia
acum sînt grîne coapte şi pîine pe cuptor.

Istoria ne-o scriem pe mioritic plai
că ni-s dorinţa faptă şi faptele dorinţi ;
visau strămoşii noştri să fie ţara rai,
iar noi clădim coloana spre-amiezile fierbinţi.

Acolo unde dacii au făurit un zid
să apere grădina de grindină şi vînt,
cu primul Om al ţării, pe milenar pămînt,
urmăm înţelepciunea Măreţului Partid !

Constantin MATEI

jurămîntul

Momentele mari, solemne, rămîn de-a pururi inscrise în istorie. Cu litere de aur a fost înscrisă şi rămîne de-a pururi în filele istoriei poporului român solemnitatea de acum zece ani a depunerii jurămîntului primului preşedinte al României, a cărei imagine o păstrez şi acum în memorie. Parcă-l văd şi-i aud glasul tremurînd de emoţie rostind din adîncul inimii „Jur să slujesc cu credinţă Patria...!"

Cuvinte sacre, rostite în faţa ţării, într-un moment fierbinte, incrustate în piatra de granit a Republicii noastre ; cuvinte rostite, cu maturitate şi responsabilitate, de primul fiu al unui neam de eroi cu care el s-a identificat din fragedă tinereţe, proiectînd şi clădind cu iscusinţă, înţelepciune şi încredere, viitorul de azur al patriei române ; cuvinte de foc rostite din adîncul conştiinţeţi prin care preşedintele nostru ne-a asigurat că-şi va face întotdeauna datoria cu cinste şi devotament pentru strălucirea naţiunii noastre socialiste.

Rememorez clipele în care preşedintele şi-a rostit legămîntul în faţa ţării şi pe care-l respectă statornic, cu sfinţenie, acţionînd cu toată energia şi puterea minţii pentru înflorirea ei, pentru a-i apăra suveranitatea, independenţa şi integritatea.

Am ascultat cu emoţie slovele pline de miez şi încărcătură rostite cu patos de preşedintele nostru pentru măreţia gliei străbune, de la Dunăre şi Carpaţi, pentru care s-au jertfit şi au apărat-o, cu credinţă şi devotament, şi Mircea cel Bătrîn, şi gloriosul Ştefan Voevod, şi Mihai cel Viteaz, şi Avram Iancu, Bălcescu şi Cuza, şi toţi marii noştri înaintaşi şi oştirile lor.

Am trăit sentimente de înaltă mîndrie în ziua aceea de martie în care patria i-a primit cu braţele înălţate jurămîntul pentru că El – destoinic şi distins conducător – este omul care întruchipează în chip fericit chintesenţa virtuţilor neamului românesc, omul a cărui masă de lucru este ţara, comunistul de mare omenie care-şi dăruieşte întreaga viaţă slujirii cu credinţă, fără preget, cauzei partidului, făuririi socialismului şi comunismului în România, este marele bărbat de stat care s-a impus în faţa lumii întregi prin puternica sa forţă de pătrundere, analiză şi viziune, prin efortul neobosit pe care-l face pentru a preveni pericolul care ameninţă planeta Pămînt, pentru triumful păcii şi dreptul la viaţă liberă şi demnă al tuturor popoarelor.

Patria română i-a răspuns şi atunci, şi-i răspunde mereu, într-un singur glas : Partidul, Ceauşescu, România ! E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt. Trei cuvinte-simbol, trei cuvinte-poem, trei cuvinte de înaltă şi aleasă vibraţie care străbat ca un fluviu întreaga ţară. Sînt cuvinte poem şi simbol prin care harnicul şi bravul nostru popor, cu înţelepciunea sa curată şi nobilă, îl cinsteşte pe cel mai iubit fiu al său, pe omul dîrz care, în vremuri grele, înfruntînd cu bărbăţie, demnitate şi inteligenţă teroarea, a luptat eroic pentru a schimba din temelii destinele ţării, pe omul între oameni care continuă, în cuget şi în faptă, cele mai strălucite tradiţii de luptă pentru libertate socială, unitate şi independenţă naţională.

Partidul, Ceauşescu, România ! Cuvinte simbol şi poem rostite pretutindeni cu încredere de întregul popor român strîns ca un zid de monolit în jurul marelui şi minunatului conducător, în jurul omului care în momentele de grea cumpănă, prin exemplul său de înalt devotament patriotic, a îmbărbătat întreaga naţiune, omul care, prin tot ceea ce a făcut şi face, asemenea unui mare arhitect, pentru reconstrucţia ţării, s-a dovedit a fi cel mai credincios exponent al intereselor noastre supreme.

Partidul, Ceauşescu, România ! E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt, pentru că prin tenacitatea şi iscusinţa cu care acţionează, prin vasta şi laborioasa activitate pe care o desfăşoară preşedintele nostru, a devenit erou de legendă, întruchipînd în personalitatea sa genială cele mai înalte virtuţi ale românilor. Bogăţia gîndurilor sale este bogăţia gîndurilor întregii naţiuni române, care se dezvoltă liberă şi prosperă, independentă şi suverană şi-i urează preşedintelui ei să trăiască întru mulţi ani, s-o conducă cu aceeaşi strălucire sub soarele generos al comunismului.

Lazăr BĂCIUCU

spiritul umanist – revoluţionar

Vocaţia necesar istorică a socialismului este de a realiza umanismul integral şi în această perspectivă noua orînduire îşi propune să orienteze ansamblul practicii sociale. Aplicînd creator principiile generale ale filosofiei materialist-dialectice şi istorice la condiţiile concrete ale construirii socialismului în ţara noastră, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a avut şi are un rol decisiv în configurarea direcţiilor de dezvoltare ale României contemporane. El a supus unei critici deschise tendinţele de închistare dogmatică, tezele speculative şi abstracte, valabile oriunde şi mai ales oricînd comode, în care să fie, cum bine s-a spus, înghesuită realitatea, totdeauna nouă, generatoare de probleme noi. Astfel, ideile progresiv canonizate păreau a avea prioritate asupra realităţii complexe, cînd determinismul dialectic este, în practică, încă şi mai complex. Respingînd atitudinea idilică asupra socialismului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a acordat şi acordă o mare atenţie problemelor contradicţiilor ce apar şi în socialism. Lupta între vechi şi nou reprezentînd o pîrghie principală a dezvoltării vieţii sociale, contradicţii există şi vor exista în orice societate. Important este ca ele să nu fie „negate" ori lăsate deoparte, ci prin studiul cauzelor ce le generează să se treacă la înlăturarea lor în mod conştient şi eficace din aceeaşi perspectivă a idealului socialist. „*Este deci necesar*, spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu, *să nu ne mai închinăm în mod fatalist în faţa tezei că conştiinţa rămîne în urma dezvoltării bazei materiale, ci să înţelegem că dezvoltînd baza materială, avem posibilitatea — şi trebuie să facem — ca conştiinţa să se ridice la nivelul bazei materiale, şi chiar să devină ea însăşi o forţă materială mobilizatoare*". Nu întîmplător, în toate documentele partidului nostru problema dezvoltării conştiinţei revoluţionare a întregului popor capătă dimensiuni sporite.

S-a constituit şi se constituie astfel noua concepţie revoluţionară asupra locului şi rolului omului în societatea nouă în care acţiunea individuală şi colectivă se întrepătrund edificînd orînduirea echităţii. Este o acţiune deliberată, multidimensională, necesitatea devenind tot mai mult libertate, iar istoria, din care s-au tras toate învăţămintele, profundă creaţie pentru umanitatea omului. Este concepţia umanist-revoluţionară potrivit căreia omul reprezintă scopul şi valoarea supremă a întregii activităţi materiale, social-politice şi culturale. Este concepţia ce se afirmă progresiv, atît în latura vieţii sociale cît şi a celei individuale, odată cu adîncirea şi perfecţionarea relaţiilor noi, de democraţie şi libertate socialsită. „*In viziunea noastră*, subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, *omul nou, constructor al socialismului şi comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale ştiinţei, ale cunoaşterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuţi politice şi morale, prin pasiunea pentru muncă şi creaţie, prin îndrăzneală în gîndire şi acţiune, prin cutezanţă în promovarea noului, prin fermitate în lupta pentru dreptate şi adevăr*". Este astfel sintetizat conceptul polivalent ce defineşte umanismul revoluţionar ca un model de viaţă şi gîndire, ca un principiu de acţiune. Direcţiile de acţiune ale activităţii pentru formarea omului nou sînt reflectate în programul ideologic al partidului, în expunerile şi cuvîntările secretarului său general. Practica edificării umanismului revoluţionar arată că trebuie să se acţioneze deopotrivă, într-o strînsă interdependenţă dialectică, atît pe planul material al vieţii sociale cît şi pe planul spiritual asupra conştiinţei individuale. Procesul făuririi omului nou presupune astfel o conexiune şi o interacţiune dialectică între factorii obiectivi şi subiectivi.

Esenţa umanismului revoluţionar constă în situarea noului în centrul complexului de preocupări şi activităţi ale societăţii şi, în acelaşi timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice, fireşti între individ şi colectivitate. Noul umanism concepe afirmarea şi dezvoltarea plenară a personalităţii umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societăţii, promovînd principiul raţional şi generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivităţii din care individul face parte, a poporului, a umanităţii. Referindu-se la aceste aspecte de bază, tovarăşul Nicolae Ceauşescu preciza că „*noi pornim de la necesitatea realizării unui umanism nou, revoluţionar, în care omul să se poată afirma plenar în strînsă legătură cu societatea, cu colectivitatea din care face parte. Numai aşa fiecare om, fiecare personalitate îşi poate pune mai bine în valoare capacitatea, talentul, energia şi forţa creatoare, se poate afirma în viaţa colectivităţii, a întregii noastre naţiuni*".

Partidul Comunist Român, al cărui ţel urmărit cu neclintire este înfăptuirea în practică a acestor principii, pune în centrul activităţii sale asigurarea bunăstării materiale şi spirituale a poporului, crearea unui înalt grad de civilizaţie a vieţii celor ce muncesc, realizarea aspiraţiilor de demnitate, libertate şi fericire a omului, înflorirea multilaterală a personalităţii umane, valorificarea sa plenară, în interesul propriu şi în interesul întregii societăţi. Tipul uman nou pe care îşi propune să-l făurească societatea socialistă trebuie să se caracterizeze prin pasiune pentru munca creatoare, printr-un înalt spirit de răspundere faţă de interesele generale, printr-o ţinută morală aleasă, printr-o viaţă spirituală elevată.

Aşadar, umanismul revoluţionar socialist — ca formă istorică superioară a umanismului — nu este o noţiune abstractă, ci o realitate vie, un proces continuu de dezvoltare plenară a personalităţii omului, a vieţii sale materiale, spirituale, morale. Realizarea concretă a acestui tip de umanism este un proces real, complex, de lungă durată, a cărui înfăptuire este condiţionată dialectic de factori sociali, politici, educaţionali. Partidul nostru concepe îndeplinirea umanismului revoluţionar ca fiind strîns legată de apariţia şi manifestarea consecventă a unui tip de om nou, înzestrat cu o concepţie ştiinţifică materialist-dialectică despre lume, societate şi gîndire, cu un larg orizont de cultură generală şi profesională, înarmat cu principii şi valori morale superioare în întreaga sa conduită politică şi socială. În acest proces dialectic multilateral de formare a omului nou cu o înaltă conştiinţă socialistă, un loc primordial îl ocupă învăţămîntul şi alţi factori de instruire şi educaţie printre care presa, creaţia literară şi artistică. Pe acest plan superior se situează multilaterala activitate politico-ideologică şi cultural-educativă desfăşurată de partid. Sensul propagandei sale presupune necesitatea însuşirii de către toţi oamenii muncii a concepţiei partidului despre lume şi viaţă, necesitatea viabilităţii ferme a eticii şi echităţii socialiste, a lărgirii orizontului general de cunoaştere, a combativităţii împotriva oricăror concepţii retrograde. Şi asta nu înseamnă altceva decît a pune omul în centrul tuturor activităţilor politice şi sociale, a milita pentru integrarea sa organică şi conştientă în procesul productiv-creator pentru modelarea conştiinţei sale în spiritul principiilor general-călăuzitoare ale socialismului, a-l face mai bun, mai drept, cu un orizont larg de cunoştinţe, înarmat cu argumente puternice în faţa falsului umanism, bazat pe exploatare, menţinerea acesteia, inegalitate, egoism, cultul puterii, fatalismului, diversiunii, exclusivismului.

În spiritul acestor înalte exigenţe revoluţionare se alcătuiesc şi se înscriu sistematic documentele de partid şi de stat, expunerile şi cuvîntările secretarului general al partidului, primul Preşedinte al Românei socialiste.

Iuliu MOLDOVEANU

„uniţi în cuget şi-n simţiri"

La Editura „Eminescu" a apărut, la începutul acestui an, antologia *Uniţi în cuget şi-n simtiri,* realizată de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, un nou volum omagial consacrat tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Numele antologate sînt ale unor autori de vîrste şi profesii diferite, scriitori, dar şi muncitori, ţărani ş.a. Antologia reuneşte pagini de poezie, confesiuni, articole provenite din presă, care, cu toate, pun în evidenţă personalitatea, activitatea excepţională a secretarului general al partidului, spiritul său lucid, clarvăzător, dublat de energie şi dinamism, trăsături încununate de un fierbinte patriotism. Nicolae Ceauşescu, întemeietor al României noi, angajată pe calea edificării socialismului multilateral dezvoltat, şi-a identificat întreaga sa muncă, întreaga pasiune revoluţionară cu dorinţa de libertate, de progres şi pace a poporului său. „Tovarăşul Nicolae Ceauşescu — arată Dumitru Radu Popescu — ne-a redat încrederea şi siguranţa că pămîntul şi cerul nostru sînt ale noastre, că toate datinile şi visele, literele şi istoriile scrise şi nescrise de noi ne aparţin, ne-a făcut să înţelegem că libertatea de gîndire înseamnă o majoră angajare patriotică şi că socialismul este şi trebuie să fie, pe lîngă împlinirea în patrie a zorilor visate de înaintaşi, o potenţare superioară a conştiinţei umane". Prestigiul de azi al României este legat tocmai de activitatea neobosită a preşedintelui ei întru consolidarea păcii, a garantării păcii, demnităţii şi libertăţii unor popoare egale în drepturi. Renumele internaţional al preşedintelui Ceauşescu se întemeiază pe aceeaşi sinteză fertilă dintre clarviziunea programului de acţiune şi dinamismul, tenacitatea, spiritul lucrativ manifestate în abordarea problemelor de fiecare zi, de fiecare ceas, ale lumii contemporane. În acest sens am putea cita ceea ce foarte sugestiv spune Eugen Barbu : „Existăm într-un univers controversat în care au existat mari triumfuri ştiinţifice, cum ar fi aluni-zarea, dar în acelaşi timp am fost împinşi şi sub umbrela nucleară, norul atomic ameninţînd planeta cu teribile consecinţe. Cînd miliarde de dolari şi de alte monezi prestigioase sunt alocate înarmărilor, cînd se stabileşte că putem fi ucişi fiecare dintre noi de cîteva ori de arsenalele ce deocamdată sînt sigilate, dar ale căror porţi pot fi deschise într-o secundă, vocea autoritară a tovarăşului Ceauşescu a răsunat în cele mai înalte foruri internaţionale, trăgînd semnale de alarmă. Nu e vremea de a agita armele pentru că ele, armele, sunt teribile şi nu mai lasă nici o şansă, nimănui".

Cum e şi firesc, un astfel de volum aduce în prim-plan concepţia secretarului general al partidului privind rolul literaturii, al scriitorului în societatea socialistă, privind misiunea nobilă a creatorului, misiune legată de perfecţionarea conştiinţei umane. În numeroase împrejurări, în documente programatice de mare importanţă pentru dezvoltarea generală a patriei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a făcut ample referiri la creaţia literar-artistică, evocînd valorile exemplare ale trecutului, legătura fundamentală dintre artist şi poporul al cărui exponent spiritual a fost şi este artistul. Un exponent activ, implicat în însăşi istoria patriei. Aşa cum scrie Valeriu Râpeanu, în concepţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu, „opera de artă nu reprezintă numai o reflectare pasivă a momentelor istoriei. Dimpotrivă, omul de cultură a contribuit nemijlocit la făurirea istoriei, opera sa a însufleţit masele, le-a mobilizat sufleteşte în jurul unui ideal pe care l-a tălmăcit în vers şi cîntec. Definind rolul istoric al intelectualităţii noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu i-a conferit adevărata dimensiune : participarea sa la lupta poporului român, a relevat contribuţia esenţială pe care a avut-o prin faptă şi operă la împlinirea idealurilor care au constituit axul fundamental al istoriei noastre naţionale".

Secţiunea mediană, cea mai bogată a volumului, este consacrată poeziei. Aici apar semnăturile lui Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Virgil Carianopol, Ion Brad, Nicolae Dragoş, Victor Tulbure, Traian Iancu, Violeta Zamfirescu, Franz Johannes Bulhardt, Ion Gheorghe, Corneliu Vadim Tudor şi ale altora, autori consacraţi sau mai puţin cunoscuţi, care au dat poeziei acel sens imediat al emoţiei directe, raportată fie la faptele istoriei, fie la acelea ale prezentului cotidian. Textele alcătuiesc, asemenea unor pietre multicolore dintr-un imens mozaic, „biografia unui sentiment", portretul luminos al unui „om între oameni", imaginea strălucitoare a unei patrii. Tonul patetic, gestica largă predomină, ceea ce nu împiedică, uneori, emoţia discretă să se exprime în mod remarcabil, convingător, cum se întîmplă, bunăoară, cu poemul lui Ion Gheorghe, intitulat *De întîmpinare* în care putem citi : O viaţă de întîmpinare : cu alb / Ştergar, nu lung, să fie tot cît este / Cărarea prin pîrguitele grîne, / De întîmpinare cu pîine / De-o fi omului, drept chip omului / Cel de toate zilele ; / / Cu sare de presărătură / Cît ai pune în laptele cald, / Cît s-ar aduna din sudoarea / De pe mîneca unei cămăşi / De ţărancă. / / De vreme ce între noi şi-ntre Tine / Nu-i depărtare mai multă / Decît pînza acestui ştergar / Cu hrana celei mai vechi primiri / A omului de către om ; / De vreme ce între noi s-a pus pîinea / Din care am frînt împreună, / Noi te iubim ca sarea în bucate, / Drept esenţă a lucrării luminii / Asupra apelor dintîi şi a pămîntului / Cel de la începuturi.

În tot, *Uniţi în cuget şi-n simţiri* reprezintă o caldă confesiune, un gest de admiraţie, echivalentul în „cuvinte potrivite" al acelor manifestări de bucurie şi aleasă stimă, cu care, în atîtea şi atîtea împrejurări, locuitorii acestei patrii l-au înconjurat pe conducătorul lor.

Radu COMAN

viaţa noastră

■ La sediul Asociaţiei scriitorilor din Iaşi a avut loc sărbătorirea poetului Nicolae Ţaţomir cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani. Despre personalitatea sărbătoritului au vorbit Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Iaşi şi criticul Nicolae Barbu ■ Scriitorii Corneliu Sturzu, Grigore Ilisei şi Dumitru Pană au participat la manifestările din cadrul „Lunii culturii buzoiene". Cu acelaşi prilej la Liceul „Mihai Eminescu" din Buzău a avut loc dezbaterea „Tineretul şi literatura" iar în comuna Ruşeţu s-a desfăşurat o şezătoare literară ■ Aurel Leon, scriitor şi critic de artă, a vorbit la vernisajele expoziţiilor de grafică ex-libris şi de cărţi rare, aparţinînd braşoveanului Emil I. Bologa, de fotografii artistice „Omul zilelor noastre", de pictură şi structuri decorative sub genericul „Omagiu la început de martie". ■ Liceul agroindustrial Miroslava a găzduit o frumoasă acţiune cultural-artistică prilejuită de „Luna cărţii la sate", la care au fost prezentate şi volumele tinerilor poeţi Lucian Vasiliu şi Valeriu Stancu ■ În cadrul „Zilelor Cronicii", la Casa Personalului Didactic Iasi s-a desfăşurat dezbaterea „Romanul românesc contemporan" cu participarea criticilor literari Al. Călinescu şi Ioan Holban, urmată de un recital de versuri susţinut de poeţii Paul Balahur, Emil Brumaru, Vasile Constantinescu, Ion Hurjui, Nicolae Turtureanu şi Horia Zilieru ■ La Trifeşti a fost inaugurat un club de dezbateri literare „C. Negruzzi" luîndu-se în discuţie recentul volum „Discursuri şi peisaje" de Cătălin Ciolca ■ La Casa cărţii din Iaşi a fost lansat romanul „Masa de biliard" al scriitorului Grigore Ilisei despre care a vorbit criticul literar Liviu Leonte ■ La Şcoala generală din Poieni, cadre didactice şi elevi s-au întîlnit cu poetul Horia Zilieru. Oaspetele a vorbit despre poezia română contemporană. ■ La Casa cărţii din Fălticeni şi la Liceul „Nicu Gane" au avut loc întîlniri cu cititorii prilejuite de apariţia romanului „Masa de biliard" de Grigore Ilisei. Au participat Ioan Holban, Liviu Leonte, Nicolae Turtureanu şi Horia Zilieru; scriitorii ieşeni au avut o întîlnire cu tovarăşul Costică Arteni, primarul localităţii ■ Volumul „Ucenicul visător" de Cicerone Sbanţu a fost lansat cu ocazia unor manifestări la Teatrul pentru copii şi tineret din Iaşi ■ Poetul Emil Brumaru a participat la o întîlnire cu elevii Liceului Naţional şi a fost prezentat la tradiţionalul „Jurnal al artelor" ce se desfăşoară periodic în sala „Studio" a Teatrului Naţional din Iaşi ■ Luni, 5 martie, la Casa cărţii din Iaşi a fost lansat romanul „Ruptura" de Corneliu Ştefanache, apărut în Editura „Junimea". Au prezentat criticii literari Ioan Holban şi Val Condurache ■ Clubul Tineretului din Galaţi în colaborare cu revistele „Convorbiri literare", „România literară", „Luceafărul", „Flacăra" şi ziarul local „Viaţa nouă" a organizat ediţia a VI-a a festivalului concurs de creaţie şi interpretare pentru poezie şi muzică tînără. „Baladele Dunării". Din juriu a făcut parte şi Corneliu Sturzu, redactor-şef al revistei noastre. Premiul „Convorbiri lterare" a fost obţinut de Elena Mirea din Bucureşti.

40 de ani de literatură nouă

argument

Patruzeci de ani fac o epocă. 23 August 1944 nu reprezintă o cotitură doar în viața politica, socială și economică a poporului român, dar și una în domeniul culturii, implicit al literaturii. O lume nouă cere o cultură nouă, la înălțimea vremurilor și aspirațiilor epocii. Elanul creator, atît de caracteristic acestor patru decenii de construcție socialistă, trebuia să-și găsească o expresie pe măsură în operele de artă. Azi e de domeniul evidenței că marilor realizări ale construcției socialiste le stau alături monumente ale spiritului artistic : hidrocentrala de la Porțile de Fier și romanele lui Marin Preda, metroul bucureștean și poezia lui Nichita Stănescu, Canalul Dunărea – Marea Neagră și proza lui Eugen Barbu. Valorile artei fac pandant cu toate celelalte valori, proiectînd în eternitate imaginea timpului contemporan. Avem o literatură bogată și diversă, afirma cu dreptate secretarul general al partidului, și orice bilanț al izbînzilor socialismului trebuie să așeze la loc de cinste fapta literară.

Conștienți de, pe de o parte, bogăția și calitatea operelor de care spiritul creator românesc le-a făurit în acești patruzeci de ani de viață nouă, de, pe de altă parte, înalta menire și nobila răspundere pe care literatura le are în societatea noastră socialistă, în cuprinsul căreia e nu numai lentila ce fixează în absolut metamorfozele omenescului, dar – și asta în primul rînd – participantă activă la efortul general, modelatoare a conștiințelor, ne propunem, în numerele premergătoare jubileului din august, o privire, pe cît posibil mai largă, asupra mersului literaturii române de după război.

Știm prea bine că nu vom putea cuprinde decît parțial și sumar fenomenul, de o complexitate dintre cele mai mari. Opt luștri de creație literară n-au cum fi comprimați în cîteva studii și articole de sinteză. Ca să duci la împlinire un asemenea proiect, îți trebuie dimensiunile cîtorva tomuri. Și încă... S-a scris, de altfel, mult și uneori substanțial referitor la această perioadă literară, e drept că mai cu seamă sinteze parțiale, îmbrățișînd adică evoluția unui gen ori a altuia. O istorie completă a literaturii noastre de după 23 August 1944, de a cărei trebuință nu mai e nevoie, credem, să mai convingem pe cineva, așteaptă încă să fie scrisă. Cum va arăta ea, nu putem bănui. De un lucru sintem, totuși, siguri : anume că așteptăm din partea celui ce-și va lua răspunderea elaborării ei, pe lîngă evidența talentului critic, o pilduitoare conduită morală. Avem destule valori de prim rang, ca să nu ne mai permitem luxul ierarhiilor șubrede. Nutrim credința că, cel puțin prin cîteva momente ale ei, literatura noastră de azi stă alături de marile literaturi contemporane și socotim că o sinteză de asemenea proporții e datoare să pună în lumină această realitate. „Literatura română există", ca să preluăm o celebră formulare a lui Pompiliu Constantinescu, și încă la modul superlativ. Or, tocmai de aceea, se cuvine a lăsa deoparte tot ce amenință să ne deformeze percepția critică, luînd ca măsură realizările artistice de excepție, singurele prin care un popor biruie timpul. Tocmai pentru că motivele de mîndrie sînt numeroase și convingătoare, nu ne putem îngădui să fim concesivi. Exigența estetică este numele pe care îl capătă noua calitate, sistematic solicitată de secretarul general al partidului în toate compartimentele vieții practice și spirituale, în acțiunea critică. Ea presupune o optică innoitoare, adversară a comodității și inerției, prejudecăților și falselor reputații. Numai astfel, clădit pe un solid fundament etic, actul critic se ridică la altitudinea efervescenței creatoare mărturisite de atîtea creații beletristice remarcabile. Numai astfel, o istorie a literaturii române de azi poate și trebuie să degaje trăsăturile ce individualizează scrisul artistic al vremii noastre, ca și pe acelea ce-l așează în prelungirea unei tradiții de atîtea ori strălucite.

Dacă nu avem deșarta pretenție de a suplini prin inițiativa noastră încă absenta sinteză critică, grupajele de articole și studii ce-și vor afla loc în paginile „Convorbirilor literare", nădăjduim să-i pregătească terenul, să-i stimuleze elaborarea. Ne-am adresat, în consecință, atît creatorilor (poeți, prozatori, dramaturgi), cît, mai ales, criticilor, solicitîndu-le opiniile asupra mersului literaturii române în cei patruzeci de ani de socialism. Nu ne-au fost în intenție „bilanțurile", ci ceea ce trebuie să se găsească îndărătul lor, așadar, problemele scrisului literar, căile pe care a mers literatura în continuul ei efort de innoire, mijloacele prin care a fost a clipei și a duratei, implicîndu-se în existența românească a ultimelor patru decenii. Literatura ca participant și ca martor la viața societății – iată ideea în jurul căreia gravitează toate intervențiile ! Că, implicit, ele vor puncta izbînzile artistice, e de la sine înțeles. Că argumentele vor fi trase din operele într-adevăr memorabile, ni se pare, iarăși, firesc. Dar ceea ce am vrut să punem cu deosebire în evidență, e spiritul nou al literaturii și conștiința ei mereu trează.

Red.

„Noi dorim o literatură care să înfățișeze viața în toată complexitatea ei, cu toate frămîntările și contradicțiile ei, cu înfruntarea legică dintre vechi și nou, o literatură și o artă care să contribuie la lupta împotriva mentalităților înapoiate, a rămășițelor concepțiilor vechi în conștiința oamenilor, la afirmarea valorilor morale noi, a umanismului socialist, a principiilor de viață socialiste și comuniste.

Marea majoritate a scriitorilor au înțeles și și-au însușit acest comandament suprem al artei militante ; ei se străduiesc ca, prin operele lor, să slujească idealurile poporului român, să contribuie la ridicarea conștiinței socialiste a maselor, să-și aducă contribuția, alături de toți oamenii muncii, la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Suprema satisfacție și răsplată a acestei munci este stima și prețuirea poporului, asimilarea organică a operelor lor în noua civilizație socialistă ce se clădește pe pămîntul României."

NICOLAE CEAUȘESCU

martor al timpului său

Cred că, printre alte rosturi, literatura îl are și pe acesta, nu cel din urmă : să depună mereu mărturie în fața prezentului pentru timpul în care s-a născut. Nu sînt marile cărți ale literaturii lumii, de la Homer și pînă astăzi, tot atîtea repere ale istoriei umane ? Nu suplinesc ele lacunele tratatelor de specialitate și, nu o dată, le corectează erorile ? Dar mai ales ne aduc sub ochii noștri trecutul „viu", în amănuntele lui concrete, particulare, dîndu-ne posibilitatea să participăm afectiv la judecarea respectivului timp. De cîte ori deschidem asemenea cărți, timpul lor „reînvie", încep să se audă întrebările ce-au frămîntat existența oamenilor de atunci, se fac simțite mobilurile faptelor, adevărurile și minciunile, credințele și spaimele, bucuriile și durerile, toate cîte au marcat ființa umană din acel deceniu sau secol capătă relief, se adună într-o imagine unitară, cu mult mai puternică în verosimilitatea ei decît paginile reci ale documentelor și tratatelor de istorie. Într-un cuvînt, epoca dată se pune în mișcare, fața ei ni se dezvăluie. În aceasta constă și marea forță a literaturii, care îi dă întîietate în rîndul celorlalte arte. Balzac este unul dintre exemplele strălucite ale literaturii, dar nu singurul, înaintea lui și după el, toate cărțile născute din real talent (poezie, proză, teatru) ce s-au așezat și se așează în imaginara bibliotecă a lumii, sînt, fiecare în parte, nu numai valori artistice în sine, ci și martori ai timpului în care au fost create ; martori blînzi sau necruțători, după cum blînd sau necruțător a apăsat asupra oamenilor timpului respectiv. Asemenea cărţi au rămas ca martori ai contemporaneității de atunci, tocmai pentru faptul că cei ce le-au scris n-au trecut prin vremurile lor – sortiți să le trăiască anume pe ele – ca niște spectatori prea plini de ei sau ignoranţi din nepăsare, ci ca părtași la toate cîte au frămîntat lumea căreia i-au aparţinut. Opera lui Caragiale, de exemplu, „reînvie" o epocă, pînă și în ticurile ei verbale, fiindcă scriitorul a cunoscut-o cu adevărat, a „trăit-o" în sensul cel mai deplin. Cei ce și-au ignorat prezentul sub diferite pretexte – mai cu seamă sub cel al neînțelegerii de către contemporani – n-au reușit să spună mare lucru nici viitorului.

În acest context, ne putem întreba – și întrebarea nu mi se pare hazardată – dacă literatura noastră, din ultimii patruzeci de ani, se află și sub semnul împlinirii unui astfel de rost : de-a fi martor al timpului prin care trece, cînd viitorul va deveni prezent. Convingerea mea este afirmativă. Aș putea-o susține cu argumente din toate genurile literaturii. Mă voi opri însă, pe scurt, cu cîteva gînduri, asupra romanului – ca cel mai încăpător de viață și cu cea mai mare priză la public.

În cei patruzeci de ani la care ne referim – timpul cu cele mai spectaculoase și mai radicale prefaceri din istoria țării – romanul și-a cîștigat un real prestigiu. În pofida acelor încercări minimalizatoare, venite de aiurea sau uneori chiar din preajma noastră – care vizau întreaga literatură – constatăm că romanul scris în această perioadă a îmbogățit substanțial tezaurul literaturii naționale. Argumentele ? Sînt înseși cărțile de valoare, nu puține la număr, apărute într-un timp relativ scurt, mai cu seamă după cel de al IX-lea Congres al partidului – moment care, pentru literatură, am putea spune că reprezintă o reîntoarcere nu numai la adevăratele ei unelte, ci și la fireștile ei rosturi față de poporul român. O înșiruire aici de nume și romane ar suna ca un bilanț, ce numai critica este în măsură să-l facă. Dintre toate numele de romancieri, eu aleg pe cel al lui Marin Preda. Și nu pentru că, fizic, scriitorul nu mai este printre noi, ci pentru exemplaritatea romanelor sale. **Moromeții, Delirul** și mai ales **Cel mai iubit dintre pămînteni** constituie, – parafrazîndu-l pe Stendhal – tot atîtea oglinzi scoase la drumul mare al istoriei noastre prezente. Toate categoriile de oameni, de la țărani și pînă la intelectuali, pe fundalul unor răsturnări sociale fără precedent, se mișcă „vii", așa cum le-a fost existența sau li s-a consumat ea la un moment de răscruce ce n-au fost nu numai ale lor, ca indivizi singulari, ci ale unui întreg popor. „Oglinzile" purtate de Marin Preda au devenit de mult, pentru generațiile mai tinere, martori – poate cei mai drepți din literatura noastră – ai unui trecut nu prea îndepărtat. Ele stau sub semnul talentului de excepție, dar si sub cel al adevărului. Pentru că oricît ar fi de artistică scriitura unui roman, oricît de meșteșugită s-ar arăta „țesătura" lui, în absența adevărului, el nu va fi în stare nici să convingă cititorul și nici să înfrunte timpul. Pornind de la acest exemplu strălucit, mă gîndesc la faptul că noțiunea de roman istoric, așa cum circulă ea acum, nu este doar restrictivă, ci si pornită de la un punct de vedere nereal. La urma urmelor, ziua de ieri sau chiar ora care a trecut nu le putem numi decît istorie, adică au fost. Oare nu mereu prezentul devine trecut și viitorul prezent ? Astfel orice roman chiar cel implantat în strictă actualitate, este, după părerea mea, tot istoric, pentru că el ne „vorbește" despre un timp, pentru că, prin valoarea sa artistică, prin adevărurile ce le dezvăluie, devine un martor al timpului respectiv. Și oare nu-i mai greu să descifrezi prezentul în mișcarea sa vie, decît trecutul unde nimic nu se mai poate schimba ? Nu este mai dificil, ca romancier, să desprinzi din noianul aparențelor esentele unui proces în plină dezvoltare ? Cred că această dificultate este pariul pe care orice romancier si-l face fată de el însuși si fată de literatura căreia îi aparține ; este de fapt conditia oricărui scriitor si aspirația lui cea mai înaltă, ca paginile cărților sale să înrîurească prezentul si să rămînă pentru viitor mărturii ale timpului prin care a trecut.

Mă întorc la convingerea exprimată mai sus, că multe din romanele apărute în acesti ani se află sub semnul perenității. Fără nici o teamă de eroare, putem spune că tot mai mulți scriitori poartă acum asemenea „oglinzi" și că ele cuprind, mai mult ca oricînd, prezentul nostru fierbinte, adică viața oamenilor unei țări pe care istoria n-a favorizat-o niciodată și, de la care istorie fiecare drept firesc al ei l-a smuls cu nesfîrșite sacrificii.

Corneliu ȘTEFANACHE

continuitate și vigoare

Perioadele de timp mai mari îngăduie judecăţi mai exacte asupra dezvoltării literaturii. Perspectiva, limpezită de impurităţi şi ceţuri, oferă posibilitatea stabilirii unor proporţii cît de cît exacte, înlătură parţial exagerările, certifică valorile şi micşorează falsele valori la ceea ce sînt — adică la nimic sau foarte puţin.

Scrutînd astăzi cu o privire neutră, dar dreaptă, drumul străbătut nu de întreaga literatură, ci numai de proză, ale cărei cîteva trăsături principale vom încerca să le evidenţiem, putem afirma că el a fost încă de la început, cu toate meandrele întîlnite în cale, un drum de continuă creştere. Evident, această creştere, desfăşurată pe parcursul a patru decenii, nu a fost uniformă. A existat la început o etapă presărată din abundenţă cu clipe de rătăcire, cu greşeli ce par astăzi incredibile. Au fost pierdute în acea etapă momente preţioase propice creaţiei, imposibil de recuperat. Dar principala tară a acelui timp — schematismul — nu a reuşit să împiedice conturarea trăsăturilor mari, principale ale prozei născute odată cu revoluţia. Aceste trăsături, purtînd girul înnoirilor ce începuseră să transforme societatea românească, şi-au pus pecetea asupra tuturor cărţilor bune. Şi astfel, pe şesul lipsit de relief al schematismului, parcă pentru a demonstra că punţile ce făceau legătura cu marea proză dintre cele două războaie nu puteau fi ignorate şi nici rupte, s-au ivit cîteva piscuri îndrăzneţe ale prozei, care aveau să înfrunte timpul. Capacitatea arzătoare a marilor talente nu a putut fi aplatizată şi nici uniformizată. *Desculț* de Zaharia Stancu, *Moromeții* lui Marin Preda, *Bietul Ioanide* de G. Călinescu, *Groapa* lui Eugen Barbu, *Străinul* lui Titus Popovici au venit să demonstreze continuitatea şi vigoarea prozei româneşti în condiţiile noi ale construcţiei socialiste. Conţinutul acestor romane de excepţie a demonstrat că de la începutul revoluţiei scriitorii cei mai de seamă au fost alături de masele populare, alături de partidul comunist, luînd atitudine prin propriile creaţii, condamnînd societatea veche şi contribuind la construirea societăţii noi.

Acestei etape în care au convieţuit deopotrivă lumini şi umbre, i-au urmat cîţiva ani de căutări febrile, ani de acumulări calitative, ani cînd, treptat, dogmatismul şi schematismul au fost repudiate. Sînt anii debutului unei noi şi puternice generaţii de romancieri. Au intrat atunci în circuitul naţional George Bălăiţă. Al. Ivasiuc, Ion Lăncrănjan, Fănuş Neagu, D. R. Popescu, Corneliu Ştefanache, Constantin Ţoiu şi încă mulţi alţii. Această generaţie, animată de spiritul revoluţionar, patriotic şi umanist propulsat în întreaga societate de Congresul al IX-lea al partidului, a imprimat prozei româneşti un curs nou, modern, a ridicat-o pe o treaptă calitativ superioară. *F* şi *Vînătoare regală*, *Lumea în două zile* şi *Ucenicul neascultător*, *Cordovanii* şi *Drumul cîinelui*, *Îngerul a strigat* şi *Frumoşii nebuni ai marilor oraşe*, *Galeria cu viţă sălbatică*, *Vestibul* şi *Iluminări*, *Zeii obosiţi* şi *Speranţa care ne rămîne* şi încă multe altele sînt cărţi care, prin militantismul lor, dovedesc că noua pleiadă de prozatori debutată în epoca deschisă de Congresul IX a fost şi este animată de puternice sentimente patriotice, că împărtăşeşte o concepţie politică comună — cea a partidului nostru — o filosofie a artei comună şi exprimă, pe mai multe voci, cu diferite nuanţe individuale, un mesaj comun.

Paralel cu maturizarea noului val de prozatori, maeştrii pionieratului, cei care au jalonat calitativ începutul de epocă socialistă, au continuat să înzestreze tezaurul prozei naţionale cu valori inestimabile. Zaharia Stancu ne-a dat *Vîntul şi ploaia*, *Jocul cu moartea*, *Pădurea Nebună*, *Ce mult te-am iubit*. G. Călinescu a adăugat : *Scrinul negru ;* Marin Preda ne-a dat *Intrusul*, *Marele singuratic*, *Risipitorii*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni ;* Eugen Barbu a continuat fără răgaz cu *Şoseaua nordului*, *Princepele*, *Incognito*, *Săptămîna nebunilor*. Dintre multele şi bunele romane apărute în anii din urmă s-au bucurat de o largă audienţă *Niște țărani* şi *Clipa* ale lui Dinu Săraru, *Pumnul și palma* de Dumitru Popescu, *Revelion* şi *Coborînd* de Paul Georgescu. *Zăpezile de acum un veac* de Paul Anghel.

Două mi se par a fi rădăcinile din care îşi trage mesajul romanul românesc contemporan, romanul epocii socialiste. Prima este neîndoios experienţa istorică a poporului român. Experienţa tragică şi în acelaşi timp triumfătoare — istoria unei îndelungate suferinţe, a biruinţei finale a vitalităţii unui popor. A doua rădăcină a mesajului propulsat de roman se trage îndeosebi din revoluţionarea conştiinţei maselor. Din trecerea în decursul anilor de la conştiinţa de a trăi într-o societate nedreaptă, de exploatare, la conştiinţa demnităţii şi mîndriei umane şi sociale. Aceste puternice rădăcini deseori puse în lumină, recomandate de documentele partidului nostru, personal de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au dat naştere romanului istoric, romanului social, romanului politic, teme-mesaj caracteristice romanului contemporan românesc.

Aceste teme-mesaj, teme încărcate de spirit revoluţionar, la care se adaugă şi cea de investigaţie psihologică, au început, în ultimul timp, să capete mai multă consistenţă, să se individualizeze, să se contopească cu întîmplări determinate, concrete, individuale, aşa cum în viaţă legile sociale există în faptele concrete şi în relaţiile dintre oameni individuali, unici şi numai acolo. Încep să fie tot mai frecvent prezente în aceste romane personajele cu o individualitate diferenţiată, bogată, complexă, în mişcare. Se poate spune că cei mai buni prozatori ai noştri au înţeles că tema nu poate fi valorificată — artistic — decît prin individualizarea ei printr-o intrigă complexă, interesantă.

Multe dintre romanele apărute în aceste patru decenii de viaţă socialistă au în paginile lor eroi demni, care reuşesc să treacă în conştiinţa cititorilor, iar apoi în faptele lor, în relaţiile lor cu cei din jur, contribuind astfel la stimularea vieţii şi muncii în marile colective, în întreaga noastră societate.

Dumitru IGNEA

liviu pendefunda

lumina

Dulce și-adînc tot cerul
mă prinde ca o piele
Și înspre vîrf înalță
tot sîngele din trup
Dînd unei vene simple
tăria unei stele
Pe care-ntreaga țară
o naște ca un stup.
Să smulgem timpul, vîntul,
din visul verii sale
Precum esența florii
în strop lecuitor
Și-n noaptea ce revine
cu margini mai reale
Lumină să devină, brusc,
orice muritor.

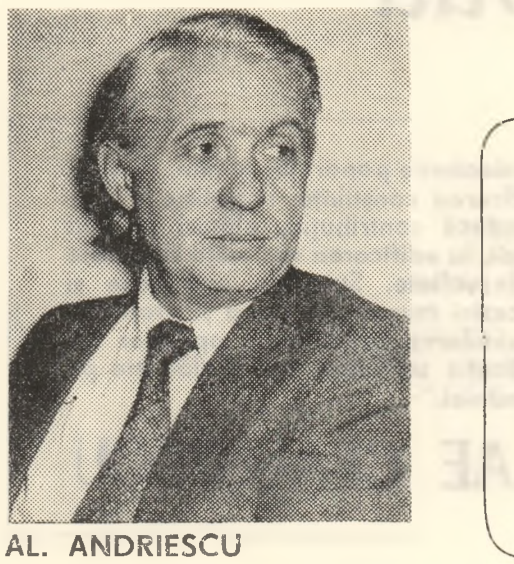
sferele

În fapt de seară, din cînd în cînd
nu știu cum simt o melodie venită
din erele-n care sfere jucau
Și trupuri trăiau pe pămînt...

frunzele

Prin pădurea Bîrnovei, alunecînd.
Toamnă.
Frunzele, cerul și motorul mașini. De ce nu
ne-am oprit ?

Din volumul „Tihna scoicilor" în curs de apariție la Editura „Junimea".

AL. ANDRIESCU

„...locul unde s-a intimplat ceva" ● „mă consider un critic tînăr" ● „n-aş împărţi critica în veche şi nouă, ci în lizibilă şi ilizibilă" ● „editorul este un sacrificat" ● „am încredere în scriitorii tineri".

— Puţini, poate, ştiu, stimate Alexandru Andriescu, că aţi ajuns la Iaşi coborînd de la Suceava. Aţi urmat studiile secundare la o şcoală de prestigiu, Liceul „Ştefan cel Mare". Opţiunea pentru Litere şi-a aflat aici imboldul ?

■ Sînt bucovinean prin adopţiune. O parte a familiei mele locuind de multă vreme în Suceava, mi-am făcut studiile secundare în acest oraş, de care, fireşte, m-am legat foarte mult. Ambianţa culturală suceveană din anii studiilor medii a contribuit, fără îndoială, la opţiunea mea pentru Facultatea de Litere şi Filozofie. Formula de care se face atîta caz, „locul unde nu s-a întîmplat nimic", atîrnată ca o ghiulea de gîtul oraşelor de provincie de altădată, este nedreaptă. Sadoveanu, care a lansat-o în romanul cu acest titlu, ar avea toate motivele să fie mîhnit dacă ar mai putea vedea abuzurile care se fac în folosirea ei de către atîţia reporteri în criză de inspiraţie, printre care se rătăcesc şi unii critici şi istorici literari ,improvizaţi în sociologi ai micii provincii. Ceea ce a fost viaţa adevărată atunci — în micile sau în marile oraşe — nu se poate închide într-o singură frază. De altfel cei care folosesc fraza lui Sadoveanu ignoră intenţiile mai adînci ale scriitorului. Infrîntul Lai Cantacuzin, un fel de prinţ abulic de spiţă bizantină, vine din direcţia romanului rusesc. Sadoveanu îşi încarcă peniţa cu multă otravă împotriva eroului său, cînd vorbeşte, în finalul cărţii, de întristătoarea convingere a acestuia că în spaţiul său geografic „e imposibil să se întîmple vreodată ceva de samă", chiar şi după dispariţia misterioasă a Dariei Mazu, faţă de care prinţul este atît de vinovat. „Locul unde nu s-a întîmplat nimic" este o simplă figură retorică, o litotă, ca şi titlul lui Erich Maria Remarque **Pe frontul de vest nimic nou.** Sadoveanu vrea să spună de fapt că şi în spaţiile mici, neînsemnate, se petrec fapte de viaţă omenească demne de toată atenţia. Suceava pe care am cunoscut-o eu în copilărie şi adolescenţă nu era „un loc unde nu se întîmpla nimic". Este adevărat, oraşul nu era prea arătos pe atunci, dar sufletul său nu trebuie căutat în înălţimea hornurilor şi în numărul caturilor de cărămidă şi beton cu care se poate mîndri astăzi şi n-o putea face cu patru decenii în urmă. Oraşul nu cred că se ridica la mai mult de 15—16 mii de locuitori pe atunci. Prin viaţa ei culturală, Suceava rivaliza însă, înainte de război, cu alte centre importante ale ţării. N-o spun eu, ci Leca Morariu în revista „Făt-Frumos", pe care acest distins profesor universitar o scotea... la Suceava, pe strada Lascăr Luţia. Sufletul activităţii culturale din Suceava acelor ani era profesorul Ştefan Pavelescu. Lecţiile lui de limba română mi-au lăsat o amintire neştearsă. La Suceava, i-am văzut şi ascultat pe Gala Galaction, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Agepsina Macri, Carol Ardeleanu şi atîţia alţii. Nu-mi amintesc mare lucru din conferinţa pe care a rostit-o, în toamna lui 1939, Gala Galaction în sala primăriei din Suceava. Nu-i voi uita însă niciodată chipul nobil, încadrat de o enormă barbă albă, tolstoiană. Imobil, în haine preoţeşti, între lambriurile şi sub candelabrul sălii, care-i aureola capul, îmi apărea aidoma sfinţilor din biserica Mirăuţi, unde ne aducea străşnicia pitorească a preotului catihet Ioanovici să ascultăm vocile îngereşti ale corului în timp ce priveam, absenţi de la îndatoririle cucernice, zugrăvelile de pe pereţi, care o înfăţişau pe Eva ispitită de şarpe. Aş vrea să mai subliniez ceva. Tot oraşul participa la evenimentele culturale mai importante. În mai, 1939, ca să-ţi dau un singur exemplu, 15 trăsuri cu doi cai (cred că erau toate cîte avea oraşul) şi trei maşini (cred că altele nici nu existau) se adună în faţa primăriei pentru a-i transporta la gară, pe membrii Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu", în drum spre Bucureşti, unde urmau să dea concerte la Ateneul Român şi la Radio. Preşedintele Reuniunii era profesorul Ştefan Pavelescu. În gară îi aştepta un vagon special, oferit gratuit. În oraşul acesta, cu puţini locuitori, cu slabe resurse economice, fără industrie, dar care putea totuşi concentra atîta energie, pentru a putea trimite, în condiţii cuviincioase, în Capitala ţării, cincizeci de emisari culturali, fără îndoială **se întîmpla ceva.**

— Iaşul, oraşul dumneavoastră de astăzi, a fost mai întîi urbea studiilor universitare. Tabloul vieţii academice ieşene din timpul studenţiei lui Alexandru Andriescu nu putea fi decît al luminilor şi umbrelor. Era în fond o lume în schimbare. Ce-aţi păstrat, ce-a rămas neatins în suflet şi-n amintire din timpul acela ?

■ Am avut la Facultatea de Filologie din Iaşi cîţiva profesori cărora le port un respect deosebit : Dan Simonescu şi Grigore Scorpan, prin care am ajuns să preţuiesc textele româneşti vechi — aproape ignorate astăzi de tineri — şi Gheorghe Ivănescu, cel mai de seamă lingvist român din generaţia pe care o reprezintă. La cursurile acestui mare profesor am auzit pentru prima dată numele lui Ferdinand de Saussure, Charles Bally, Leo Spitzer, Karl Vossler. Un imbold pentru a-i cunoaşte, în special pe Bally şi Spitzer, primisem şi din lectura **Stilisticii** lui Iorgu Iordan, în perioada cînd îmi elaboram teza de licenţă. Sub aceleaşi influenţe am citit **Tratatul de fonetică** a lui Maurice Grammont, folosit foarte mult de Grigore Scorpan în interpretările sale stilistice, şi **Stilistica limbii latine** a lui J. Marouzeau. Pînă în anul 1948, cînd s-a transferat la Bucureşti, Constantin Balmuş funcţiona încă la Iaşi. Era şi decanul facultăţii, în primul meu an de studii universitare (1947—1948). Mi-l amintesc bine din această perioadă, deşi nu i-am fost student. În schimb i-am citit cu mare atenţie două din excelentele sale traduceri din elină : **Tratatul despre sublim** al unui autor extrem de profund, rămas însă anonim, şi **Tratatul despre stil** al lui Demetrios. Datorită eruditelor studii ale lui Balmuş a început să mă intereseze Aristotel, şi aşa am ajuns la **Poetica** şi **Retorica** marelui filozof grec. Am urmat şi cursul de **Istoria literaturii latine de la origini pînă la Cicero,** ţinut de H. Mihăescu, fără să mai dau examenul final, deşi îi citisem cartea cu titlul amintit, apărută la Ţerek în 1948, deoarece prin reforma din acelaşi an latina a fost scoasă din programul obligatoriu de studii pentru studenţii de la limba română. Nu mai comentez această greşeală. Cursul de estetică al profesorului Al. Dima ne-a deschis foarte mult orizontul lecturilor. Au apărut şi „umbrele" la care te-ai referit. Am invidiat, de aceea, situaţia privilegiata a acelora care îşi terminaseră studiile universitare, indiferent de universitatea unde le urmaseră, la Bucureşti, la Cluj sau la Iaşi, doar cu cinci-şase ani înaintea mea, uneori chiar mai puţin : Adrian Marino, Al. Paleologu, Val. Panaitescu, N. Balotă, C. Regman, Dinu Pillat, Ovidiu Cotruş şi alţii. Aceştia au deprins în timpul studiilor universitare un limbaj critic (prin aceasta înţeleg mai mult decît poate spune termenul) pe care noi, cei care am terminat facultatea după 1950, l-am descoperit abia prin 1964—1966. Cei amintiţi au înnodat un fir rupt, noi am fost nevoiţi s-o luăm de la capăt. Cei mai tineri, care şi-au făcut studiile universitare în ultimii douăzeci, douăzeci şi cinci de ani, n-au cunoscut aceste avataruri.

— În 1961, pe cînd eram student în anul I la Facultatea de Filologie, în cel mai mare amfiteatru al Universităţii ieşene, I-1, vreo 200 de studenţi vă ascultam predînd cursul de Introducere în filologie. Ceva mai tîrziu participam la seminariile de stilistică. Tot pe atunci am avut întîi ştiinţă de activitatea de critic literar. Aţi trăit sub semnul mitului lui Ianus, pendulînd mereu între literatură şi lingvistică. Optînd pentru stilistică aţi încercat o mediere, spre a nu trăda nici una din aceste preocupări ?

■ Am debutat în 1950, într-o revistă de lingvistică, „Cum vorbim", scoasă de academicianul Graur la Bucureşti. Eram student în anul al III-lea. În această revistă, printre puţinele care apăreau atunci, au debutat şi unii scriitori, printre care, dacă nu mă înşel, şi unul foarte important, cum este Ştefan Bănulescu. În acelaşi an am publicat în „Iaşul nou" o recenzie la piesa Mariei Banuş, **Ziua cea mare,** apărută în „Viaţa românească" cu un an înainte. Auspiciile sub care intram în publicistica ştiinţifică şi literară erau cît se poate de nefavorabile, cu totul altele decît cele care i se oferă astăzi unui debutant. Lingviştii se străduiau să găsească în limbă cît mai multe elemente de clasă, din cauza ideii absurde că ar exista chiar limbi de clasă, iar literaţii, creatori de literatură şi critici literari deopotrivă, se străduiau să observe în poezie, proză, dramaturgie, „oglindirea", cum se spunea atunci, aceloraşi elemente ale unor conflicte sociale reale, schematizate însă în forme ridicole. Astfel de naivităţi ne fac astăzi să rîdem. Ne supuneam unor scheme, acceptate, impuse, termenul nu mai are nici o importanţă acum, care se ridicau ca un zid gros între noi şi realitate. În lingvistică lucrurile s-au îndreptat mai repede. Dintre disciplinele lingvistice, stilistica putea să-l capteze cu mai multă uşurinţă pe cercetătorul preocupat de literatură. Pentru acesta, ea prezenta atunci şi marele avantaj că oferea un teren mai puţin răvăşit de instabilitate. În acest timp, Tudor Vianu, ajuns să cerceteze limba română literară cam fără voie, îşi continua într-un fel preocupările mai vechi din **Arta prozatorilor români.** Prin anii 1955—1956 ne fascinau pe mulţi tineri scrierile de stilistică ale lui Tudor Vianu, care se adăugau la lecturile din Densuşianu şi Caracostea. Nu ştiu dacă prin stilistică am încercat o mediere între preocupările mele literare şi cele lingvistice. Ştiu sigur că stilistica, preocupările de filologie în general, în care le cuprind şi pe cele de istorie a limbii literare, mi-au oferit şi un refugiu.

— Ispita criticii literare l-a „chinuit" de bună seamă, pe lingvist. Jumătatea întregului îşi cerea drepturile ei. Cînd lingvistul s-a-ntors cu faţa la critica literară ?

■ N-am rezistat acestei ispite, este adevărat, deşi făceam parte dintr-o catedrală de lingvistică şi între anii 1957—1959 am ţinut cu regularitate cronica literară în „Iaşul literar". Privind, după un sfert de secol, ba chiar mai mult, cărţile pe care le lua în evidenţă o astfel de rubrică, observ astăzi că cele cu adevărat importante, care au rămas, sînt foarte puţine. După cum se vede, criticul actualităţii literare de atunci se confrunta, printre alte nenumărate dificultăţi, şi cu absenţa sau măcar cu fragilitatea obiectului exerciţiului său. Am scris atunci despre **Groapa** lui Eugen Barbu, în care vedeam o înnoire a prozei, dar cronica n-a mai apărut. Cartea căzuse în dizgraţie. În 1951 îl criticam pe A. G. Vaida, care scrisese o carte proastă, **Scîntei în beznă,** şi recenzia mi-a fost respinsă. În 1957, cronica la romanul lui Eugen Barbu mi-a fost scoasă dintr-un motiv contrar : puneam în relief calităţile unei cărţi bune. Astfel de jocuri, pe deasupra valorii cărţilor, puteau cel puţin dezorientata. M-am retras, în 1960, pentru alţi cîţiva ani, cu unele recidive în cercetarea filologică, pînă în anul 1966, cînd apare „Cronica" Preluînd conducerea sectorului de literatură al revistei, m-am apropiat din nou de critica literară. Critic al actualităţii literare, cum aş fi dorit să fiu cînd eram student şi aveam 22 de ani, am devenit abia în 1966. Mă pot considera deci un critic tînăr, pentru că mă recunosc ca atare abia din acest an. Volumele **Disocieri** şi **Relief contemporan** sînt strîns legate de această perioadă, de activitatea mea la „Cronica" şi, după 1971, la aceeaşi revistă, dar şi la „Convorbiri literare".

— Deşi sînteţi un foarte bun cunoscător al limbajului noii critici, aţi rămas fidel limpidităţii tradiţionale. Într-un studiu publicat în cartea Disocieri, **studiu intitulat** Critică şi explicaţie, **menţionaţi într-un subsol că scepticismul în privinţa noii critici e împărtăşit chiar de inventatorii acesteia. Îl citaţi în acest sens pe Ţvetan Todorov.**

■ Cred că n-am greşit deloc cînd am pledat pentru claritate în limbajul critic. Nu înţeleg însă de ce vorbeşti de „limpiditate tradiţională", claritatea fiind doar o virtute eternă a limbajului. N-aş împărţi, de aceea, critica în veche şi nouă, ci în lizibilă şi ilizibilă. Critică fără metodă nu se poate — şi trebuie salutate toate înnoirile metodologice, fără a le fetişiza —, dar nici fără talent şi fără imaginaţie creatoare, de care depinde, pînă la urmă, calitatea discursului, deci şi claritatea şi coerenţa lui. Îl citesc cu interes şi, de ce să n-o spun, chiar cu plăcere, pe Al. Călinescu, ca să invoc un exemplu mai apropiat, vreau să spun din cercul redacţiilor ieşene, după cum îi citesc cu interes şi pe Livius Ciocîrlie, Mihai Zamfir, sau pe Eugen Negrici, ca să dau exemple mai îndepărtate, dar mă resping atîtea studii „savante" în care inşi fără nici o înzestrare fac exerciţii scolăreşti de semiotică literară, aplicînd sîrguincios modele împrumutate odată cu un limbaj sofisticat şi rebarbativ, parcă mai ostentativ şi mai complicat în zeloasele lor restituiri. O calitate substanţială a scrisului lui Roland Barthes, unul dintre ctitorii noii critici, este tocmai claritatea, care se armonizeze atît de bine cu extraordinara lui putere de invenţie şi de pătrundere. Nu înţeleg de ce marea lui lecţie nu e urmată pînă la capăt.

— În critică important este şi diagnosticul. Aţi dat diagnostice greşite ?

■ Ce înseamnă de fapt diagnostic greşit cînd e vorba de evaluarea unei opere literare ? Termenul este impropriu. Criticul nu este nici medic şi nici magistrat, cum se înşeală cei cu dorinţe străine obiectului. Scriitorul nu-i un bolnav şi cu atît mai puţin un infractor prezumtiv. Victime ale unei refulări evidente, astfel de critici riscă să se înstrăineze de domeniu, aplicîndu-i criterii străine lui. Se pot crea în felul acesta condiţii, dorite sau nedorite, care favorizează „diagnosticarea" sau „judecarea" greşită a operei literare. N-aş vrea să se creadă însă că încerc, prin astfel de teoretizări, să evit răspunsul direct, care mă angajează în calitatea de critic al actualităţii literare, într-o practică publicistică destul de îndelungată, de care m-am simţit şi mă simt legat. Voi apela deci, cum mă obliga întrebarea, şi la această experienţă. În 1958, am scris o cronică amplă despre **Fuga,** cartea de schiţe şi nuvele cu care D. R. Popescu debuta în proză. Am avut cele mai bune cuvinte despre talentul foarte tînărului şi necunoscutului scriitor de atunci. Dacă ne menţinem în discutabila convenţie terminologică amintită, diagnosticul era bun. În aceeaşi cronică făceam însă şi o serie de aprecieri asupra unora din schiţele lui D. R. Popescu pe care nu le mai pot menţine. Diagnosticul o fi fost bun, dar tratamentul nu prea. Robust, „pacientul" n-a suferit prea mult. Dimpotrivă.

— Polemica dumneavoastră e cordială, pentru a-l invoca pe Octavian Paler. În studiul cu care se deschide primul volum din ediţia critică Gib Mihăescu, pe care o îngrijiţi, polemizaţi cu eleganţă cu ceea ce s-a acreditat cu privire la discrepanţa dintre viaţa ternă a autorului Donnei Alba **şi literatura acestuia. Este, înţeleg, o normă respectată cu sfinţenie.**

■ Nu ştiu dacă viaţa lui Gib Mihăescu a fost chiar atît de ternă. Drumurile lui de la Drăgăşani la Bucureşti, în Moldova, în Transilvania, din nou la Drăgăşani şi la Bucureşti, dovedesc mai curînd o anumită propensie spre aventură, şi-l apropie, sub acest aspect, de Aspru din **Donna Alba.** Între biografia scriitorului şi opera lui nu se pot pune semnele egalităţii. Ea trebuie cercetată însă cu atenţie, deşi nu putem vorbi de un raport de determinare, pentru că poate oferi sugestii în explicarea genezei operei. Viaţa literară are nevoie numai de polemica neîntinată de patimă, de orgolii, de meschinării, de interese personale sau de grup. Înţeleasă aşa, ca schimb liber de opinii, exprimate fără menajamente, dar şi fără mahalagism verbal sau moral, polemica este un factor pozitiv în viaţa literară şi un semn de civilizaţie.

— V-aţi asumat anevoioasa muncă de îngrijitor de ediţii critice, ceea ce presupune cunoştinţe solide de literatură, dar şi filologice. O îndeletnicire pe care tot mai puţini sînt dispuşi s-o urmeze şi pentru care nu prea mai există pregătirea necesară. Cum vedeţi ieşirea din impas ?

■ Editorul este un sacrifcat. În loc să se îngrijească de opera sa, el se pune, cu toată puterea lui de muncă şi pricepere, în serviciul operei altora. Puţini acceptă să facă acest sacrificiu şi numărul editorilor buni este în continuă scădere. Remedii ? Schimbarea statutului editorului de ediţii critice. Activitatea acestuia nu mai trebuie marginalizată nici de Uniunea Scriitorilor, nici în cadrul secţiilor de filologie de la institutele şi centrele de cercetare academice sau din universităţi. Să fie revizuite programele de studiu ale facultăţilor de filologie, aşa fel încît acestea să asigure cadrele necesare de specialişti, buni cunoscători ai limbilor clasice şi moderne, temeinic informaţi asupra literaturii române vechi, a limbii literare şi a sistemelor ortografice, cu o bună pregătire paleografică şi arhivistică. Să fie facilitată documentarea, accesul la manuscrise.

— La întemeierea revistei „Cronica", o instituţie creatoare de climat spiritual în Iaşi, aţi avut o anume contribuţie, din păcate, uitată, uneori. A fost acela, indiscutabil, un moment de emulaţie, pregătit însă îndelung, răbdător. Ca unul „vinovat" de aceasta, ne-aţi putea spune, cred, mai mult.

■ Sub privirile noastre îngăduitoare, se nasc fel de fel de legende. Am auzit, într-o împrejurare, pe un critic, de altfel demn de toată stima, care, necunoscînd realităţile ieşene, afirma că, într-un timp foarte îndelungat, marile tradiţii culturale ale „locului", fuseseră complet anulate. Şi, ca să nu mai existe nici un echivoc, acelaşi critic s-a simţit obligat să adauge, în scris de data aceasta, că la Iaşi se instalase „o inerţie culturală consolidată în timp şi devenită aproape o tradiţie negativă a locului". La Iaşi a existat, în această perioadă, înainte de 1966, o intelectualitate distinsă, care, din păcate, nu s-a putut manifesta un timp, iar unii din cei care îi dădeau strălucire au fost nevoiţi chiar să părăsească vechea cetate. Îmi permit să pomenesc doar cîteva nume de filozofi, filologi, folclorişti, istorici şi critici literari : Nicolae Bagdasar, Dan Bădărău, Petru Caraman, Şt. Bîrsănescu, Al. Claudian, Th. Simenschy, G. Ivănescu, Al. Dima, N. I. Popa, Gr. Scorpan, Const. Ciopraga, Val. Panaitescu, Liviu Leonte ş.a. Cîteva nume şi dintre tinerii de atunci : Nicolae Labiş, Dan Hăulică, Al. Zub, Marin Sorescu, Dan Laurenţiu, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru, Al. Călinescu. Iaşului nu-i lipseau personalităţile (acestea nici nu se repartizează după criterii geografice), ci mai curînd capacitatea de a le reţine. Acest mare neajuns s-a manifestat însă într-un trecut ceva mai îndepărtat. Exodul intelectualilor ieşeni începe de fapt odată cu strămutarea „Vieţii româneşti" la Bucureşti. Existenţa „Iaşului literar", pentru cine vrea să facă istorie literară şi nu polemică gratuită, n-a fost o eroare. Revista încerca, cu scriitori ca : Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Nicolae Ţaţomir, G. Mărgărit, Ion Istrati, D. Ignea, şi alţii mai tineri : Horia Zilieru, Fl. M. Petrescu, Andi Andrieş, Corneliu Sturzu, C. Ştefanache — cel din urmă a avut şi o funcţie de îndrumare în cadrul redacţiei — şi criticii D. Costea şi N. Barbu, să reînvie, în condiţiile epocii, spiritul de la „Viaţa românească" şi de la „Însemnări ieşene". Aş numi rezultatul acestor strădanii literare, ieşit şi din respect pentru trecutul cultural al acestui oraş, epigonism, nicidecum „mocirlă". Alături de acest nucleu, nu împotriva lui, se simţea nevoia unei înnoiri. Revista „Cronica" apare în februarie 1966, precedată de mai mulţi ani de eforturi. Titlul revistei, programul şi profilul ei au făcut obiectul unor prelungite discuţii anterioare, care au avut loc, de prin 1964, chiar în redacţia „Iaşului literar". Al. Dima propunea titlul „Săptămîna", alţii, cu nostalgia „Vieţii româneşti" şi a „Însemnărilor ieşene", înclinau către un titlu ca „Însemnări literare" („ieşene" sau chiar „culturale"). Cum se căuta un titlu scurt, idee la care ţinea mult N. Barbu, dacă se poate nefolosit, dintr-un singur cuvînt, l-am propus pe cel care a rămas : **Cronica.** Profesorul Ciopraga a amintit atunci de revista lui Arghezi cu acelaşi titlu, la care de fapt nu mă gîndisem. Cînd se vorbeşte de rolul „Cronicii" în vitalizarea activităţii literare şi culturale din Iaşi, pe la mijlocul deceniului al VII-lea, se uită întregul efort anterior anului 1966 şi este pomenit, în anumite împrejurări, doar un singur nume din vechea redacţie. Cred că ar trebui reţinute mai multe, de fapt toată redacţia din 1966, pînă la Val Mitru, neobositul şi devotatul ei redactor tehnic. E bine, poate, să ne reamintim componenţa redacţiei — nu de alta, dar, ştii, se mai uită : C. Ciopraga, director onorific, N. Barbu, C. Sturzu, C. Ştefanache împărţeau funcţia de redactor şef adjunct, Mircea Radu Iacoban, secretar responsabil de redacţie, trei şefi de rubrică : Al. Andriescu (literatură), Şt. Oprea (artă), Aurel Leon (ştiinţă şi cultură), redactori : Dan Laurenţiu, Val. Gheorghiu, Al. I. Friduş. După cum vezi, nu eram prea mulţi şi o memorie „fidelă" îi poate reţine pe toţi cu uşurinţă.

— Tot ceea ce aţi scris emană încrederea în forţa literaturii noastre, în originalitatea ei. Cum vă apare, în acest an jubiliar 1984, relieful literar românesc contemporan, drumul pe care scrisul nostru l-a străbătut în anii de istorie nouă ?

■ Tot ce am spus pînă aici se referă de fapt la aceşti ani. Pînă în 1947, literatura română este legată de perioada interbelică. Interdicţiile războiului revigorează, în anii imediat următori, de fapt de prin 1944, o puternică şi interesantă frondă suprarealistă. Ultima mare revistă literară în care am citit poezii ieşite din această orientare a fost „Lumea" lui G. Călinescu, prin 1945—1946. Intre ea şi „Flacăra" din 1948 se iveşte un gol. Se instalează în literatură o perioadă contradictorie, în care s-au afirmat mari scriitori ca Marin Preda, sau Eugen Barbu, o perioadă însă şi a unor tăceri dureroase (Arghezi şi Blaga) şi a unor nedorite supralicitări. După o geneză dificilă, asistăm, începînd de prin 1960 — 1964, la o adevărată renaştere a literaturii. Se scriu opere care pot onora orice cultură. Nu citez nume de autori din ultimii douăzeci şi cinci de ani, pentru că ele sînt prea cunoscute, numeroase, în toate domeniile, poeţi, prozatori, dramaturgi, critici, eseişti, istorici literari, şi teamă îmi e că aş putea omite pe cineva într-o înşirare grăbită. Am mare încredere în scriitorii (poeţi şi eseişti mai ales) foarte tineri, formaţi sub ochii noştri. Este reconfortant să ştii că ei există.

— Sînteţi tot mai rar prezent ca foiletonist. Pregătiţi, cumva, o sinteză asupra fenomenului literar contemporan ? Cum se vede, am ajuns la proiecte, adică la capătul interviului nostru.

■ N-am renunţat la intenţia de a scrie, şi de aici înainte, cronică literară. Este o întrerupere temporară. Mă preocupă o carte, pentru care am intrat în tratative cu Editura Minerva încă de anul trecut. Am numit-o **Literatura dificilă,** pentru că am în vedere opere „dificile" prin structură şi opere „dificile" datorită conjuncturii. Trebuie să intre la tipar, în acest an, volumul al V-lea din **Operele** lui Gib Mihăescu. Am predat Cărţii Româneşti un volum de aforisme şi aş vrea să găsesc timp pentru a termina o piesă din care am publicat, cu vreo zece ani în urmă, două tablouri în „Convorbiri literare". E o experienţă care mă pasionează.

Gr. I.

aniversări

poetul la (o sută) treizeci de ani

Acum o sută de ani, o intervenție de presă, deloc neobișnuită la vremea aceea, a avut foarte importante consecințe pentru poezia epocii, în special pentru gustul epocii pentru poezie. Intr-un număr al Literatorului din vara anului 1883, Macedonski publica epigrama în care toată lumea a văzut un atac la adresa lui Eminescu, aflat chiar atunci în prima criză a necruțătoarei sale boli. În urma acestei – s-a spus – nefericite intervenții, apare o situație nouă, a cărei semnificație o depășește pe aceea a cancanurilor zilei. În primul rînd, Eminescu devine o dată în plus, prin ultragiul moral, o victimă. Toată lumea e sensibilă la condiția poetului care e nu numai bolnav, dar și damnat. Ceea ce marele public a reținut, pentru moment, din poezia eminesciană se poate deduce din ceea ce au scris epigonii, calificați de gustul epocii. (Nimic totuși anormal în această precară aderență ; apropierea cititorului obișnuit, de o operă de excepție se face, de regulă, pe cale pur simpatetică ; motivația estetică a admirației se cristalizează mai tîrziu).

Un al doilea lucru important provocat de inflamanta epigramă îl privește, de astă dată, pe Macedonski. Reacția solidară din jurul lui Eminescu îl face foarte celebru ca denigrator. Departe de a fi socotit deci un obscur, și inofensiv calomniator, este inclement sancționat, e tratat cu disprețul ce se cuvine unui pigmeu care a cutezat să tulbure somnul uriașului adormit. Epigrame violente îl insultă, articole-pamflet îl incoltesc, autori iluștri fac din el un grotesc personaj literar, Literatorul nu mai poate apărea pentru că nu mai are cititori. Trebuie să plece din țară, ceea ce și face, incercînd să intre în grațiile gloriilor străine, care-i sînt refuzate. Trebuie să se întoarcă în țară, invins o dată în plus, prea devreme pentru a fi uitat, prea trufaș și prea puternic pentru a capitula.

Soluția – impusă de contemporani – de a lua totul de la capăt a fost o imensă șansă. Fără a-și schimba conduita, fără a recunoaște, ori a retracta ceva, artistul își trăiește purgatoriul și se regăsește în spațiul armoniilor celeste. Întors de la Paris, el nu mai este, paradoxal, poetul ostentativ modern pe linia innoirilor formale. În 1880 publicase, în premieră națională, o poezie în vers liber, care, în ce-l privește, va fi și unica, va fi excepția care confirmă regula versului clasic. Teorii instrumentaliste ce-au născut cindva spectaculoase armonii imitative sînt abandonate. Simbolismul îl interesează ca modalitate nouă de a accede la o obsedantă perfecțiune certificată de artele poetice ale veacului al XVII-lea. Este evidentă, de asemenea, diminuarea tonusului romantic, de unde și temperarea eminescienelor (sic !) imprecații la adresa „timpitei burghezimi". Altădată se vedea ingropat de viu, acum, vindecat de nevroze, iată-l confesindu-se cu nepreăcută naivitate, ca pe vremea lui Alecsandri : „A început din nou să-mi fie dor de dulce fericire...", sau privind extatic printre luxuriante bolintineane : „Grădina în odihnă zăcea-ntre ziduri albe... / Ninseseră din piersici suave flori roz-albe...". Anii trec și romantica exaltare se metamorfozează în fascinație ocultă. O obsesie veche, a desăvîrșirii formale, transformă artizanalul în artefact ireal. Realul însuși nu poate fi desprins de magie și de miraculos, senzualitatea de halucinație. Poetul Nopților se intoarce decis spre luminiscența unui ev liric revolut (purtat cu sine prin toate avatarurile infernale, inclusiv estetice) ce pare a fi o lume a fantasmelor diurne. Testamentul liric al lui Macedonski este fundamental anacronic : în plină expansiune regeneratoare a lirismului interbelic, ignorate fiind experimente avangardiste radicale, inclusiv insolentul atac dadaist, strălucește, venită ca din altă lume, imageria barocă a Poemei rondelurilor. Departe de a echivala cu o recuperare inutilă, cu o tautologie intirziată, gestul are semnificația unei experiențe-limită ce tintește dincolo de relativ, asemenea unei călătorii în tunelul timpului. Dincolo de relativ, dar trecînd prin acesta căci, e foarte limpede, Macedonski nu redescoperă o clasicitate lirică în ipostaza ei naturală, ci o recreează topind materiile pe cît de „impure" pe atît de fertile oferite de experiența „modernistă". Unicat prin sublimul și utopismul ei fanatic, aventura poeziei sale ține indiscutabil, de alchimie, de unde și coerența ultimă a creației. O coerență mascată și aparent trădată de atîtea ezitări și eșecuri venite dintr-o existență labilă și contradictorie. Iar această aventură, începută, cum spuneam, cînd poetul avea 30 de ani, continuă, de un secol încoace, să fie între altele, piatra de încercare a inteligenței raporturilor dintre vîrstele literaturii.

Daniel DIMITRIU

alexandru paleologu

un umanist

Pagina scrisă de Alexandru Paleologu respiră spontaneitate și naturalețe. Cel care, în cuvîntul înainte la prima sa carte, **Spiritul și litera** (1970), spunea că nu îndrăznește și nici nu-și dorește să-și revendice „titlul de critic", s-a impus nu numai ca un excepțional eseist, ci și ca unul din cei mai importanți și mai ascultați critici români de azi. E drept, Alexandru Paleologu nu urmărește sistematic fenomenul literar curent, și nici nu întreprinde exegeze „înarmat" cu nu știu ce teorie critică. El nu scrie decît despre cărțile care-i plac, dar o face cu o dăruire și chiar cu un entuziasm de care alții n-ar fi capabili. Dăruire ce e expresia credinței că „lumea și viața nu sînt nimic fără cărți". La puțini oameni am mai văzut o asemenea curiozitate, o asemenea disponibilitate intelectuală. Alexandru Paleologu scrie despre Sadoveanu și Balzac, Sainte-Beuve și Camil Petrescu, Goethe și Caragiale, Diderot și Ion Barbu, Alain și Blaga. Legătura cu marile opere ale umanității e permanentă : tragicii greci, Dante, Cervantes, Shakespeare, Balzac, Tolstoi se află mereu, ai impresia, pe masa de lucru a criticului, lîngă mintea și inima lui. Despre scriitorii români, autorul **Simțului practic** a spus lucruri fundamentale, luînd nu o dată în răspăr interpretări curente și prejudecăți moștenite. Cartea sa despre Sadoveanu, prin noutatea punctului de vedere, a părut unora aproape o provocare. Dar, fiindcă veni vorba, despre ce mai scrie Alexandru Paleologu ? Despre El Greco și Andreescu, despre „Pictura Bisericii Domnești de la Curtea-de-Argeș" și despre **Despărțirea de Goethe** a lui Noica, despre Enescu și Pallady, despre teatru și despre literatura polițistă. Cine nu-și amintește de acele superbe pagini din **Simțul practic**, intitulate „Sentimentul agonal". în care e comentată partida de Cupa Davis dintre Smith și Țiriac ? Iar în cea mai recentă carte a sa, **Alchimia existenței**, avem surpriza de a-l întîlni și în calitate de avizat critic de film, spunînd lucruri subtile despre, spre exemplu, **Călăuza** lui Tarkovski. La mijloc se afla nu numai acea disponibilitate (complementară receptivității intelectuale și tinereții spirituale) de care vorbeam la început, ci și un autentic, rar și puternic talent de scriitor. Paleologu scrie „bine", scrie firesc și percutant, fraza nu „îmbracă" ideea pentru că ea este însăși ideea. Supremă dovadă de dezinhibiție, eseurile sale sînt scrise, ca să zic așa, la persoana întîi : nimeni nu a mai practicat la noi, cu atîta elegantă dezinvoltură, acest gen de critică subiectivă, confesivă mai exact spus, pe care am putea-o caracteriza printr-o formulă de tipul „mon esprit mis à nu". Pînă și cartea despre Sadoveanu, declară autorul, e „plină de mărturii ale unei experiențe umane, e de fapt o confesiune indirectă, oarecum camuflată în structurile de cultură și în aparatul mai mult sau mai puțin «erudit» pe care l-am folosit". Rînduri (apărute în 1983) ce par să contrazică formularea din **Spiritul și litera** : „Cîtă literatură, atîta viață. (Nu invers)". Răsturnînd (și completînd) la rîndul meu vorba celebră, aș spune : „Cîtă literatură și cîtă viață, atîta critică". În critica lui Alexandru Paleologu, experiența existențială e la fel de importantă ca experiența spirituală.

S-a spus despre Alexandru Paleologu că este un „paseist", un om al unei alte epoci. Nimic mai fals. El are, pur și simplu, conștiința trecutului, fără de care, așa cum el însuși arată undeva, „actualitatea" n-are nici un sens. Pe de altă parte, el vine cu un „bagaj" cultural care este astăzi, din păcate, excepția și nu regula (limbile clasice, filosofia) și pe care îl mînuiește cu o desăvîrșită naturalețe. Neobișnuită este, apoi, înclinația pentru reflecția morală și filosofică. Aici, Alexandru Paleologu ne-a dat, cu siguranță, o capodoperă : **Bunul simț ca paradox** e una din cele mai încîntătoare, mai profunde și mai fascinante cărți ale literaturii române. Dar cel care a făcut de atîtea ori elogiul tradiției are totodată, în chip acut, sentimentul prezentului. L-am văzut intervenind în chestuni vitale pentru cultura română de azi, neezitînd să reamintească adevăruri esențiale, cunoscute, în principiu, de toată lumea dar uitate de cei mai mulți (a și spus că „jena de truisme" e o eroare), ripostînd vehement la agresiunile pe care valorile umaniste și raționalismul le suferă din partea „spiritului primar". Libertatea de gîndire este, pentru Paleologu, șansa pe care scriitorul nu trebuie să o piardă sub nici un motiv. Astfel se explică și „despărțirea de Noica", și memorabilele „încrucișări de spadă" cu prietenul său Al. Ivasiuc, și amendarea severă a unui alt prieten, N. Balotă. Polemica (urbană și serioasă, nu șicanatoare și țîfnoasă) e semn de sănătate a unei culturi. Criticul își afirmă, cu egală tărie, preferințele și refuzurile ; fermitatea opiniei e garanția credibilității actului critic. Ostil „scientismului", l-a combătut consecvent, însă fără acea fanatică încăpățînare a ignorantului ; e subiectiv dar fără patimă, ferm dar străin de obstinația dogmatică. Eseistica lui Alexandru Paleologu are un inconfundabil stil al inteligenței și al independenței spirituale. Criticii din spița sa sînt cu adevărat cei ce reprezintă conștiința unei literaturi.

Al. CĂLINESCU

o izbîndă consolatoare

Încerc să prind într-o formulă cît de cît mulțumitoare personalitatea lui Alexandru Paleologu și, stimulat probabil de nereușită, îmi dau seama de inutilitatea efortului. În admirabila-le scurtime și pregnanță, formulele cele mai norocoase au doar inconvenientul că frîng mișcarea, dînd cîștig de cauză unui moment al ei, desigur că important, dar numai așa cum e partea față de întreg. Vrînd să strîngă **multum in parvo**, abia dacă reușesc să exprime foarte puțin. Vederea zisă globală e adesea mai parțială în expresiva ei fermitate decît atenta scrutare a fragmentului. Preocupați să nu omitem cumva trăsăturile evidente ale obiectului, trecem nepăsători pe lîngă amănuntele esențiale, chiar dacă sau tocmai pentru că nu izbitoare. Și, apoi, expresiv, un stop-cadru e golit de viață. Fixat în acul formulei memorabile, exponatul nu mai viază și nici un truc din arsenalul criticului-entomolog nu-i zdruncină încremenirea. Beneficiile sînt la paritate cu neajunsurile : întrucît imortalizează, imaginea sintetică ucide. Orice acces în absolut se plătește printr-o „crimă". Fragmentarismul în critică nu e neapărat un deficit de vedere, ci și o formă a respectului pentru viață, de necuprins în formule, ce sînt cu cît mai sclipitoare cu atît mai străine de teribilul ei secret. Știm din ce se compune o moleculă de materie organică, însă procesul formării ei din elementele atît de la îndemînă ne scapă. Și nu e unicul miracol cu care ne confruntăm. Putem fi mîndri că știm aproape totul despre eminescianul **Și dacă...**, numărul vocalelor și consoanelor, structura morfologică și sintactică, frecvența tropilor, dar cine ar putea spune cu precizie de ce atîrnă farmecul poemului ! În ultimă instanță, faptul artistic e inanalizabil, ca viața însăși. Intr-un admirabil eseu, Alexandru Paleologu a dezvoltat ideea că Sadoveanu reia cu destulă fidelitate schemele marilor mituri ale umanității și că opera lui de maturitate denotă o viziune coerentă asupra lumii. Argumentele, pe mine unul, m-au convins. Dar lămuresc toate astea prețul artistic al prozei sadoveniene, care te poartă precum un fluviu molcom și adormitor ? Mă cam îndoiesc și, cu toate că e din cale afară să-ți dai cu părerea despre ceea ce încă nu există, risc presupunerea că nici proiectatul al doilea volum al eseului nu va depăși dificultatea. Va fi, sînt sigur, numai o altă carte sclipitoare, cum și celelalte ale autorului. Critica nu ne învață, în fond, cum să dezlegăm misterul artei, cum să-i spulberăm miracolul ; ne ajută, în schimb, să-l recunoaștem și să ne bucurăm de priveliștea lui. Am reluat, cu gîndul scrierii acestor rînduri omagiale, **Treptele lumii...**, fără — de astă dată — curiozitatea urmăririi demonstrației, și mărturisesc aici că lectura a fost la fel de pasionantă. Interesul criticii nu stă exclusiv în obiectul ei. Ar fi trist și păgubitor. Pînă și atunci cînd se ocupă de fapte literare derizorii, ea le supraviețuiește prin finețea și plasticitatea observațiilor de o mai largă cuprindere, prin aceea că reprezintă jurnalul unei experiențe estetice. Bineînțeles că obiectul lui Alexandru Paleologu în amintitul eseu e de alt calibru. Însă chiar așa fiind, recitirea lui mi-a relevat profunzimea multor pagini fără o legătură prea strînsă cu firul cărții, prisositoare în felul lor, unde — furat de o asociere — autorul lasă pentru cîteva clipe drumul drept, ca să se avînte în considerații laterale, de o greutate — ierte-mi-se cîntărirea ! — mai mare decît cele născute în cursul călătoriei pe șoseaua principală. Subiectele dezbătute atunci sînt acelea de cînd e literatura : dragoste, moarte, firea umană, iar lumina pe care o aruncă asupra lor Alexandru Paleologu e pe cît de limpede pe atît de personală. Sînt paginile unui moralist, cuvînt sub care așezăm orice persoană inteligentă ce reflectează la metamorfozele omenescului și are puterea de a-și formula expresiv opiniile. Moraliști în felul lupului închipuit de fabulist sînt cu miile, însă ei constituie o cu totul altă categorie, ce nu-și sporește meritele prin prolificitate. De-ar fi să-i căutăm un strămoș pe aceste meleaguri, mai aproape prin temperament și modul de a gîndi îi este Paul Zarifopol, după Caragiale cel mai însemnat adversar al prostiei și inculturii, al mediocrității și formelor goale, care a scandalizat opinia publică prin necruțarea judecăților, el însuși stilist de clasă, paradoxal în gusturi și în expresie. Față de Alexandru Paleologu simțul comun n-a mai manifestat o asemenea iritare, deși motive ar fi fost, slavă domnului, probabil, pe de o parte, din pricina caracterului mai general al distingerilor sale cît de categorice (Zarifopol era, în această privință, mai aproape de Maiorescu, denunțînd nu ideea de păcat, ci întrupările lui concrete, nominalizate), îndărătul cărora nimeni nu te obligă să-ți întrevezi chipul, pe de altă parte — dintr-un soi de inteligență practică a românului, care știe că execuția literară e platonică. Genul ușor iritabil al prostiei din vremea lui Zarifopol e azi o raritate, dovadă puținele reacții declanșate de scrisul lui Alexandru Paleologu, întîmpinat, dimpotrivă, cu sumedenie de laude convenționale, din care s-a constituit cu timpul o piclă deasă, menită nu doar să ascundă adevăratul înțeles al intervențiilor sale, dar să le facă și mai ineficace decît sînt prin forța lucrurilor. La adăpostul norilor de tămîie aruncați dinaintea inamicului, abila prostie își poate vedea fără grijă de trebi. Să fiu bine înțeles : nu-i fac moralistului un cap de acuzare din principialitate. Ar fi să ignor condiția genului și să zvîrl anatema hăt-departe, deasupra creștetului autorului **Reflexiilor sau sentințelor și maximelor morale**. Constat doar că, în împrejurările date, principialitatea, această versiune a ei, riscă să devină un lux. Cred, de altfel, că, amintind acest lucru, nu sînt prea alături de intima convingere a lui Alexandru Paleologu însuși, care a abandonat preocupările filozofice din tinerețe (motiv de neșters repros din partea lui Constantin Noica, pentru care tot ce iese din sfera purei reflecțiuni e minat de perisabilitate) în favoarea meditației asupra vieții, dînd curs îndemnului lui La Rochefoucauld: e mai de folos să studiezi oamenii decît cărțile. De ce oare ? Pentru că, ne avertizează același prinț al spiritului, la philosophie triomphe aisément des maux passés et des maux à venir, mais les maux présents triomphent d'elle. Adaptarea la real, la dibăciile lui, iată concluzia ! En moraliste, Alexandru Paleologu e mai aproape de concret, nu atît de aproape încît să-i extirpe răutățile, dar suficient ca să le examineze configurația, dresînd nu un simplu inventar al lor, nici el de disprețuit, ci un prețios în ineficiența lui imediată program de tratare a maladiilor etice. E diagnosticianul ce lasă improbabilului chirurg sarcina operației. Nu greșesc totuși ? Nu cumva această minimă însă fermă distanță față de obiect e cea mai potrivită ? Și nu cumva abia ea garantează obiectivitatea ? A desființa prostia în fenomenalitatea ei e, apoi, o întreprindere fără sfîrșit. O viață de om e insuficientă, și nici mai multe nu par destule. Prea sînt inegale forțele ca să nu bănuim la o adică o victorie prin împresurare. A o desființa „ca clasă" e iarăși de neînchipuit. Nenea Iancu remarcase că proștii mor, dar prostia e nemuritoare. Moralistul Alexandru Paleologu se încumetă să o înfrunte în planul ei de eternitate, unicul unde izbînda inteligenței e neîndoielnică. Pînă una-alta, este biruința ce ne consolează de toate înfrîngerile în contingent.

Al. DOBRESCU

metamorfozele lui hyperion

Anul 1983 a marcat, cum era și firesc, o extindere a studiilor dedicate *Luceafărului*, prilejuită de centenarul primei apariții a poemului. Remarcabilă este diversificarea metodologiei investigațiilor și, concomitent, îmbogățirea rezultatelor cu o serie de concluzii uneori neașteptate și pertinente. Dan C. Mihăilescu avea în vedere, în *Perspective eminesciene*, o privire de pe pozițiile criticii interesate de valorile relevate de psihologia adîncurilor, aplicate poemului eminescian, cu răsturnările, spectaculoase cîteodată, gratuite alteori, pe care aceasta le presupune ; oricum, un punct de vedere nou, extins asupra întregii creații a marelui poet. Cu Petru Mihai Gorcea *(Steaua din oglinda visului)* se intră în valorificarea posibilităților pe care sugestiile antropologice le deschid exegezei literare. În sfîrșit, numeroasele intervenții din presă au accentuat varietatea perspectivelor din care a fost abordată opera eminesciană și, în concordanță cu exigențele cititorului de azi, au menținut un climat fertil.

Studiul recent al lui Virgil Cuțitaru *(Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, Junimea 1983) pare a respinge deliberat metodologia critică de dată recentă, încercînd tăria armelor mai vechi ale istoricului literar încrezător în capacitatea acestora, verificată de timp, de a surprinde specificitatea unei opere. Nu este de loc nesemnificativ că printre exegeții amintiți cu simpatie se situează Mihail Dragomirescu, a cărui trihotomie dinamică putea să-și îngăduie atare prezumție. Contextul spiritual dragomirescian este accentuat de vecinătatea unor nume înrudite dacă nu ca orientare, cel puțin ca formție și apetit intelectual (Iorgu Iordan, Mihai Ralea, Liviu Rusu, Tudor Vianu ș.a.). Tot favorabil, și în spiritul aderenței de opinii, sînt de amintit, în aceeași ordine, Aristotel și Demetrios, frații Schlegel sau Volkelt. Nu sînt ignorați nici J.-P. Richard, nici G. Poulet, nici Lotmann și nici Bahtin sau H. Plet, dar pentru a li se observa alinierea la o metodologie care trimite „nivelul potențial" la o supradeterminare egalizatoare (p. 132). Contestația mi se pare revelatoare pentru reconoașterea, deferentă, și a unor alte căi de cercetare, cărora însă Virgil Cuțitaru le aplică atitudinea voltairiană față de divinitate...

Pentru că în ultimă analiză, autorul exegezei despre Hyperion se supune cerințelor istoricului literar tradițional, dublat de un critic de fină intuiție a actualității unui text. În special cea de a doua particularitate se evidențiază pregnant în studiul lui Virgil Cuțitaru, atestînd vocația pe care o consacrase și a treia parte din volumul său anterior.

Cea dintîi secțiune a volumului *Metamorfozele lui Hyperion* înseamnă o „întoarcere la autor", familiară lui Virgil Cuțitaru deoarece ea stă la temelia intervențiilor sale critice obișnuite. Așadar, se facilitează contactul cu experiența de viață care a determinat apariția *Luceafărului* și totodată concomitența dedublării eminesciene în preajma unei experiențe de dragoste. În esență, autorul studiului este de părere că Eminescu se vădește un mare poet erotic : dar un Eros pe care Virgil Cuțitaru îl înțelege larg, aproape de accepțiunea de pulsiune vitală, pe care i-o dă psihanaliza. În concepția sa, femeia eminesciană reprezintă un principiu cosmic de armonie originară, fără însă a se încadra arhetipului androginiei, de care îl desparte sublimarea : semnificativ este în acest sens paralelismul pe care îl află Virgil Cuțitaru între fata din basmul lui Kunisch și Cătălina, cea dintîi fiind supusă exclusiv „erosului natural", în timp ce a doua reprezintă evidente caracteristici ambivalente (p. 17—18). Unele sugestii din această direcție par să stea și la originea discuției pe marginea caracterului oniric al dialogurilor esențiale ale poemului eminescian. Precizări de nuanțe aduce Virgil Cuțitaru și cu prilejul interpretării epicii poemului, fiind tentat, alături de alți exegeți, de o reabilitare a Cătălinei și de o evaluare a ei dincolo de circumstanțele genezei. *Luceafărul* și Hyperion, cu deosebire, acesta, sînt priviți ca niște consecințe ale unui act vital — „fascinația erosului" (p. 42). În consecință, și accentul antitetic fundamental al poemului se mută într-un nou raport, relevant pentru multe fațete mai puțin cercetate pînă acum : egalitatea în plan narativ dintre „autor" și „Demiurg" („în însăși fabula *Luceafărului*, alterego-ul cel mai apropiat lui Eminescu, singurul lui substitut în construcția poemei, nu este, așa cum se crede îndeobște, Hyperion, ci însuși Demiurgul", p. 68). Un element remarcabil al celei dintîi părți a studiului îl constituie eliberarea de unele ticuri ale eminescologiei, cum ar fi atribuirea genezei poemului eminescian — basmului lui Kunisch. Virgil Cuțitaru este de părere, argumentînd la obiect și convingător, că întruchipări, palide evident, ale lui Hyperion pot fi aflate în întregul scris eminescian anterior *Luceafărului*.

De altfel, unei atare chestiuni, extrem de atrăgătoare prin largile ei implicații, îi este dedicată a doua secțiune, *Arhetipuri*. Aici Virgil Cuțitaru subordonează *Luceafărului* întreaga operă eminesciană, deși nu totdeauna cu acoperire demonstrativă : atît de numeroasele chestiuni care se ivesc mai la tot pasul cînd cineva investighează capodopera marelui nostru poet național par să fi atras prea mult atenția lui Virgil Cuțitaru, în detrimentul urmăririi liniei principale. Cînd se întoarce asupra raportului esențial căruia i-a consacrat secțiunea, Virgil Cuțitaru aduce precizări interesante, ținînd de interpretarea nivelului epic al *Luceafărului* și a cîtorva motive. Corecții demne de menționat au în vedere rîndurile polemice adresate interpretării femininului eminescian de către G. Călinescu (p. 77—85).

Primele două capitole ale studiului lui Virgil Cuțitaru urmează unei investigări a filozofiei textului eminescian, cu tente psihologizante, conciliate între-o viziune proaspătă, neostentativă, care are drept scop o umanizare a titanismului.

Ultima secțiune a studiului, *Simbolica*, mi se pare mai puțin reprezentativă, pentru motivul că se supune unor mult prea rigide precepte estetice (frumosul, sublimul). Aflarea acestora, și demonstrarea existenței, la Eminescu (de altfel, ca la oricare alt poet) nu poate fi făcută fără a nu trezi suspiciuni de didacticism. Probabil pentru a le evita, Virgil Cuțitaru apelează la metodologia criticii literare spre a eluda greutatea explicării textului (eminescian) față cu o categorie estetică. Mijloacele investigative par a fi ale stilisticii, disciplină cu un statut incert. Dificultatea ultimei părți a lucrării lui Virgil Cuțitaru este deci mai curînd una a domeniului, vag, cu limite imprecise. Conștient de a aceasta (p. 188 : „în acest capitol, dedicat valorilor stilistice în *Luceafărul*, ne-am ocupat mai puțin, sau deloc, de relația stilistică dispusă în limitele precise ale concreteții ei"), Virgil Cuțitaru întreprinde o falsă cercetare stilistică, deși unele rezultate la care ajunge nu pot fi omise. De pildă, situarea poemului în planul cuprinzător al simbolului, specific doar *Luceafărului* (p. 145). Calea experienței artistice eminesciene este, după Virgil Cuțitaru, următoarea : de la metafora plasticizantă, la metafora revelatoare și de aici la hiperbolă (p. 138). Cea din urmă ivindu-se cu precădere între 1881—1883, adică în epoca de vîrf a creației eminesciene. Prin hiperbolă, este de părere autorul studiului, poetul realizează „un transfer al realului în imaginar" (p. 140). Constatarea este de ordinul subtilității, însă exemplul ales spre argumentare *(Și dacă...)* este irelevant, căci nu cuprinde nici o hiperbolă în sensul precis pe care i-l dă retorica, inclusiv tratatul (citat de Virgil Cuțitaru) al lui Du Marsais, ca și tratatul (necitat) al Grupului *n* și care trece hiperbola la metalogisme. Dar, așa cum spuneam mai înainte, cea dintîi calitate a lui Virgil Cuțitaru este de a fi critic literar. Deci pentru el, valoarea hiperbolei eminesciene se află „în ideea și nu în învelișul sonor al acesteia" (p. 143). De aici — aplicarea fructuoasă a concepțiilor stilistice ale lui Blaga (nimerite pentru un critic de vocație) și renunțarea la linia de cercetare pe care a inițiat-o Saussure (p. 132—133). Trădînd sterilele și doctele precepte ale stilisticii doctorale, Virgil Cuțitaru apelează din nou la intuiția critică, demonstrîndu-și aderența funciară la vivacitatea solicitată de aceasta.

Metamorfozele lui Hyperion este cartea unui critic atras de mirajul istoriei literare cumpănite, refuzîndu-i rigiditățile și idolatriile, spre a se întoarce la prospețimea lecturii, pe care doar contactul nemijlocit cu marea literatură o poate păstra și autentifica.

Dan MĂNUCĂ

debuturi în proză

Aproape concomitent cu lansarea **Desant**-ului '83 au apărut şi volumele semnate de George Cuşnarencu şi Nicolae Iliescu. Intîmplare fericită, căci ea ingăduie să ne facem o imagine mai cuprinzătoare despre ambiţiile şi posibilităţile noii „promoţii" de prozatori. In ceea ce-l priveşte pe Nicolae Iliescu (n. 1956), el pare să-şi fi conceput volumul şi prin raportare la antologia **Desant '83**. Intr-adevăr, unul din textele din antologie se intitulează „Departe pe jos" (fără virgulă şi fără puncte de suspensie), iar volumul **Departe, pe jos...** include la un moment dat un fel de comentariu critic la textul respectiv. Avem de-a face, în fapt, cu o foarte exactă şi pertinentă definire a manierei lui Nicolae Iliescu, întreprinsă cu mijloace critice din cele mai fine şi mai moderne. Să reţinem, aşadar : „Utilizarea ironică a aparatului critic de tip filologic, procedeu neraportabil la «realism», ba chiar cu o istorie marcată de fantasticul livresc (Borges), devine aici un potenţator al prizei la real". Apoi : „Citarea lumii, prin scrupulozitatea inutilă în citare (aparent inutilă) — a vorbelor prin reproducere fidelă chiar dacă ilogică, a faptelor prin transcrierea după cronologia aşa-zisă normală chiar dacă, iarăşi, ilogică prin raportare la poveste, a poveştilor prin reluarea cu exactitate a logicii aberante după care ele au fost aduse în discuţie ca exemplare este şi ea un procedeu oxiomoronic destinat să mărească priza la real şi să demonstreze irealitatea lumii ce se prezintă simţurilor". Iată deci că prozatorii noului val dau impresia că se pot dispensa de critică, deoarece textele îşi includ propriul lor comentariu ! De altfel, în alte locuri autorul anticipează reacţiile criticii, chiar şi pe cele mai severe, făcîndu-le astfel... inutile : „Şi trebuie să ştiţi că de altfel eu nici nu ştiu să scriu (aici criticul va spune da, ce să facă şi el, lui nu-i plac frazele lungi şi nici chiar parantezele), habar n-am ce este aceea o povestire..." ; „Desigur, propoziţia cu care aţi luat contact încă de la începutul acestor rînduri poate pune pe gînduri pe orice cunoscător (cititor). De ce ? Povestirea trebuie să aibă un titlu, nu ? (ea are unul, neîndoios, dar asta numai din cauza editorului); povestirea trebuie să aibă niste personaje (ea are, aţi şi observat, nişte...); în al treilea rînd..." ş.a.m.d. Să notăm, în fine, şi acest avertisment, ce poate crea noi complexe comentatorului; critica literară, zice autorul, „întotdeauna parcurge textul pornind de la proprii stimuli. Ea nu decodează, ci interpretează propriul său text". Nu e greu (mai ales că, nu-i aşa, interpretăm propriul nostru text...) să identificăm aici o joacă hiper-lucidă, jumătate serioasă, jumătate ironică, prin care autorul testează limitele de rezistenţă ale literaturii : totul e însă redus la scară, ca într-un laborator în care se provoacă şi se analizează, miniatural, efectele unui seism. De aici şi preferinţa lui Nicolae Iliescu (şi a colegilor săi de „promoţie") pentru spaţiile mici, pentru textele de dimensiuni reduse, unde şocul produs de ciocnirea cu clişeele literaturii şi cu obişnuinţele cititorului este rapid şi brutal. Denunţînd clişeele prin chiar utilizarea lor, fracturînd naraţiunea, minîndu-i coerenţa, amalgamînd deliberat elementele „reale" cu cele livreşti, practicînd frecvent colajul sau montajul, prozatorul propune, în fond, un nou mod de asumare şi de interpretare a realităţii. Nicolae Iliescu este cel mai aproape de factura textelor lui Mircea Nedelciu, avînd, aşa cum a observat Nicolae Manolescu, o mare capacitate de a înregistra şi fixa detaliul pregnant sau dimpotrivă, (aparent) derizoriu. Punerea în valoarea a obiectului pe lîngă care trecem, îndeobşte, indiferenţi sau a cuvîntului pe care îl auzim rostit de zeci de ori pe zi este o tehnică pe care aceşti prozatori o stăpînesc admirabil; graţie ei, banalul devine, în varietatea lui caleidoscopică, fascinant.

O altă caracteristică a acestei proze este ceea ce s-a numit, cu un termen nu tocmai precis, „intelectualitatea" ei. Desigur, sîntem departe de proza tradiţională cu „intelectuali" ca şi de aceea de analiză psihologică. Totuşi, protagonistul sau naratorul (care cel mai adesea este autorul însuşi) din **Departe, pe jos...** aduce cu sine un întreg sistem de referinţe culturale, mărturie a presiunii pe care **doxa**, în accepţia barthesiană, o exercită asupra lui. Simpla înşiruire a numelor sau a titlurilor de opere pomenite în carte ar da o idee sugestivă despre orizontul cultural al generaţiei căreia îi aparţine scriitorul. În al doilea rînd, condiţia de intelectual (şi de scriitor) a protagonistului — narator este, ca să zic aşa, exhibată în chip ostentativ. Frontiera între ficţiune şi mărturie autobiografică aproape că dispare. Cu sau fără voia lor, prietenii autorului sînt introduşi ca personaje în povestire, Mircea Nedelciu e menţionat de mai multe ori, nu e uitat nici „profesorul Crohmălniceanu". Textul intitulat „Marele roman românesc" e un pseudo-jurnal, cu abundente impresii de lectură, cu însemnări despre concerte sau filme. Pe alocuri, textul e de-a dreptul derutant, fiind imposibil să delimitezi naivitatea de ironie, autenticitatea de contrafacere. In prezentarea din **Desant '83**, Ovid S. Crohmălniceanu opinează că „optica pronunţat intelectualistă, dar supusă unui permanent autopersiflaj lucid, dezabuzat, relativizant" provine din faptul că scrisul lui Nicolae Iliescu e „obsedat de monstruoasa memorie culturală". Atitudine care, la limită, poate duce la o inhibiţie totală, la convingerea că absolut totul a fost spus ; hiper-luciditatea îşi are, o ştim prea bine, reversul ei dramatic : sterilitatea. Deocamdată, prozatorul compensează blocajul „cultural" prin vervă ironică şi printr-o mare ingeniozitate narativă. Dar aici descoperim nu numai că totul a fost spus, ci şi că acest tot a fost spus în fel şi chip. De unde permanenta, obsesiva interogare asupra locurilor strategice ale textului — titlu, **incipit**, final — şi asupra modalităţilor prezentării cadrului ori a introducerii în scenă a personajului. Prilej pentru autor de a face, cu mult spirit, inventarul procedeelor tradiţionale. Cu ce vor fi acestea înlocuite este, pentru moment, mai puţin limpede. Să nădăjduim că ne-o vor arăta cărţile viitoare ale acestui inventiv şi talentat prozator care este Nicolae Iliescu.

Cu un roman debutează George Şerban (n. 1954), format la Iaşi, unde a absolvit facultatea de Filozofie şi de unde a plecat în celălalt capăt al ţării, la Timişoara. Ca student, a fost unul din animatorii „Dialog"-ului şi a avut o activitate publicistică destul de bogată pe care a continuat-o doar sporadic la „Orizont". Spre deosebire de alţi „dialoghişti", ce au cochetat iniţial cu proza părăsind-o apoi în favoarea criticii, George Şerban a perseverat. Am regăsit, în **Somnul**, ecouri din texte mai vechi, texte de factură tradiţională şi care acum sînt „topite" în construcţia indiscutabil mai îndrăzneaţă mai modernă a romanului. Evidente sînt, în **Somnul**, siguranţa frazei şi uşurinţa povestirii. George Şerban are „mîna" formată, scrie cursiv, colorat chiar pe alocuri, dialogurile au naturaleţe, situaţiile epice — credibilitate. Tînărul prozator este şi un bun observator al realului, înrudindu-se aici cu congenerii săi din „şcoala de la Bucureşti". Spre deosebire de aceştia însă, el face un mare efort către obiectivare. O bună parte a acţiunii se petrece într-o uzină, protagonistul e inginer, multe scene ne amintesc de situaţii similare frecvente în romanul „de actualitate", locurile unde se petrece acţiunea poartă nume imaginare etc. Cu alte cuvinte, **Somnul** ţine, pe o dimensiune a sa, de solida tradiţie a romanului realist, ale cărui convenţii autorul le acceptă fără probleme. Pe de altă parte, tentaţia scriiturii moderne e la fel de puternică : textul e fragmentat, parantezele abundă, vocile narative se succed, gesturile sînt descompuse „au ralenti". Romanul amestecă, prin urmare, procedeele tradiţionale cu cele moderne dar o face cu un firesc, cu o dezinvoltură ataşante. Cele mai bune pagini rămîn acelea în care transpare experienţa nemijlocită a prozatorului, pagini în care un anume „stil" de viaţă şi de gîndire al tinerei generaţii este adus în prim plan cu prospeţime şi autenticitate. Ambiţiile autorului au fost, se observă imediat, mari ; de fapt, el a intenţionat să introducă în **Somnul** mai multe romane : un roman tineresc, decontractat, punctat de „ceaiuri" la care se ascultă **Creadence** şi **Led Zeppelin** ; un roman de iubire, pe care l-a dorit cît mai puţin convenţional; şi, în fine, un roman al unor conflicte de natură profesională şi politică. Lipsa de experienţă a romancierului creează însă un anume dezechilibru între aceste trei planuri, iar spre final se simte chiar o oarecare oboseală, o capitulare prea facilă în faţa poncifelor. Dintre personaje, unele se impun — Alexandru Mira, Petru Rednic, Goncear —, altele rămîn simple siluete. Cîteva scene — petrecerea stupid-juvenilă, şedinţa în care Mira încearcă să se opună unor practici rutiniere — se detaşează prin verva şi prin credibilitatea lor. Bun povestitor, lui George Şerban îi lipseşte deocamdată ştiinţa asamblării diferitelor componente ale construcţiei romaneşti. Are însă imaginaţie, simţ al limbii şi, mai cu seamă, curajul de a ataca teme deloc comode. Cartea sa reprezintă, neîndoielnic, un debut promiţător.

Al. CĂLINESCU

Nicolae Iliescu, Departe, pe jos..., **Editura Cartea românească, 1983.**

George Şerban, Somnul, **Editura Facla, 1983.**

destine contemporane

Romanul **Ruptura** nu se deosebeşte, fundamental, de celelalte cărţi ale lui Corneliu Ştefanache. Romancierul e un justiţiar, iar romanele lui — „anchete" asupra „vinovăţiei" realului. Este destul să deschizi, ca în basme, ispitit de interdicţie, acea uşă zăvorîtă a casei, pentru ca tot trecutul să maculeze prezentul cu sîngele rănilor lui. Memoria pare să fie „cutia Pandorei" : deschizîndu-i mecanismul secret descoperi nu numai faţa ascunsă a lumii, păcatele ei de demult, dar pui în libertate păcatele. Iustin Gheorghianu deschide „rana" trecutului. Nevoia lui de justiţie (ca şi-a lui Hamlet, ar zice D.R. Popescu, Hamlet, el poartă moartea cu sine, este agentul ei) sfîrşeşte, din nesăbuinţă, prin a reedita, la altă scară, „crima" din urmă cu douăzeci de ani.

Iustin se îndrăgosteşte de imaginea, dintr-o fotografie de la înmormîntarea bunicului său, academicianul Vlad Gheorghianu, unei necunoscute. Cere unui fotograf, evreul Izu Herşcovici, să mărească detaliul. Aşa începe drama din **Ruptura**. Tînăra, Flori, e fiica lui Victor Ambrozie — victimă a lui Vlad Gheorghianu. Bătrînul academician pregăteşte succesiunea fiului său, Bogdan, la conducerea institutului de cercetări biologice. Ambrozie se afirmă cu importante ipoteze genetice, studii originale, ce fac din el (fără voie : Ambrozie nu urmăreşte o poziţie socială) un contracandidat periculos. Academicianul înscenează un furt. Ambrozie e arestat şi condamnat la trei ani de detenţie. Eliberat, nu-şi mai găseşte drumul : işi pune capăt zilelor. Toate acestea, Iustin le află în urma „anchetei" pe care-o întreprinde, justiţiar, de unul singur. Evenimentele prezentului se precipită. Soţia lui Vlad, Cati Ambrozie, pregăteşte o masă de comemorare a dispărutului soţ şi delegă pe Iustin să ducă invitaţiile. Epicul e, cum se vede, concentric : drumurile toate, încrucişate de întîmplările destinului, duc implacabil spre „crima" din trecut. Mai mulţi din invitaţi, Aducovschi şi Natan, Macrinovici, alţii, personaje din planul al doilea, sînt, într-un fel sau altul, co-autori la drama petrecută în urmă cu douăzeci de ani. Iustin intră, ajutat de hazard, în miezul problemei. Caută „martori" (Filip Antip, un declasat, Iţic Wolf, o figură pitorească, Izu Herşcovici, fireşte, Flori Ambrozie), iau parte la masa de pomenire, un admirabil tablou flamand, unde, ieşind din protocol, invitaţii aduc aminte („despre morţi numai bine" ? !) chiar de „cazul Ambrozie".

Sînt două „romane" în romanul **Ruptura**, ca-n orice naraţiune „detectivă". Primul reconstituie faptele săvîrşite în trecut ; cel de-al doilea încastrează în poveste pe însuşi detectivul ; este romanul lui Iustin. Tînărul se ridică, după modelul unui scenariu vechi de cînd lumea, împotriva părinţilor săi, voind să purifice, prin „crima" prezentului („uciderea Tatălui" — arhetip oedipian), jertfire a icoanei şi-a „zeilor", „crima" din trecut. Povestea de dragoste interesează mai puţin. Iustin o cunoaşte pe necunoscuta din fotografie, Flori Ambrozie. Idila e maculată de la bun început : tînărul, pe cale s-o seducă, îndrăgostit, în felul lui, „amour-vanité", ar zice Stendhal, o invită pe Flori într-o mică excursie în afara oraşului în cadru campestru, potrivit cu „scenariul" improvizat — la marginea unui rîu, unde petrecuse delectabile ceasuri cu... secretara bunicului său. Dragostea eşuează într-o prietenie platonică. „Răzvrătitul" Iustin acceptă propunerea profesorului Pahopol : să folosească, în teza de diplomă, ideile lui Victor Ambrozie. E cea de-a doua ocultare a prezentului. Iustin acceptă şi, ca semn al ultimei revolte, la momentul susţinerii tezei denunţă, public, „crima" comisă în urmă cu douăzeci de ani, reeditarea ei, în prezent, prin „furtul" ideii — în teză. „Ai greşit, domnule, îi va spune Pahopol. În viaţă nu se merge aşa... Îmi displace violenţa". Romanul lui Iustin închide, în cerc, destinul de familie. Tînărul desăvîrşeşte, dacă se poate spune aşa, „crima" morală. Părăsit de Flori, Iustin petrece ajunul Anului Nou în familie : fiul rătăcitor se aşează, izbăvit de „revoltă", pe scaunul lui, într-un tablou solemn, de „morts-vivants".

Masa de pomenire a lui Vlad Gheorghianu e cea mai izbutită pagină portretistică în proza lui Corneliu Ştefanache. Se desprind, alături de cei amintiţi pînă acum, Sergiu Cesa, Spiridon Aciu, Pahopol, Teofil Horga, Corneliu Coste, Paul Popescu şi, deasupra lor, Cati Gheorghianu şi generalul Popenţa. Prima parte a romanului, în care Iustin, ca un „curier al Zeilor", convoacă la „cina de taină" pe toţi aceşti „apostoli ai răului", e alcătuită din „studii", „crochiuri", „portrete" de şevalet. Iustin pare un pictor, în căutare de modele, pe stradă, cu carnetul de schiţe în mînă. Din toate acele desene preliminarii, exerciţii de mişcare şi perspectivă, studii de caracter, se compune **fresca**, operă de maestru, cina de pomenire a lui Vlad Gheorghianu. Corneliu Ştefanache este, înainte de toate, **un portretist** : nici povestitor şi nici moralist. Arta lui nu stă în relevarea de psihologii şi de stări, ci-n schema caracterologică, în virulenţa tuşei, ca la Hogarth : balet grotesc de măşti, reduse la expresia generică.

În partea a doua romanul se diluează. Epicul nu are consistenţa „tabloului de caractere şi moravuri". Scriitor incomod, pentru că sceptic şi virulent, Corneliu Ştefanache reafirmă, în **Ruptura**, vocaţia sa pentru desenul în **aqua forte**. Înverşunarea aceasta în a denunţa „vina" realului este, zic eu, a unui spirit torturat de imaginea lui ideală. Corneliu Ştefanache îl imaginează pe omul-Ulise în drum spre Ithaca, naufragiat mereu pe alte ţărmuri, ademenit de vrăjitoare şi sirene. Există, însă, pentru el, acel liman de linişte, tărîm al originii, la care nu se poate întoarce : spre care navighează, totuşi, ca spre un pămînt al făgăduinţei.

„**R**omanul românesc al provinciei antebelice îşi are maeştrii în Sadoveanu sau Cezar Petrescu. Sarica, oraşelul din **Siesta**, e un «loc unde nu s-a întîmplat nimic» sau un «tîrg în care se moare», cu deosebirea că viziunea autorului de astăzi accentuează motivaţiile conştiente şi transformă romanul social în roman politic. Sub înfăţişarea meschină, sub plictisul provincial, sînt descifrate resorturi multă vreme ignorate (...). Latura caricaturală e pusă în evidenţă cu o anumită cruzime. Din acest punct de vedere, **Siesta** dă o imagine cu totul inconfortabilă a locului unde nu s-a întîmplat nimic". Nicolae Manolescu, din a cărui cronică literară (**România literară**, 23 feb. 1984) am citat fragmentul de mai sus, observă şi caragialismul intenţionat, de limbaj, din romanul lui Paul Georgescu. Localizarea pe care o dă autorul (oraşelul prăfuit de bărăgan, ars de vipie, bătut de boarea Fluviului), e tot atît de convenţională cum este şi-n **Vara baroc**. Cu mai mult umor, Paul Georgescu ar fi putut să dea şi personajului central din **Siesta** numele lui Gabriel Dimancea, cu toate nepotrivirile ce s-ar fi putut isca de aici. Căci personajul este, de fapt, acelaşi („inadecvatul", vorba lui Andrei Creţeanu, eroul **Siestei**), iar drama — neschimbată. Andrei bea ceva mai puţină cafea, mai fuge de vipie într-un pahar de ceai, dar nu e lecuit de teoria politică şi de-o anume (camilpetresciană) inflexibilitate morală, dezastruoasă. Orb la ameninţări, surd la ademeniri, neatent (aşa să fie ?) la avertismente, eroul lui Paul Georgescu are ceva brechtian : pare, deopotrivă, interpret şi personaj, fiinţă vie şi teză. Îţi vine să-i strigi, de-a dreptul, pierzîndu-ţi cumpătul, ieşindu-ţi din iluzie, să se ferească. Aceasta este, probabil, şi intenţia autorului, care impune, tuturor personajelor, o anume „distanţă" faţă de propriul destin ; lipeşte, pe faţa interpreţilor, măşti cu expresii groteşti. Cît priveşte perspectiva, ele par să nu vadă nimic din ce le aşteaptă, mai mult, sînt pînă la un punct, autori ai scenariului dramei, chemînd, ca Hamlet, asupra lor înşile şi a celor din jur, stihia morţii. Desenul, cu nota de comic cu tot, e, în aspectul ideologic şi în mixtura intimă, de patos şi humor, brechtian.

Sarica, spuneam, dar şi Plătoneşti sînt metropole stilizate. Nici vorbă de provincie : vipia arde, ca-n lunile de vară, in Bucureşti (topenie !), notabilităţile, retrase în grădinile tihnite, cu verdeaţă şi umbrar, au prestanţa simandicoasă de megalopolis. Dar nu pe latura aceasta va trebui să insistăm ca să dăm la o parte coaja provinciei, ci pe tipologia politică, în care un Gabriel Dimancea sau un Andrei Creţeanu (acesta din urmă autor al unui articol de opinie asupra Brătienilor) nu reprezintă nimic, prin mica lor agitaţie la cafine, în colţul de ţară unde pălăvrăgeala politică nu iese mai departe de uşa locantei. Altfel vor sta lucrurile, dacă în loc de **Potirul de aur** vom pune **Capşa** şi-n locul gazetei (dar ce gazetă, o foaie !) locale, să zicem **Universul**. Lumea lui Caragiale nu este provincia, e Capitala, nu e mahalaua, ci buricul centrului. Dar cum să decupezi, intr-o metropolă, în foşgăiala ei, silueta Primarului, a Doctorului, a Prefectului Mareş, şef al poliţiei, a lui Ambroziani din marile saloane ? Din întruniri parlamentare ? N-ar fi mai simplu ca, în loc de Partidul Dreptăţii, Sabia Arhanghelului ş.c.l., să spunem, partidelor pe nume : ţărănişti, liberali, conservatori, garda de fier ? Acela ar fi un alt roman, frescă (inevitabilă !) a vieţii politice intre cele două războaie. Provincia e simbolică : este cadrul rarefiat, stilizat al metropolei. Intre romancierii dintre cele două războaie, Paul Georgescu îl continuă, dar numai în teză, nu şi în arta limbajului, pe Camil Petrescu.

Nu intru în detaliile acţiunii care se poartă, ca şi în **Vara baroc**, între evidenţă şi adevăr. Ar fi fost, poate, mai bine spus „aparenţă şi adevăr", dar „evidenţa" exprimă paradoxul conflictual din roman. Personajul-teză Andrei nu se amestecă, de fapt, în interesele mari, politice şi financiare, dar simpla lui prezenţă strică celor din Sarica „siesta". Nu se lasă nici izgonit şi nu se adaptează, e ghimpele din ochi. Gabriel Dimancea este exterminat moral. Refuzîndu-şi „siesta", lui Andrei îi rămîne numai „somnul de veci".

Spectacolul romanesc din **Siesta** este, înainte de toate, un carnaval baroc de limbaje. În orice **reader-digest** romanele lui Paul Georgescu s-ar număra între cele mai anoste rezumate. Arta lui, originală, fastuoasă, cu inepuizabile resurse de invenţie, stă în limbaj. Nu am un alt cuvînt pentru a defini atitudinea faţă de limbă decît **lăcomie**. Paul Georgescu e un mare gurmand de cuvinte, dar „bucătăria" lui e una rafinată. Platoul nu e cu friptură de curcan ori cu raţă pe varză ci, ca-n bucătăria franţuzească, din mici, interminabile gustări, creme, fisticuri, sorbeturi, delicatese plimbate cu savantlîc prin toate papilele : aşezate cu dichis, **crescendo**, pentru bucuria gurii şi nu a stomahului.

Cît despre „vipie", ce să vorbim ? Străzile goale, ţipenie, aerul dansează, „foc pur". „Căldură mare", ar zice nenea Iancu şi cu asta basta. Spectacolul de limbă este, la Caragiale, **în auz**. La Paul Georgescu — **în văz**, e filologhie. Am, în afara subiectului, o curiozitate pe care nu ştiu dacă o voi putea, vreodată, satisface : cum ar arăta un roman „al zilelor noastre" scris de Paul Georgescu ?

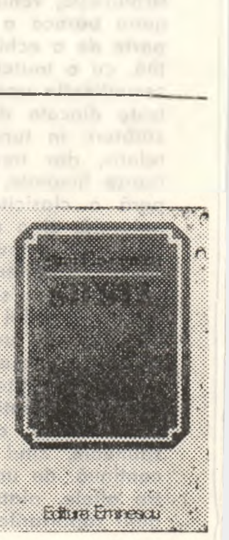
Val CONDURACHE

Corneliu Ştefanache : „Ruptura", Editura Junimea, 1983.
Paul Georgescu : „Siesta", Ed. Eminescu, 1983.

jurnalul lui rebreanu

Vitregă mai e și soarta jurnalelor scriitorilor! Unele s-au pierdut pur și simplu, despre altele nu se mai știe mare lucru, altele — în fine — zac în bună păstrare, accesibile doar cîtorva aleși, care ne împrospătează, la răstimpuri, curiozitatea cu eșantioane minuscule, greu de spus cît de fidele. Uriașul jurnal lovinescian, de care aveau știință toți contemporanii criticului, grijulii în conduita spre a nu fi imortalizați neconvenabil în paginile lui, a dispărut fără urmă. Jurnalele lui Perpessicius și Pompiliu Constantinescu, în schimb, există încă, dovadă fragmentele sporadic reproduse în reviste și volume, selective, dar editarea lor integrală întîrzie din motive deloc limpezi. Ce să mai zicem de altele, precum jurnalul lui Șuluțiu, la o primă vedere mai norocoase, căci au fost, totuși, tipărite, însă nu cuvînt cu cuvînt, ci sub formă de antologii, mai importante prin omisiuni decît prin ceea ce urmăresc să pună în circulație? Să fie de vină, oare, numai exagerata susceptibilitate a contemporanilor încă în viață ai autorilor? Că își are și ea partea în întîrzierea tipăririi lor, e sigur. Dacă a fost în stare amorul propriu să pună piedici reeditării unei istorii a literaturii, de ce n-ar face-o și în cazul jurnalelor? Nu e însă numai atît. Cred că o frîntură de vină ne revine tuturor acelora care mai avem obiceiul de a socoti că jurnalele trebuie să fie scrieri puritane, cînd tocmai deplina slobozenie a cuvîntului le caracterizează, mai mult — că semnatarii lor trebuie să gîndească la fel ca noi, cei din 1984, deși respectivele însemnări datează de o jumătate de secol și mai bine, și ne cam „sperie" abaterile de la tiparele minții noastre. Intervin, apoi, și dificultăți obiective. Jurnalul lui Liviu Rebreanu, din care s-a publicat de curînd un prim și impunător tom, era accesibil, conform dispozițiilor testamentare, cu începere de la 1 septembrie 1974. Au trecut însă aproape zece ani pînă să-l avem sub ochi, e adevărat — într-o ediție ca și ireproșabilă, cu un impresionant aparat critic și o cuprinzătoare addendă. Ce s-ar fi întîmplat cu el fără devotamentul filial al fiicei sale Puia Florica Rebreanu, care a stabilit textul și a redactat studiul introductiv, și fără laborioasa competență a lui Niculae Gheran, căruia îi datorăm monumentala ediție a operelor lui Rebreanu? Munca editorului profesionist este faptă de benedictin și rostul ei în cuprinsul unei culturi nu e încă prețuit pe cît s-ar cuveni. Editarea științifică și integrală a operelor scriitorilor noștri nu poate fi lăsată numai pe seama entuziasmului și a inițiativei personale, ci se cere subsumată unui program riguros și pe termen lung, la a cărui împlinire să contribuie nu doar puținele competențe existente, dar și, pregătite de pe acum, acelea viitoare. Altfel, riscăm să ne prindă sfîrșitul de secol și mileniu dezbătînd aceleași chestiuni, formulînd aceleași deziderate și constatînd cam aceleași rezultate.

Apariția jurnalului lui Rebreanu, în legătură cu care a circulat o întreagă literatură de zvonuri, constituie un eveniment de proporțiile aceluia reprezentat de publicarea maiorescienelor **Însemnări zilnice**. Nu avem știință în ce măsură însemnările junimistului erau destinate tiparului, deși, la rigoare, nu există jurnal redactat exclusiv pentru uzul propriu. Cine nu ia în seamă și această posibilitate, își distruge notele intime. Dar cine nu aspiră în secret la gloria postumă a lui Samuel Pepys? Cazul lui Rebreanu e semnificativ și întrucît exclude de la bun început clasica ipocrizie a autorilor de jurnale. Rebreanu e conștient că ale sale caiete vor fi pînă la urmă tipărite, însă condiționează editarea de scurgerea a treizeci de ani, suficienți — credea — pentru a stinge nemulțumirile contemporanilor. Asta mă face să bănuiesc că jurnalul a fost scris cu destulă supraveghere, romancierul temperîndu-și dinaintea paginilor albe pornirile momentane. Multe consemnări sînt, de altminteri, ulterioare bine evenimentelor, astfel că primele impulsuri avuseseră timp să se estompeze. În plus, după cum ne informează fiica sa, Rebreanu a revenit asupra textului jurnalului, ca și Maiorescu, suprimînd unele formulări prea drastice ori adăugînd precizări. De ce atîtea precauții? La urma urmelor, Rebreanu nu ezitase să-și declare public opiniile despre unii dintre contemporani (Vezi **Addenda**), așa încît tăioasele caracterizări din jurnal, departe de a face notă separată, n-ar fi mirat pe nimeni. Numai că numărul celor pe care convingerile politice, pe de o parte, și atît de omeneasca invidie, pe de altă parte, i-au transformat în adversari fățiși ori ascunși ai scriitorului e mult mai mare. Dacă dăm deplină crezare jurnalului, Rebreanu a fost printre colegii de breaslă, un insingurat, recrutîndu-și prietenii, cu două-trei excepții, din afara cercului acestora. Simpatia unora și dovezile de afecțiune ale altora erau interesate și trecătoare. Că doar o lungă și tristă experiență îl putea duce la această convingere, e indiscutabil. Viața literară interbelică s-a țesut nu numai din atîtea cărți de valoare, dar și din orgolii, micimi sufletești, patimi și goană după posturi copios retribuite, lipsă de scrupule și mișcări de culise. Ardeleanul descins la București a trebuit să ia cunoștință de toate binefacerile balcanismului și gustul lor a fost dintre cele mai amare. E cutremurător să constați ce efect au putut avea asupră-i, cîtă nesiguranță i-au strecurat în suflet, determinîndu-l să se îndoiască pînă și de cele mai sincere dovezi de prețuire. Cînd apare **Ciuleandra**, în 1927, și e primită cu un cor de elogii, Rebreanu trece printr-o adevărată criză: „Suspectez pe toți care vorbesc sau scriu bine și mă impresionează cei ce spun ceva rău". Și cum jurnalul nu e doar martorul acestei dureroase neîncrederi în semeni, dar și avocatul ei, în sensul că înșiră suficiente probe de natură să o justifice, e de înțeles precauția autorului care impune condiția scurgerii a trei decenii pînă la publicarea lui. Nostim e că, între timp, unii dintre cei încondeiați în jurnal au scris amintiri despre Rebreanu, din care rezultă negru pe alb că i-au fost prieteni apropiați. Cît de sinceri, e altă poveste!

N-aș vrea să las cumva impresia că principalul motiv de interes al jurnalului stă în caracterizările acide ale contemporanilor, scriitori și oameni politici. Ele formează doar latura lui așa-zicînd picantă. Dar jurnalul, al cărui prim volum cuprinde aproape nouă ani (24 iunie 1927 — 31 decembrie 1935), este un document pentru cunoașterea epocii și cine se va ocupa de istoria culturii românești și a instituțiilor ei dintre războaie va avea în paginile lui un ajutor dintre cele mai prețioase. În același timp, viitorul biograf al prozatorului va găsi în cuprinsul lui atîtea amănunte fără de care viața lui Rebreanu ar fi profund sărăcită. Minuțios, scriitorul consemnează nu doar sumedenia obligațiilor ce decurg din calitatea sa de funcționar cultural, întîlnirile cu scritorii și cu oficialitățile zilei, impresii din călătoriile peste hotare, dar și neîncetatele dificultăți financiare ori preocupările gospodărești. Și, peste toate, stadiul propriei munci literare. Jurnalul acesta ar trebui să-l citească toți cei care mai au încă prejudecata că literatura e un simplu divertisment, dacă nu chiar o joacă, în orice caz o activitate de necomparat cu efortul fizic și intelectual din alte profesii. Spre surprinderea lor, ar afla că meseria de scriitor presupune muncă istovitoare, de ocnaș, pentru care nu s-a inventat încă dreaptă măsură, că nimic nu compensează uriașa risipă de energie la masa de scris. Rebreanu salahorește efectiv, scrie, șterge, iar scrie, transpiră, se chinuie, nu un ceas-două, ci săptămîni, luni și chiar ani în șir. După o noapte de trudă cu cuvîntul, nu alege nici măcar o frază. E nemulțumit, disperă, însă găsește resurse să meargă mai departe. Iar cînd, în sfîrșit, o carte e gata, e epuizat ca o femeie după naștere. Poate că apariția jurnalului va avea, între alte efecte, și pe acela de a spori respectul neavizaților pentru munca scriitorului.

Nulla dies sine linea — iată deviza lui Rebreanu. Că funcțiile publice îl răpesc scrisului — e limpede și nu pierde un prilej ca să-și noteze în jurnal nemulțumirea. Agenda sa zilnică e așa de încărcată, solicitările cărora trebuie să le facă față atît de numeroase, încît nu e de mirare că seara nu mai e în stare să lege două cuvinte. Deseori chiar notația în jurnal e amînată pe a doua zi. Valea Mare, unde ar putea lucra în tihnă, e prea departe și atunci își ia o cameră la București, dar aici îi lipsește liniștea. Scrisul nu se împacă deloc cu demnitățile publice: „Numai să mă pot lichida cît mai curînd de toate, să mă apuc din nou de meseria mea, singura care mi-e dragă, singura care dă un adevărat rost vieții" (28 noiembrie 1930). „De aceea nici nu știu ce să fac cu S.S.R. Să mai stau, să nu mai stau? Ideal ar fi pentru mine să plec, să rămîn absolut independent, pentru scrisul meu". (4 ianuarie 1931). „Nu pot scrie deloc în București, par-ar fi un făcut. În fond pierd vremea cu fleacuri". (24 septembrie 1933). „Deabia aștept să pot începe scrisul la **Gorila**. În fond e singura plăcere și bucurie pentru mine, să scriu. Creind o lume fictivă, parcă o uiți pe asta dimprejur oricît te inspiri din ea". (21 octombrie 1934). Așa se face că romanele lui Rebreanu sînt elaborate cu dese întreruperi. Fuge cîteva zile la Valea Mare, începe să lucreze, e mulțumit, însă telefonul îl recheamă la București, pentru o întîlnire la Radio, pentru o lectură la Teatrul Național ori pentru îndatoririle de la Educația Poporului. Reușește să se achite de toate, se întoarce la țară, reia lucrul, însă e solicitat iarăși în capitală. Cum să mai scrii în asemenea condiții? Doar demisia îl mai poate salva. Și Rebreanu demisionează, ca să se dedice întreg unicei meserii „care dă un adevărat rost vieții", deși asta presupune benevola înfruntare a unor greutăți bănești. N-ar fi însă în spiritul adevărului să legăm acceptarea diverselor funcții înalte numai de constantele nevoi financiare. Oricît de reale și de mari au fost ele, se cade a le adăuga, jurnalul ne îndeamnă, și o doză de ambiție socială. Marele scriitor tînjește după o recunoaștere mai întinsă și mai concretă decît cea strict literară, iar demnitățile în sfera culturii i se par a fi tocmai expresia acestei recunoașteri. Ceea ce și sînt pînă la un punct. Nu le solicită, așteaptă să fie solicitat, pentru că le merită. Și le merită cu adevărat. I se oferă, de pildă, conducerea Teatrului Național, dar el gîndește și notează în jurnal că mai potrivit pentru prestigiul său era postul de secretar de stat. Un lucru nu realizează pe moment Rebreanu, o va simți însă repede pe propria piele, anume că funcțiile sus-puse, pe lîngă că sînt trecătoare, cum toate cele lumești, îi vor aduce și cele mai mari ponoase. Multe dintre dușmăniile pe care și le face în acești ani, concretizate în repetate atacuri împotrivă-i, campanii de presă, acuzații dintre cele mai murdare (ce privesc nu doar existența sa privată, dar și cărțile sale), cărora e nevoit a le face față, și care, toate, îi tulbură echilibrul sufletesc, aici își au originea. Pentru că acceptarea funcțiilor înseamnă și acceptarea implicațiilor lor politice, a tranzacțiunilor și abdicărilor morale cu care firea lui Rebreanu și fondul său de puritate nu se împacă. Și mai înseamnă ceva, grav întrucît afectează însăși vocația sa, anume diminuarea timpului creației. Între literatură și posturile înalte, cît de ademenitoare, ființează o incompatibilitate desăvîrșită, pentru care jurnalul scriitorului depune o pilduitoare mărturie. Și, apoi, ce scaun mai impunător s-ar putea imagina decît acela de la masa de lucru?

Dacă talentul lui Rebreanu nici răuvoitorii n-au îndrăznit să-l conteste cu toată gura, atitudinile și convingerile lui civice și politice au oferit un larg cîmp răstălmăcirilor. Documentul sufletesc și spiritual care este jurnalul, ca și publicistica, fericit actualizată de Niculae Gheran, vin să arate cît de pripite și de nedrepte au fost etichetările grăbite, așezînd la îndemîna tuturor adevăratele credințe ale scriitorului. Este un act de salutară dreptate, cu care posteritatea lui Rebreanu era demult datoare.

Al. D.

Liviu Rebreanu, **Jurnal, I.** Text ales și stabilit, studiu introductiv de Puia Florica Rebreanu. Adeenda, note și comentarii de Niculae Gheran, Editura Minerva, 1984.

literatura confesiunilor

S-ar părea, la prima vedere, că prea multe complicații în compunerea unor scrieri autobiografice nu-s. Modele celebre ne stau la îndemînă, de la **Amintirile** lui Creangă, la **Sărbătoarea fără sfîrșit** a lui Hemingway. „Stilul" (cu tot ce decurge de aici, alegerea momentelor semnificative ș.a.m.d.), nu-l poate desigur trăda pe scriitor în favoarea „omului", dar evenimentele par a-și lua cu regularitate, în aceste cazuri, revanșa în fața ficțiunii. Autorul de amintiri este un scriitor „realist" — acesta pare a fi un adevăr care ni se impune. Dacă mai insistăm însă, pe ici, pe colo s-ar putea ca siguranța să se mai clatine puțin. În **Iarba uitării** Kataev îl pune pe Bunin (scriitorul, personaj real) alături de o iubită a cărei identitate ține de identitatea personajelor de roman. **Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău,** de Mircea Horia Simionescu, este de asemenea o lucrare „autobiografică" — dar afirmația ar fi eronată dacă n-aș trece autobiografică între ghilimele, deși mai nimic nu lipsește din această carte pentru a răspunde canoanelor genului. Nici măcar tabelul cronologic **(Date și coincidențe)** așezat, conform tipicului imediat după titlu. Acribia alcătuirii lui ți se impune cu deosebire. Nici un detaliu nu e lăsat deoparte. Precizia e remarcabilă. Pe 23 ianuarie 1928, orele 13,30, se naște autorul, iar peste vreo jumătate de an, în august, „Familia Petculescu moștenește o mașină de cusut dintr-o avere deturnată spre societățile de binefacere". Datele care urmează nu sînt mai puțin necesare definirii momentului („septembrie: Epidemie de scarlatină [...]; noiembrie: 6 ani de la moartea lui Marcel Proust; decembrie: o sută de ani de la nașterea lui Tolstoi și 18 de la moartea lui"). Prin chiar această sinteză cronologică a vieții autorului/personajului pînă la vîrsta de douăzeci de ani (între 1928 și 1948 — după care „începe anecdotica") sîntem aduși în fața genului de proză pe care M. H. Simionescu l-a pus la punct încă din 1969, odată cu apariția primei părți din **Ingeniosul bine temperat: Dicționarul onomastic.** Datele reale și mistificările se amestecă și se contaminează reciproc pînă la imposibilitatea identificărilor. Primele (oricît de „incomode") capătă eleganța și mobilitatea ficțiunii, celelalte împrumută ceva din credibilitatea primelor. Țesătura e atît de bine lucrată, firescul are atîta autenticitate încît nici un fel de decantare n-ar fi posibilă fără pericolul deteriorărilor și al denaturărilor. M. H. Simionescu este poate primul scriitor de la noi care a eliminat din cele mai îndrăznețe inovații pe care le pune în practică și ultimul fir de ostentație. E bine știut că literatura avangardiștilor nu numai că n-a fost lipsită de stridențele însoțitoare ale operelor propriu-zise, dar acestea au și fost orgolios cultivate. Să scrii cu rafinamentul și eleganța povestitorilor de care literatura noastră n-a dus lipsă niciodată și, în același timp, să-ți pui în aplicație căutările cele mai curajoase, aceasta pare a fi una din devizele autorului. „Echilibrul și discreția" pe care le găsește în spiritul prozei noastre, și care nu-i sînt deloc străine, arată, fără îndoială, măsura talentului scriitorului, dar ele sînt dublate de o inventivitate neostenită, gata să deborseze orice dogmă literară. „Ingenios" și „bine temperat" totodată, el deschide căi de frapantă modernitate, urmărind „ceea ce visez încă de la 18 ani, **literatura-literatură**, trăind numai prin cuvînt și lipsindu-se de cîrjele oricărei alte arte". Reflecțiile pe marginea literaturii pe care o scrie n-au lipsit niciodată din cărțile lui M. H. Simionescu și cu atît mai puțin ar putea să lipsească de astă dată, cînd este vorba — printre altele — de o profesiune de credință. Această conștiință a literarității e coloana care susține modul de concepere și de trăire a literaturii —, celelalte procedee decurgînd de aici. Revenirile din finalul **Toxicologiei** ne arată că nu este vorba de simple observații, făcute în treacăt, ci de un sistem urmărit consecvent și în toate consecințele sale. Reluînd o seamă de aserțiuni avansate în **Nesfîrșitele primejdii** („...un simplu exercițiu... Mai mulți prieteni mă sfătuiseră spunînd că romanul nu mi se potrivește, că eu scriu altfel decît cere acest gen. Și totuși m-am încăpățînat și am purces la această aventură...") autorul dezvăluie intenția sa de a depăși prejudecățile bine înrădăcinate ale genului. „De la Petroniu la Cervantes și de la Fielding la Zola, achizițiile tuturor disciplinelor (...) îngrămădirea lor asezonarea faptelor cu adjectivele și interjecțiile au consolidat caracterul de magazin universal al romanului. Romanul este, nu mai încape nici o îndoială, un produs al viziunii burgheze asupra lumii, chiar dacă evoluția socială a burgheziei se înscrie între alte coordonate istorice". Observația următoare, și anume aceea că „Fiecare romancier își construiește plăsmuirea pe ruina uneia de dinaintea ei. Oricare roman este polemic, este o replică. De la Flaubert la Robbe-Grillet și de la Proust la Kafka și Virginia Woolf, toate încercările de recondiționare a romanului țin de originea și istoria lui. Filiația acționează terorist. Se pare că substanța noului roman se recunoaște tocmai în instabilitatea formulei, noutatea iscîndu-se mai curînd din ineditul expresiei decît din materia narațiunii. Anti-literatura nu e, ca urmare, spargerea formulei, necesară și obligatorie, ci tocmai cantonarea într-una previzibilă, a romanului înțepenit într-o schemă ce a făcut carieră" nu mai e, însă, specifică romanului. Întreaga literatură modernă crește din această căutare a diferenței, a impunerii originalității prin opoziție cu scrierile consacrate, printr-o „negare" a acestora, mai importantă chiar decît afirmarea personalității autorului. Toate mișcările și curentele de avangardă de la începutul secolului au cultivat principiul și el s-a integrat criteriilor axiologice. Ceea ce e mai important în cazul de față e că noutatea nu decurge din această „boală" a literaturii moderne, ci din convingerea exprimată că „o dată cu tendința unor scriitori de-a utiliza procedee ale muzicii, ale picturii sau ale filmului trebuie încurajată și cealaltă încercare, contrară, de a-i găsi prozei limbajul ei intraductibil în altă artă. (...) deocamdată sînt preocupat tocmai de-a desprinde nava prozei mele de țărmurile apropiate și de-a o lăsa să zboare singură, cu vînturile ei...". **Toxicologia**, a patra parte a **Ingeniosului bine temperat,** își caută materia în viața scriitorului. Numai că viața, devenind motiv literar, e atît de greu de desprins de ficțiune, încît autorul nici nu mai încearcă să limpezească amestecul ei, în spiritul degajării literarității, despre care am vorbit, îl amplifică pînă la ultimele consecințe. „Spre deosebire de scriitorul de odinioară, care se străduia să-și prezinte cu limpezime simțămintele, trăirile, gîndurile, cel de azi trebuie să pună o mare inventivitate în aflarea unor procedee care să ascundă intențiile și să dejoace tendința de continuitate mecanică a expresiei, parcă urmărind să-i lase cititorului satisfacția de a-și juca cu deplină responsabilitate rolul de dispecer și limpezitor al lucrurilor".

Toate acestea sînt importante și pentru că spiritul modern al scrierilor autorului nu vine dintr-o dorință de sincronizare, de imitare a unor mode, ci sînt rezultatul unei experiențe originale. **Toxicologia** este un bildungsroman și odată cu imortalizarea formării unei personalități (ba chiar înainte de aceasta) se ocupă și de clarificarea unor principii literare. Refuzul „cărții de serie" („Citind cartea de serie [...] fără să simți de desubt și printre rînduri scrisul viu pe care-l reproduce, e ca și cum ai conveni să te-nhumezi, cînd o să fie, într-o groapă săpată cu buldozerul"), presupune o invenție sclipitoare în fiecare rînd scris. Cititorul trebuie să urce cu fiecare volum „schelele tot mai înalte" pe care M. H. Simionescu i le pregătește, trebuie să-și pună în joc imaginația, să fie împiedicat să alunece fără dificultăți în rutina inculcată de romanul tradiționalist. Fără astfel de eforturi nu poate fi urmărită nici trecerea continuă de la persoana întîi la persoana a treia, succesiunea fragmentelor de jurnal și de episoade fantastice (zborul în jurul cupolei Ateneului etc.), a scenelor onirice și a celor reale, minuțios consemnate, a amestecului de personaje culturale binecunoscute și de prezențe emanînd din imaginația autorului ș.a.m.d. Deși M. H. Simionescu este un autor cu un stil greu de confundat, nu sînt ocolite parafrazele după literatura altora (iată spre exemplificare o tatonare a prozei argheziene: „Stînd la masa de scris, locul morții și-al ridicolului, iese cîteodată, nu știu cum și prin ce prăpăd al legii, o vocală rotunjoară și îmbujorată, un boț ce aduce cu floarea de păpădie, nimicul se traduce în speranță și spor de îndărătnicie"). Autorul joacă mai multe roluri deodată, devine pe rînd personaj și comentator, uneori se substituie unor personalități celebre (lui Goethe, de pildă), cele cîteva nume de femei acoperă succesiv persoane diferite etc. Între derizoriul banalului și arcuirea unui gînd subtil nu se află nici un fragment de trecere — însemnarea frămîntărilor cele mai intime ale scriitorului și reproducerea discuției de la un colț de stradă stau alături, așa cum în viață apropierile cele mai hazardate sînt cît se poate de firești. Într-un loc ne este mărturisită aspirația de a pune în pagină haosul din sentimentele îndrăgostitului, această dezordine neavînd nimic în comun cu discursul bine pieptănat al iubiților din romane. Firul epic (dacă-l putem numi astfel) care străbate cartea de la început pînă la sfîrșit ar putea (punînd cap la cap rîndurile care-l conțin) acoperi cel mult cîteva pagini. El este „amînat" după toate regulile artei Șeherezadei, dusă la apogeu de romanul lui Laurence Sterne. Finalul acestei sumare povești e pe măsura surprizelor oferite la fiecare pas. În locul tatălui care promisese să se întoarcă din lumea de dincolo atunci cînd i-ar fi pregătite anumite bucate și într-un anumit fel se prezintă la întîlnire trei personaje asemănătoare, unul mai grotesc decît celălalt. O altă secvență construită după vechile reguli — **Întoarcerea fiului rătăcitor (Mic roman picaresc),** o poveste recuperată după treizeci de ani — e împănată de observațiile scriitorului ajuns la maturitate și constituie un nou prilej de dialog între proza tradițională și sistemul literar al autorului. Spiritul ludic e la loc de cinste și își subordonează celelalte procedee. Înșiruirea acestora s-ar putea prelungi pe mai multe pagini, fără ca vreunul dintre ele să fixeze o fizionomie. Aceasta apare numai din ansamblu și ni-l arată pe scriitor în postura marilor interpreți de jazz care execută o temă (în condițiile unei perfecte stăpîniri a „instrumentelor") și compun în același timp pe marginea ei, chiar în momentul execuției. În cărțile lui Mircea Horia Simionescu descoperim motivele cunoscute și recunoscute ale literaturii; „interpretarea" lor e însă întotdeauna surprinzătoare, dezbrăcată de orice convenționalism. Așa cum altădată își inventase termenii și explicațiile dicționarului, și cum se amestecase printre personajele romanului și ale nuvelelor sale, scriitorul își construiește acum o biografie, adevărată în măsura în care surprinde ființa timpului scrierii ei. „Recitesc ce am scris pînă aici și-mi spun că, dorindu-se confesiuni, rîndurile de față nu ajung să fie decît radiografii repetate ale unei stări prezente, cărora li se atașează aproape întîmplător unele antecedente — anamneaza. Scrise încă o dată aceste amintiri ar arăta cu totul altfel", ar lua cu totul alt chip, cel al momentului scrierii lor. „Biografia" se oferă, în felul acesta, unor rescrieri infinite, de fecare dată arătînd o altă fațetă — a scriitorului, desigur, dar înainte de toate a scriiturii care ni-l înfățișează.

Autor important nu numai prin consistența operei sale, Mircea Horia Simionescu se poate mîndri, cum puțini alții astăzi, de a fi inaugurat o direcție în proza contemporană, direcție urmată, cu rezultate demne de remarcat, de tineri ca Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu și încă alții care promit să marcheze, prin scrisul lor, literatura noastră de mîine.

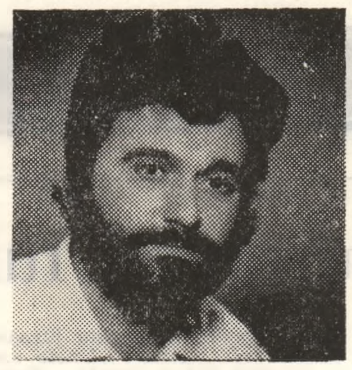
Constantin PRICOP

Mircea Horia Simionescu, Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău, **Ed. Cartea Românească, 1983.**

eugen lumezianu

ore din viața unui om sănătos

Zilele și nopțile lungi trăite cu frica de moarte în inimă și în oase m-au făcut alt om, sau poate m-au mutat în alt om, nu știu, te iau, Excelență, martorul și judecătorul meu. Și nu era numai frica, era și speranța mai în adînc, asemeni unui miez, un miez de speranță, întîmplător suna destul de bine, dar cui îi ardea atunci cum suna? cui îi arde acum ?, pur și simplu acestea erau realitatea și cuvintele ei.

De-a lungul vieții mele, pînă într-o zi, am fost un timid, mă pierdeam în fața oamenilor, dintr-o dată descopeream că am, comparativ cu ceilalți, prea multe mîini și că, în general, sînt un exemplar imperfect, o excepție a speciei frumoase și deștepte, așa că în adunări sau în preajma unei femei îmi doream să dispar într-o implozie tăcută și neobservată, ca într-un truc cinematografic, fiup ! și gata, femeia să rămînă singură și să mă uite în aceeași clipită, pentru ele lucrul ăsta e cel mai ușor. Dacă în vremurile acelea cineva mi-ar fi spus că va veni un moment cînd o să am curajul să mă duc și să declar cu fruntea sus că sînt pregătit, gata, fie ce-o fi, nu l-aș fi crezut. Dar în orele lungi traversate dureros de încet, tremurînd înfășurat în veșmintele înmuiate de transpirația rece, am trăit atîta spaimă cît pentru zece vieți istovitoare, așa că într-o dimineață, zilele trecute, ieri, sau poate chiar azi, am coborît din pat plin de speranță și de curaj, m-am dușuit cu apă rece, m-am bărbierit cu maximă grijă, ca pentru o întîlnire de seamă, am pus halatul pe umeri, le-am zis celor doi bolnavi unde mă duc și am străbătut culoarul mohorît pînă în fața ușii dincolo de care știam că la ora aceea se adună toți pentru cafea. Am bătut și am intrat cu naturalețea cu care obișnuiam să pătrund în coșmelia mea. I-am deranjat tocmai cînd erau pe punctul de a duce toți odată cafelele la buze, de aceea au făcut subit mutrele alea acre și plictisite pe care și le anină ori de cîte ori au de-a face cu pacienții.

— Am venit să vă anunț, domnule profesor, că sînt pregătit sufletește pentru operație, dau și semnătură, am zis fixîndu-l pe șeful aflat la biroul pe care aburea cea mai mare ceașcă ; ceilalți ședeau pe scaunele înșirate pe lîngă pereți, înconjurîndu-l.

Acoperit cu un cearșaf alb, neatins, despăturit în dimineața aceea, divanul stătea neocupat, fiindcă regula știută de întregul spital cerea ca nimeni să nu se așeze pe el înaintea profesorului care obișnuia să-și ia, după operații, odihna de un sfert de oră, întins.

— Bine, mă, mormăi profesorul cu glasul lui hîrîit care îmi aducea în ochi imaginea unei vechituri de contrabas cu corzile atîrnînd dilatate, zărit cîndva într-o consignație. Atuncea să-ți deschidem scăfîrlia, mă, dacă te-a găsit curajul, a continuat el cu vorbele pe care le știa cel mai bine, și le grăia cel mai des. Cum îți zice, mă ? Vorbea cu mine, însă se holba pe ecranul unui perete unde vedea cine știe ce cai verzi.

Înaintea mea a sărit cu răspunsul Răduțoiu, medicul de la salonul nostru, fericit că are ocazia să iasă în evidență :

— E băiatul cu situația congenitală din emisfera stîngă, știți...

Congenitală ? Aceasta era o veste nouă pentru mine, dar la auzul ei șeful s-a îndurat să-mi arunce o privire, ceea ce m-a făcut să mă întreb într-o fulgerare dacă nu cumva încetasem să mai fiu pacientul său, una din rarele, dar strașnicele mele presimțiri.

— Dacă tu ești ăla, ai scăpat, mă, de trepanație. Norocul tău că am băgat de seamă că n-ai nici pe dracu înainte de a-ți desface țeasta !... O chestie congenitală, mă, un vas care nu irigă nițel dintr-o brazdă, o alarmă falsă, înțelegi ? Îi faci pașaportul, mă, imediat ! i-a poruncit doctorului Răduțoiu, după care m-a dat afară cu cuvintele : De mîine, mă, înapoi în infern, da' mai domol cu vodka, cu tutunul și cu tîrfele ! Haide, valea !

— Și crizele mele din somn, dom doctor ? ! am insistat eu.

— Imaginația tîrfelor, mă, pretextul lor ca să-ți dea papucii cînd se satură de tine, prostule ! a urlat la mine amenințător și o clipă am crezut că vrea să mă pocnească.

Am ieșit abătut nu pentru că profesorul mă beștelise cum îi era năravul, ci pentru că mă prădase de cea mai de seamă avuție, de singura mea avuție, de întîia hotărîre importantă a vieții mele, obținută cu prețul unor zile și nopți pe care nu le doresc nici dușmanilor. Mi se întîmplase și mie ceva asemănător cu ce pătise nenorocitul ăla de la **ortopedie**, care, cînd să plece acasă, dădu să-și încalțe minunații lui pantofi italienești, noi-nouți, model cioc de rață, neînchipuit de scumpi, fala și vechiul lui vis, uitînd că de vreo două săptămîni piciorul stîng îi rămăsese sub roțile unui tren de marfă. Și atunci a început să urle, că nu de picior îi era — mai toți oamenii aveau cîte două picioare —, ci de mîndrețea de pantof galben, pentru a cărui cumpărare făcuse atîtea sacrificii și căruia nu vedea ce întrebuințare o să-i dea în viitor. În ziua externării acelui om am făcut cu toții un haz nebun, chiar și eu am zîmbit, dar cît de bine îl înțeleg astăzi.

Pînă să ajung să iau acea crucială hotărîre pe care ei, doctorii, mi-au făcut-o inutilă, viața mea se scursese cenușie și fără relief timp de 40 de ani, cu hîrtoagele de socotitor a căror manipulare cerea doar rutină, fără nici un impuls din partea voinței mele, stinse, cu hainele ieftine, de gata, cu odaia de burlac rareori vizitată de cîte o femeie nou venită pe șantier, care n-avea încă unde să doarmă, cu cele cîteva cărți roase de șoricei. Musafiră de-o noapte, două, niciodată de mai multe din cauza leșinurilor mele survenite în timpul somnului și despre care jur că nu-mi mai aduc aminte nimic. Dacă n-ar fi fost ele să-mi povestească speriate, dimineața, cum mi-am dat ochii peste cap, cum m-am răcit, cum am rămas fără puls și fără răsuflare, cînd cîte o jumătate de oră, cînd cîte o oră întreagă, n-aș fi știut nimic despre crizele mele blestemate... „Bucură-te, mă, dacă-i așa cum zici, că boala ta e fără suferință și nici despre moarte habar n-o să ai cînd te-o lua !“ strigase profesorul cînd a venit, urmat de suită, prima oară la patul meu, fără să mă învrednicească, bineînțeles, măcar cu o privire. De-aici am pornit nesuferitul urcuș spre hotărîrea de care am tot pomenit, dar degeaba, Excelență, totul a fost o amăgire sau așa începuse să mi se pară mie după ce-am ieșit împleticindu-mă din odaia cu cafele.

Dar dacă profesorul avea dreptate cînd mi-a strigat ce mi-a strigat despre musafirele mele ? Sigur, niște muieri proaste care trăgeau peste zi cu urechea în stînga și în dreapta pe șantier, unde se vînturau atîtea despre somnul meu încît ajungeau să creadă zvonul ăla de batjocură sau se sluțeau de el ca să mă părăsească, ducînd vorba mai departe, apărînd astfel și în postura de victime, un alibi menit să înmoaie inima viitorului bărbat și să-i închidă gura, că doar nu degeaba o fi ajuns el gogeamitea profesorul, nu ?

Așa că, din moment ce eram sănătos, am încercat să dau altă întrebuințare curajului pe care-l adunasem cu gîndul la masa de operație. Cum foile de externare se eliberau cam pe la ora prînzului, am coborît în parc, ca să nu-i mai văd pe adevărații bolnavi din salonul meu, pe care profesorul îi va lecui sau... Din loc în loc, în gazonul abia stropit străluceau bilele maronii ale castanelor care cădeau pocnind din bătrînele și densele coroane atinse de rugină, și se rostogoleau puțin. Octombrie curat, arămiu, cu o pereche de porumbei sălbatici gîngurind întîrziați pe aproape. Florăreasa, căreia îi vedeam spatele desenat parcă de o mînă dumnezeiască, lipit de vergelele gardului, îi îmbia pe trecători :

— Floricele frumoase, conașule ! Floricele frumoase, coniță !

Spitalul se află pe una din străzile care, fără să fie periferice, sînt tăiate în spațiile mai ferite din preajma marilor bulevarde tocmai ca să preia ele traficul vehiculelor de toată mîna, ca să găzduiască ele stațiile unde se golesc tramvaiele și autobuzele tixite de lumea din cartierele mărginașe sau din comunele suburbane, așa că nici vorba de conași sau de conițe.

O știam, ceasurile neocupate cu probele și cu analizele la care fusesem supus în cele cîteva zile de spitalizare le petrecusem privind mai de departe, ascuns în iarba înaltă, la ea și la cumpărătorii ei, pentru că mine era un spectacol ce-mi încălzea mica mea imaginație. Cînd nu prea avea clienți, ridica din coș un copil înfășat în scutece înflorate, ca fustele ei, și-i dădea să sugă. Eu mi-o închipuiam frumoasă, Excelență, și mă bucuram de bucuria pe care trebuia s-o aibă plodul ei cînd sugea din țîțele albe, rotunde, cu sfîrcurile ca două mure, cum văzusem eu că au țigăncile din tablourile ieftine, pictate de artiștii ăia sinceri, nerași, scofîlciți, și fără școală.

În prima dimineață trăită ca om sănătos, însă, m-am apropiat mai mult de florăreasă. Amatorii de flori erau mai mulți decît de obicei și cumpărau fără să se tocmească, florăreasa abia prididdea cu vînzarea, cînd coșul era gata-gata să se golească, ea îl umplea iară resfirind în el cu mîini iuți și pricepute alți trandafiri îmbobociți și alte crizanteme ciufulite luate din grămezile multicolore, din jur, care se micșorau și ele văzînd cu ochii, copilul scîncea în poala ei neluat în seamă, trupul mamei se mișca mlădios într-o parte și în alta, degetele ei apucau cînd flori, cînd bani, dar cu cîtă gingășie și patimă, iată de ce semăna cu o pianistă în momentul cel mai aprins al concertului, așa se clătina, așa îi umblau mîinile, numai că în loc de sunete ea dăruia flori, dăruia e un fel de a spune, bancnotele erau la vedere. Îmi plăcea la nebunie femeia care vindea flori, femeia, aș fi vrut s-o ademenesc în curtea spitalului și acolo, într-un colț mai ferit pe care îl și alesesem, în iarba deasă, sub bombardamentul castanelor, acoperiți de fusta ei înflorată, mare cît o parașută, s-o iubesc îndelung și puternic, făcînd să-i răsune salba și monedele de prin buzunare, ca o victorie asupra amintirilor mele sărace, cu cîteva cuplări sălcii și confuze, grăbite, datorate împrejurărilor cu fetele slăbănoage, abia sosite pe șantier, n-aveau unde să pună capul în prima noapte. Aș fi trecut imediat la acțiune — ce de vorbe îmbietoare îmi treceau prin cap ! — însă mai era și plodul care ar fi putut să se pornească cu țipete în clipele cele mai dulci ale desfătării noastre. Piedica asta nu m-a împins la resemnare, Excelență, nu, ci am încropit îndată un plan cît se poate de bun.

Tabloul adevărat al țigăncii cu flori era atît de fascinant, iar planul meu atît de bun, încît am uitat pe dată spitalul și toate bazaconiile înșirate despre emisfera stîngă a mansardei mele, și, găsind locul din gard, ochit zilele trecute, de unde lipsea un drug, m-am strecurat afară, în stradă, așezîndu-mă pe postament la douăzeci de metri de ea, pregătit să pun în aplicare planul, ca un bărbat ce mă simțeam în sfîrșit.

— Azi e sfînta Paraschivă, bolnavule, mi-a strigat ea pe neașteptate, fără să-și întrerupă vînzarea, alege-ți cuvîntul din cele două, Excelență, în cazul ei e același lucru, dacă înțelegi.

Toți ceilalți erau pentru florăreasă conițe și conași — ce formule răsuflate și neadevărate, dar în gura țigăncii sunau îmbietor, numai eu eram „bolnavule“, cuvînt al cărui sens îl simțeam topindu-se și dispărînd în glasul ei dintr-o dată catifelat și cald, ca și cum ar fi vrut să strecoare într-o frază obișnuită, menită chipurile să-mi explice de ce au atîta căutare florile, o făgăduială de dragoste, fără ca nimeni dintre cumpărători să înțeleagă. Țiganca terminase florile, doar pe fundul coșului mai rămăseseră cîteva și amatorii se îmbulzeau într-atît să le cumpere, însă în loc de flori ei primeau insulte și gesturi necuviincioase, ea înjura cu o voce dintr-o dată îngroșată, urîtă, de veche fumătoare, dacă vînduse ce fusese de vînzare, nu mai avea nevoie de timbrul ademenitor, de conașule și de coniță. Doar după ce a lepădat ilicul roșu și l-a așternut peste coș, oamenii s-au răspîndit lăsînd-o singură, iar mie — cu toată uimirea tulbure pe care mi-o provocase iscarea ei grosolană, neașteptată — mi-a trecut prin minte că tocmai de aceea întrerupsese vînzarea, ca să mă întrebe promițător ce gînduri mă apropiasem de ea.

— Ancoa 25 de lei pe ele, bolnavule ! mi-a strigat strecurînd mîna sub ilicul ce acoperea coșul, apoi mi-a întins trandafirii rămași, care dădeau să-și închidă bobocii galbeni tiviți cu roșu, o frumusețe de flori, făceau de trei ori pe atîta, mai ales că mă îmbia chiar ea, dar în buzunarul halatului n-aveam decît o hîrtie de zece lei pe care am dat-o la iveală, ridicînd neputincios din umeri și privind în pămînt, restul banilor îi țineam ascunși în noptieră. Aoleo, doar zece ! hohoti ea smulgînd bancnota și punîndu-mi trandafirii în brațe.

Ce nu-mi venise să cred mai înainte se dovedea adevărat, Excelență, avea un rîs ca o tuse urîtă, fiecare zgomot fiind însoțit de zgomotele unor rupturi și prăvăliri în pieptul zguduit de spasme. Dezgustat, i-am privit fața brăzdată de cute adînci și de gura umedă, cu colțurile căzute pînă spre oasele mandibulei, în care stătea înfiptă o jumătate de țigară stinsă.

— Aoleo, doar zece lei ! continua ea să rîdă sau să se vaite cu durere mare așezînd în coș copilul sau păpușa învelită în scutece și îndepărtîndu-se legănat în fustele ei largi, ca o rață uriașă, pînă dispăru, ori pînă o înghiți pămîntul, ori pînă se topi ca o amăgire...

Rămăsesem singur pe soclul de piatră, mulțimi se năpusteau în stradă prin ușile autobuzelor și tramvaielor oprite în stații, lucrători încinși cu șorțuri groase descărcau din camioane și împingeau în depozite containere pe roțile, în jur lumea aceea de toată mîna alergînd tenace și a cărei vedere îmi înfiora încă sufletul și speranța ca unul ce se putea socoti în sfîrșit de-al ei, gîndul că eram sănătos năștea în mine porniri de entuziasm și de iubire față de toți semenii de pe pămînt, dar mai ales față de cei mai apropiați — trecătorii alunecînd într-o parte și în alta cu gîndurile, cu grijile și cu vechea lor oboseală. Uitasem eșecul cu florăreasa și căutam acum o cale ca să le arăt dragostea unui înviat : să mă urc pe gard și să le presar trandafiri îmbobociți pe creștete ? să-i îmbrățișez pe rînd ? să le strig în gura mare ce simt pentru ei?, tot gesturi de pe altă lume, pe care ei le-ar fi găsit poate zeflemitoare sau, și mai simplu, gesturile unui nebun.

— Cu cît vinzi firul ?

Întrebarea îmi fusese adresată de o siluetă în negru care căpătă îndată detaliile unei femei de vreo 30 de ani, stinsă și absentă.

— Florile n-au preț, doamnă, mi-am amintit, ca unul ce lipsise mult timp, de o expresie neadevărată și veche, biata, care mai are viață în ea, continuă să înfrigureze și să nască ecouri, după cum a demonstrat și de această dată trezind-o pe femeie din absenta ei.

— Scuzați-mă, domnule, mi-a zis după ce și-a dat seama că florile nu se aflau în brațele țigăncii, roșeața subită dăruind chipului ei voioșie și tinerețe, în vreme ce în ochi i-au fulgerat parcă păstrăvi minusculi și, fîstîcită, s-a întors pe călcîie îndepărtîndu-se.

M-am ridicat și am pornit fără ezitare pe urmele ei, niciodată nu m-am decis mai repede și n-am fost mai consecvent în înfăptuirea unui gînd, o urmăream fără să-mi pese de dungile pijamalei, atît de vizibile sub poalele halatului cărămiziu care, ca să fiu drept, nici nu atrăgeau atenția nimănui. Nu mi-a fost greu s-o ajung și, în grabă, să o și întrec, răsucindu-mă apoi într-o piruetă, ca să-i răsar în față cu florile întinse spre ea și cu această spunere care ,fiindcă era o noutate absolută pe buzele mele, a ieșit în lume tremurată și șoptită :

— V-aș dărui toți trandafirii din lume, dar nu-i am decît pe aceștia.

— Am mare nevoie de niște flori, mulțumesc, mi-a zis primind darul aidoma unei femei obișnuite să i se ofere flori, dar, în ciuda experienței mele sărace sau poate tocmai de aceea, am înțeles că se prefăcea, nu știu cum îmi dădeam seama că sub pojghița de firesc tremura de emoție.

Și a plecat iar și eu am urmat-o, potrivindu-mi pașii după pașii ei, încercarea ce mi-a reușit curînd și care mi-a oferit privilegiul de a-i atinge din cînd în cînd umărul cu mîneca larga a halatului.

— Vă cheamă Paraschiva, nu-i așa ? am întrebat-o fericit că nu pot să greșesc.

— Nu, Sintia. Paraschiv e numele soțului meu.

Și mersul i-a devenit dintr-o dată șovăitor, ridica pasul, dar cînd să-l așeze în față, pămîntul părea că îi alunecă sub tălpi, readucînd-o pe locul abia părăsit, și se clătina, și se strîngea în sine asemeni făpturilor din basme care, pentru a evita vreo primejdie, se pregătesc să se topească în aer, iar pe obraji i s-au rostogolit cîteva lacrimi. În exaltarea mea credeam că aflasem din acele reacții multe despre ea, mai ales în privința nefericitei sale vieți de familie, alături de un Paraschiv josnic, bețiv și brutal, de care ar fugi unde ar vedea cu ochii, dar căruia din delicatețe și poate din reflex îi oferă flori de ziua lui. Mersesem prea departe, îndrăzneala unei presupuneri arătîndu-se mai riscantă decît un gest sau o inițiativă, judecînd după cuvintele pe care mi le-a spus imediat :

— E al doilea an cînd de ziua lui îi prefir flori peste locul de veci.

Poate că simțea și ea nevoia să se elibereze de acel gînd împovărător, fiindcă îndată pașii ei au căpătat spor în timp ce eu am rămas încremenit în fața unei sifonării prin geamurile căreia vedeam cum se învîrtește sacadat o roată. Spițele ei desenau o mișcare amețitoare, caleidoscopică, în al cărei ritm murmuram : „Săraca femeie ! Săraca femeie!“, cuvinte prin care, în realitate, îmi plîngeam neputincios lipsa de noroc. M-am rupt greu de fascinația roții, întorcîndu-mă resemnat spre spital. Cine să-și fi închipuit, Excelență, că abia atunci cînd ea rătăcea departe, pe vreuna din sinistrele alei ale perimetrului aceluia unde sfîrșim prin a coborî, eu voi reuși s-o recompun parcă mai vie decît mi se arătase în minutele dinainte și, oricum, mai zîmbitoare, mai apropiată ; chip prelung, măsliniu, cu pielița bine întinsă pe obrajii tari, gît subțire răsărind din clavicula fragilă, umbrit de părul castaniu cu foșnet și rotunjimi de alge uscate, și ochii, ochii aceia cu fulgerări argintii ca într-un iaz clocotind de pești cît gămălia.

Și dacă totul n-a fost decît un vis, prima mea trecere dincolo de materialitatea cotidiană, din care m-am întors cu amintiri ? Nu, n-a fost vis, peisajul din jur era același, numai că devenise mai opac, amănuntele se șterseseră, rămînînd doar siluetele oamenilor, fără fizionomii, de parcă s-ar fi lăsat seara, nu se lăsase nici seara, abia trecuse de ora prînzului, lucrătorii împingeau cu nădejde containerele, iar eu continuam să-mi tîrîi papucii în care îmi simțeam labele jilave, realitate sută la sută.

M-am strecurat prin gard, am traversat grădina umbroasă și cînd am intrat în salon, ceva, niște obiecte mari și albe, s-a năpustit plutind spre mine mai iute decît reflexele mele, izbindu-mă în plină figură, amețindu-mă puțin. Erau pernele cu care eu nu puteam răspunde, pentru că cei doi bolnavi, foștii mei tovarăși de suferință, țineau pe umeri sfere albe de bandaj cu orificii adînci în dreptul ochilor și cu deschideri mai largi deasupra bărbiei.

— Idiotule, îmi strigau cu dușmănie, ești sănătos ! Ne-ai înșelat, nemernicule și mincinosule ! Noi te-am căinat, sulfane, că ești putred și că o să mori, iar tu n-ai nici pe dracu, ești tare ca un taur ! Noi te plîngeam că-ți crapă ăștia țeasta și tu te duci după țigancă să-ți faci mendrele cu ea, ne-a zis nouă sora, derbedeu sănătos ce ești !

M-am întors cu spatele la ei, chipurile pentru a-mi aduna lucrușoarele, și m-a podidit plînsul, semn că după zilele și nopțile trăite acolo, îngrijindu-i, încurajîndu-i, și învățînd de la ei, sosise vremea ca ochii mei să vadă viața aidoma ochilor lor pierduți sub bandaje. Mă găseam și eu vinovat de sănătatea mea sau de verdictul optimist al profesorului, minunata ordine din creier fiind anormală și sfidătoare într-un pavilion unde lumea venea pentru teribila și fireasca operație cu trepanul.

Oricît de mult am prelungit pregătirile de plecare — cu facerea sacoșei, cu numărarea banilor pitiți în noptieră — ca să ispășesc o vinovăție greu de înțeles pentru cei ce n-au trecut pe acolo, momentul despărțirii a sosit totuși, am cules pernele de jos, și am ieșit urmărit de înjurăturile pe care le meritam, o spun fără ipocrizie, Excelență, pe cuvîntul meu de socotitor.

La magazia de haine am lepădat veșmintele de spital și am îmbrăcat costumul meu ponosit, de culoarea fumului, apoi l-am căutat pe medicul Răduțoiu, ca să-i înmînez plicul hărăzit. Cînd l-am găsit, tocmai termina de scris foaia de externare, mi-a dat-o, i-am mulțumit și i-am întins banii. E aproape de necrezut, dar i-a refuzat, și-a oprit numai o parte din ei ,mustrîndu-mă pentru gest și explicîndu-mi răbdător că sînt un om sănătos și nevoiaș pe deasupra.

— Și leșinurile mele nocturne ? l-am întrebat și pe el.

— Folclor, mă, organic aproape nimic, fleacuri ca la fiecare, mi-a zis dintr-o dată grăbit și iritat, arătîndu-mi că drumurile noastre trebuie să se despartă cît mai curînd.

Am aruncat stînjenit ochii pe foaia pe care o țineam în mîini și din tot ce scria acolo am deslușit numai data : 7 octombrie, anul acesta.

— Ați greșit data, dom' doctor. Azi sîntem în 14, sfînta Paraschiva !

M-a privit cu ochi pătrunzători, cîntărindu-mi parcă sănătatea, a făcut și gestul de a-mi lua înapoi hîrtia, ca să mă mai țină în spital pentru noi investigații, eram nebun ?, dar se grăbea din cale-afară, așa că mi-a făcut semn spre calendarul care arăta într-adevăr 7 octombrie.

Săracu de el, rămăseseră în urmă, el și calendarul lui, dar intuind primejdia răzgîndirii, nu l-am mai contrazis, ci am făcut stînga-mprejur și am zbughit-o, străbătînd în fuga mare culoarul și grădina pînă în locul știut, unde m-am strecurat afară prin spărtura gardului.

Răsuflam greu, dar mă simțeam aproape fericit și liber — nu fusese gîndul bolii o carceră grea, ca să nu mai spun de viața mea de pînă acum, trăită iepurește, în frică și umilință? Aproape și nu deplin, fiindcă Sintia nu se întorsese încă, dar se va întoarce, nu aveam și nici nu am vreo grijă. M-am așezat pe piatra gardului, așteptînd-o și ca să-mi umplu minutele sau ceasurile pînă la venirea ei, am început să-mi amintesc de lucrurile mai vesele din ultima vreme.

Apoi, puțin îngrijorat, am continuat s-o aștept pe femeia în negru, scriindu-ți, și de n-o fi venit sau de n-o fi trecut fără s-o văd, oi mai aștepta-o, și acum. S-o fi scurs vreme multă, s-o fi scurs puțină ? nu știu, dar spune-mi, Excelență, ca martor și judecător al meu, în cîte ne aflăm după calendarul dumitale ?

sterian vicol

prima ninsoare

și-această ninsoare sfîrîind
în curtea școlii de la marginea orașului
e-o pictură ascunsă de care
și-aduce aminte bătrînul pe patul de moarte —

și-această dulce ninsoare biciuind
spinările mieilor de-o zi,
mă convinge să fac o prinsoare :
cînd voi ajunge în vîrful plopului
idolatrizant încă din copilărie,
o să tai fără grabă, fiul meu,
fereastra casei săpînd o lumînare.

absență

fiecare absență sparge-o oglindă,
în timp ce corăbiile demult naufragiate,
se desfac iată, în iarba din jurul casei —

Umbrele, numai umbrele vin mai întîi
prelungind ospățul focului
fratele vitreg al vîntului electric
inelul fumegînd în cupa cu zeamă de cucută.

frigul stelei

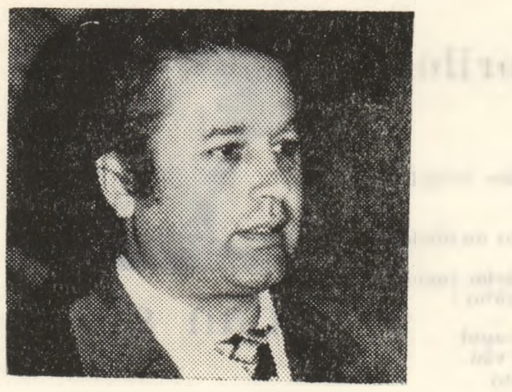
cum ramul fulgerat mai sapă-n
pereții casei, zvîrlind în aerul serii
vocale de var subțire,
descopăr frigul stelei din fîntînă —

lumina-i cît este, gura-mi mulează,
o, și-atunci, nu știi, nici nu știi că cineva
te și vînează cu propria ta umbră —

sunet înfrunzind

A setei și foamei
este marginea pietrei,
frontieră a respirației
și a melancoliei ,
sunet înfrunzind
gîtul clepsidrei.

Nu fiindcă ești departe
mi-e dor,
o, frate al meu,
sînt vinovat,
ascultă oracolul,
piatra e semnul în care
pedeapsa-mi se scrie.

stelian baboi

nu atingeți peștișorii

Nu-i venea să creadă că **acolo**, pe locul a**cela** din insulă se afla cineva. De la debarcader porneau bărci pe oglinda cenușie a lacului. Pădurea scînteia verde sub foșnetul soarelui și pe insula cu alei negre, din zgură și ronduri de petunii se clătina umbra răsăritului. Da, de pe locul **acela** de clisă cineva arunca în apă momeală și ace cu musculițe vii. Strigă :

— Pleacă, să nu-ți rup oasele, porcule !

Pescarul își împachetă undița, cea mai hrăpăreață undiță din ținutul Iaboli și salută cu pălăria sa fleoșcăită spre baraca din mijlocul insulei, unde se dezbrăca tînărul.

— Azi nu mănîncă, domnule Aoil ! Ieri am prins în stufăriș zece crapi băbani, umflați cu icre. Vezi, dom'le Aoil, crapii ăștia s-au trezit la dragoste tîrziu, cu cîteva zile înainte de moarte, răspunse pescarul și scoase din sîn bidonul și i-l întinse pe geam.

— Vișinat proaspăt, ți se topește limba. Vezi, dom'le Aoil, vișinatul ăsta l-am furat din camera fetei. Era într-o sticlă de cristal, cu etichetă ochioasă.

— Să nu mai calci pe aici, n-am chef să te dau de gol. .

— Bine dom'le Aoil, am să-mi fac rost de permis.

— Să nu-ți faci, mă jignești, bătrîne !

— Bine, dom'le Aoil, n-am să vă jignesc. Mi se făcuse poftă de o ciorbă pescărească, **de aceea.**

— Sînt mici și fricoși, se topesc în clocoteală. E păcat, zău că e păcat să te înfrupți din ei.

— N-am să mă mai uit la ei, mi se face foame cînd îi văd.

— Să nu-i mai vezi, bătrîne, riști să te îneci.

Pescarul puse bidonul în coș, deasupra bulendrelor și se îndreptă către mal. Aoil se așeză sub sălcii, unde tremura în nuanțe violete lumina. Arunca pe valuri firmituri de pîine. Firmiturile rătăceau de colo-colo printre lăstarii pipirigului, brotacii ocăiau și el aștepta, aștepta. Puii de pește înotau în mijlocul lacului și simțeau tocmai de acolo cum plutesc coajele amărui de pîine pe apă, dar nu îndrăzneau să țîșnească la suprafață : le era frică.

El făcu mîna pîlnie și strigă :

— Sînt aici, cu voi, Aoil, Aoooiiiil ! Și ei, peștișorii, recunoscură vocea lui și veneau cîrduri-cîrduri. Atingeau, din viteză, hrana cu boturile, apoi dispăreau în adînc și iarăși apăreau, de frămăta apa sub aripile lor. Nu îndrăzneau să mănînce firimiturile și nici să scoată capetele deasupra apei, în aer, de unde ar fi putut vedea malurile pline de undițe în care se zbăteau crapii sau carașii. În felul ăsta ar fi înțeles cine-i obligă pe ei să trăiască departe de lume, însă ei se fereau de știucă, de abatorul ei, unde cine nimerea era făcut piftie.

Intră în apă si peștișorii îi zburau pe sub brațe către hrană, nu se mai temeau de știucă. Doamne, mult l-a mai costat nebunia asta !

Luase cu brio examenele teoretice, putea să ajungă pilot de elită. Îi duseseră în poligonul acela din stepă și un ins în haine albastre de gală și nas roșu de alcool le explicase că trambulina din beton acoperit cu rășinoase nu-i o improvizație eufemistică, ci una din cele mai moderne invenții ale Pedagogiei. „Pînă acolo, spusese săgetînd aerul, cu ceafa de-i sărise firetul auriu de la caschetă, fugiți în trap, în galop, în ropot și cînd ajungeți pe scîndura roșie din vîrf faceți o bătaie scurtă lip ! și vă dați drumul în apă. Cine întîrzie o secundă după bătaie, pierde totul.

El alergase cu ochii închiși ca-n jocul de-a baba-oarba și cînd apreciase că-i pe scîndura roșie deschisese pleoapele și văzuse sub el nu apa aceea albăstrie, ci o mlaștină în care se bălăceau porcii, iar alături de ea pe taică-său, fluturîndu-și bastonul de abanos : „Nu sări, cretinule !" El se sperie că bătrînului s-ar putea să-i pocnească inima, de nu-l ascultă, și coborî invers.

Salvatorul azvîrlea colacii de plută la scările plajei, unde se bălăceau studentele și făcea semne disperate la o blondă improvizată să-l urmeze în barcă. Fata cocheta pe sub pălăria de pai cu un domn burtos, îmbibat de rînză, nu glumă, și se văita : „Ai, ai ce caraghios agrest ! Domnule, pechinezul dumneavoastră oerbativ inhalează sulfamidă sau e de pluș ? Domnul îi unse genunchiul cu nămol și ea, de fericire, luă cățelul în brațe. Pe dig domnea liniștea, doar din cînd în cînd se auzea cripocitul undițelor.

— Fata citea pe Agîrbiceanu cînd el o invitase la plimbare. Da, ea îndoise pagina și dezdoise genunchiul de pe cearșaful imaculat, cum numai prințesele sînt în stare de așa ceva și îi spusese cu voce alintată : „Accept numai flori de la intelectualii subtili". Cumpărase de la vînzătorul în pantaloni negri, cu jartiere, trei crizanteme din policlorură într-o amforă, pe care erau reproduse Anemonele lui Luchian și i le oferise cu glas rănit.

Cînd ajunse în camera ei, fata se întinse pe sofaua din fața oglinzii și spuse :

— Aoil, tu ai un nume arhaic. De ce nu ți-l schimbi ?

— Pe mine mă prinde numele ăsta, de ce te agăți de el ?

— Dă-mi papucii de sub pat !

El se apleacă să caute obiectele acelea nătăflețe pe care le hîrșcîia ea prin încăpere cînd era singură și își strică dunga la pantaloni. Ținea tare mult la dunga pantalonilor, din cauza ei se îmbolnăvise de varice. Și cum îi rătăceau mîinile și capul prin întuneric se pomeni vorbind :

— Maja, ești de acord să punem bazele unei familii ?

— Da dragă, dacă îmi găsești ciupici.

Pe o cameră de automobil plutea un găligan și alături de el un bătrînel înota craul cu o singură bătaie la două cicluri ; probabil fusese pe timpuri un veritabil concurent la probele de rezistență.

— Felicitări, colega ! Mă așteptam să-ți structurezi substanța ereditară, spune savantul Cricrus cînd deschise ușa Catedrei de Pedagogie. El încercă să-și justifice actul comis prin starea aceea sacrosanctă provocată de Maja la Sfatul Popular, cînd tembelul de funcționar se ridicase din fotoliu și le citise paragrafele despre divorț din Codul Familiei și ea, Maja, izbucnise în hohote, vai, ce mai curgeau lacrimile pe rochia virgină, de mireasă, și el răcnise la funcționar : „Ce faci, dom'le !" Funcționarul îl întrebase : „Ce-i domnule Noveanu, nu vă simțiți bine ?" și ea, Maja, îi introduse bețivului de funcționar o sută de lei în buzunarul de la ceas. Profesorul îl pofti în anticameră, n-avu timp să deschidă gura.

— Fă-mi o cafea amară, colega !

Luă ibricul cu toartă lungă, uzată și-l puse pe reșou. După ce fierse turnă cafeaua într-o ceașcă mare de marmură chinezească și i-o duse profesorului. Profesorul, în picioare, recita porcăria aia a lui Bazarov, care se cheamă „Empiriomonism".

— Colega, șterge-mi scaunul de praf ! spuse savantul sorbind cu plescăituri dizgrațioase din ceașcă.

Mai tîrziu savantul se tolăni în șezlongul de pe verandă și-l invită la o gargară academică, ce sfîrși ca de obicei în : „Colega, viitorul iți surîde din profil, fii amabil și aruncă scrumiera !".

Stătea pe podul curbat de stejar și urmărea cum se destramă în clăbuci razele amiezii. Sub pleoape i se zbătu un zîmbet dureros de natural cînd pescarii aprinseră focul sub mesteacănul alb. În vergele lungi sfîrîia slănina ieftină.

I se făcuse poftă de clătite cu brînză de vacă în seara aceea cînd plecase Maja să cumpere bilete la superproducția franceză. „Să fim caști, madam !" în care Fernandel, cel mai demonic și mai viril bărbat de pe coastele Europei fura obiectele pudice ale amazoanelor. Aprinse aragazul cu gîndul să-și prepare singur cîteva clătite delicioase, dar scăpă din vedere să pună ulei în cratiță și prima foaie se arse și a doua și a suta.

Maja iradia din șolduri o liniște vegetală cînd intră în cameră. Ea se rezemă de mîna lui, de mîna în care purta verigheta și-l întrebă :

— Tu ai studiat limba lui Cricrus ?

— Cum ți-a trecut prin cap o asemenea idioțenie ?

— Nu te supăra, tigrule ! După părerea mea toată știința lui stă în limbă. El se simțea în al nouălea cer cînd ea îi spunea „tigrule", nu o mai certa cu lunile dacă întîrzia noaptea în oraș.

Observă cum un băiat si cu o fată se ascund în apă și înțelese că ei acolo, sub apă, se sărută. Pentru un sărut discret, ferit de ochiul lumii riscau să se înece.

Savantul Cricrus băuse cam mult coniac fără sifon. Vorbea musafirilor despre o știință nouă cînd el se întorsese din bucătărie cu tava plină de cești. Magnetofonul cînta ușor, în surdină și musafirii ascultau melodia aceea exasperant de proastă. „Îți dau inima mea" și teoriile flexibile ale savantului.

— De la Einstein încoace științele utilizează experimentul mintal. Începe, dragi colegi, epoca esențelor impure. Cunoașterea umană a intrat în subsolul materiei. Pedagogia adevărată refuză să-și limiteze obiectul cercetărilor numai la omul concret. Ea are misia de a educa ideea de copil. Da, copilul care există în mamă, are nevoie de educațiune : să nu-l lăsăm în ghearele hazardului. Femeia gravidă trebuie să aibă o anumită conduită morală, altfel fătul se naște cu un comportament dezechilibrat. Dacă doamnele gravide vor respecta indicațiunile mele, atunci vor dispare de pe planetă bandiții, visătorii, impostorii etc., etc. Va apare, dragi colegi, o generație uniformă care se va înțelege de minune. Ce-i trist, e însă faptul că femeile cînd sînt însărcinate au o teribilă poftă de dragoste. Deci, ar fi ideal ca omul să se nască din nou.

El, savantul ar fi teoretizat pînă în zori dacă Maja nu ar fi izbucnit în rîs. Rîdea și se juca cu peștișorii aurii din aquarium. Cricrus prinse un pește și-l trînti de perete. Și cum dădea peștele din aripi sperînd să descopere oceanul în camera ticsită de fum, Cricrus scoase dintr-un dosar o hîrtie împăturită perfect și spuse :

— Dragi colegi, în astă seară sărbătorim un mare eveniment : domnul Noveanu a fost numit asistentul meu.

În clipa aceea ar fi fost fericit dacă Maja nu și-ar fi lipit sînul decoltat de savant și dacă savantul, cu nerușinare, nu i-ar fi sărutat buzele.

Era avansat ! Da, avea viitorul deschis. Se vedea înconjurat de sute de reșouri pe care clocoteau ibricuri, de milioanele de scaune pe care scînteia praful. El nu pilota, ci umplea ceștile albe, ceștile acelea ce nu se spărgeau niciodată și ștergea scaunele cu scîrțîit dublu, scaunele acelea pe care nu se așeza nimeni. Pe parchet murea peștele, oceanul era la mii de kilometri de el.

Sub umbrela albastră, cea mai albastră umbrelă de pe plajă se certau îndrăgostiții.

— Ești o fată banală. Sînt sătul de fete banale

— Să plecăm de aici. Aici nu-s fermecătoare.

Citea hîrtia aceea dactilografiată impecabil, fără greșeli de ortografie care legifera noua sa funcție socială și rupea bucăți-bucăți din ea. Peștișorii loveau bucățile de hîrtie și ele, bucățile, se mulau pe boturile lor și ei rătăceau disperați, orbi prin apă.

— Haidem, micuțule ! Îmi este rece.

— Încotro să mergem ?

Peștișorii se zbăteau convulsiv, se sfredeleau în fel și chip în valuri dar tot nu li se dezlipeau de pe boturi bucățelele de hîrtie.

Lui i se păru că ei, peștișorii, țin între maxilare cești albe din marmură chinezească. Văzu cum țîșnește dintre ierburile gelatinoase știuca și cum purta în gură un ibric albastru din care aburea cafeaua, cafeaua neagră. Chema peștișorii la ea ca să le umple ceștile și ei, peștișorii, spărgeau ceștile de mal, de rădăcini, de broaște. Pe valuri pluteau cioburi de marmură albă chinezească.

— Maja, peștișorii au spart ceștile. Bravo, bravo ! Bătea din palme și sărea într-un picior de bucurie. Femeia își pusese ochelari de soare, nu suporta lucirea solzilor.

— Știuca, afurisita, umblă cu ibricul după ei. Vezi, acela mic cu spinarea cenușie n-a izbutit să-și sfarme ceașca, are să-i toarne cafea în ea. Am să te sugrum, parșivo ! Am să te... și se repezi să o apuce de gît pe Maja.

A doua zi pe înserat, apăru în larg barca cu motor. În barcă plîngea o femeie, ce-și lipea deseori obrazul de mîna unui bătrînel simpatic. El se ascunse sub sălcii, de unde putea să admire în voie jocul splendid, curat, dumnezeiesc al peștișorilor. Bătrînelul puse binoclul la ochi și el simți cum este prins în ocular. Barca se răsuci în loc cu zgomote metalice, asurzitoare apoi porni brusc, cu viteză mărită, spre insulă. Auzi :

— Domnule Noveanu ! Domnule, am să-ți dau mustrare scrisă. Domnule, ți-am tăiat trei zile din salar. Domnule... Apoi glasul de gumă al femeiei :

— Domnul Cricrus a intervenit pe lîngă Rector să-ți dea salaru întreg și primă. Să-i mulțumești, bibicule !

— Fii cuminte, domnule ! Tocmai dumneata să faci una ca asta ! Nu-i pedagogic, domnule !

Cînd barca se apropie mult, el urlă :

— Nu atingeți peștișorii ! Nu atingeți..., și se urcă pe aleea de zgură, unde erau pietre. Arunca des, la întîmplare, fără întrerupere. Barca se poticni, motorul hîrîi în gol ca un bețiv fără gîtlej. Femeia leșină în brațele savantului și savantul îi băgă mîna în sîn să-i palpeze inima. În timp ce îi palpa inima, strigă :

— Domnule Noveanu, nu te mustră conștiința ? Ea trage să moară și mata n-ai pic de bun simț.

— Plecați de aici, plecați ! Nu atingeți peștișorii !

— Te-am propus pentru specializarea în străinătate. La Paris, la Paris vei merge, domnule !

— Mă doare în fund de Parisul vostru.

Și cum arunca el des, fără țintă precisă uită că între insulă și restul lumii există un podeț putred de stejar. Auzi zbîrnîituri ireale, îndepărtate și crezu că avioanele de cursă lungă de abia acum decolează de pe aerodrom.

Doi găligani îi răsuciră mîinile la spate și-l băgară într-o cămașă aspră de sîrmă.

— La balamuc, furiosule !

— La balamuc, nebunule !

— La balamuc, idiotule.

Era în apă și peștișorii îi zburau pe sub brațe către hrană, nu se mai temeau de știucă. Doamne, în zbenguiala lor se prefigura în zeci de chipuri avionul pe care îl pilota în fiecare noapte.

george timcu

iubirea de zăpadă

Am sărutat umbra privirii tale
fierbinți pe zăpadă
Unde ea se topea sub arsura ochilor tăi
unde mă ocoleai
Dîndu-mi suave tîrcoale
Fiară albă pe pajiștea cîndva verde
Unde eu mă pierd
Stingher, negru
Ca un păcat
Care păstrează zăpada neatinsă
Decît de cerbi pe înserat.

* * *

O colină acoperită de zăpadă
E ca un sîn al tău
Izvorît de pe întinderea
albă a trupului tău
Nepătat de nici
un gînd păcătos
Neînfăptuit încă.
Iartă-mă doar
Pentru gînd.

* * *

Ții minte
Cînd îmi dansa zăpada noaptea
Tîrziu, lîngă umărul tău alb
Curat, ca niciodată,
Sau poate ca începutul iubirii noastre

* * *

Zăpadă albă, amețită de vînt
Coborînd din ceruri învîrtindă
Visez un vis ce nu-l mai am
Nici azi, nici mîine cînd voi fi și eu o nea
Zăpadă albă unduind
Un dans nebun cu
clovni albi
Noi, două, păpuși,
Un cînt tăcut
Privind un cer
Venind asupra noastră
Curgînd peste umeri obosiți
Un cer ce se tot surpă
În fulgii grei

* * *

Cu tine privesc cerul
Căzînd asupra noastră
Sub forma suavă
A fulgilor
Care-ți mîngîie coapsele
Un umăr, un gest
O privire aruncată
Fulgului acela stingher
Și, doamne, cum se prăvălește cerul
Cu fulgi cu tot
Zăpada mă acoperă
Ca o moarte albă
Deasupră-ne curg
Fulgii — argint
Prețioși ca și gîndul
Nemărturisit niciodată

* * *

Iubito, ninge-mă suav
Cu privirea ta curată și albă
Ca într-o noapte de Carpați
În munții unde întotdeauna
Ninge ca în vis
Atunci cînd eu sînt Făt-Frumos
Cum n-am fost niciodată
În viața mea adevărată

* * *

Am nins amîndoi o vreme
Am mai nins un anotimp
Și după aceea
Zăpezile ne-au căzut
Separat.
O singurătate albă
A fiecăruia.

constantin popa

piatra

Dintre toate animalele
De pe lînga casa omului,
Piatra
Ne aduce cele mai multe foloase.
Piatra ne dă lapte de piatră,
Căldură de piatră,
Cruce de piatră și cărți,
Piatra de moară, moara de piatră,
Piatra ne învață tăcerea,
Chipul și visurile mîinii,
Anatomia fîntînii,
Tăiatul învață pe coase
Și cum să ne strîngem timpul în oase.
Din piatră
Omul scoate gînduri,
Apă din piatră seacă
Și cînd îi vine sorocul,
Dintre toate animalele
De pe lîngă casa orcui
Numai piatra fată statui.

întîlnire cu pămîntul

Într-un copac s-a suit primăvara,
În primăvară era un om,
În om s-a suit o pasăre.
Groapa de omăt borțoasă
A fătat un pui de pîrîu.
Din mușuroaie
Furnicile cară-n spinări întuneric.

Marea gură a soarelui cu dinți
Nu înghițise speranța.

După ce s-a spălat cu pămînt,
Fără urmă de gînd rău,
Omul a intrat pe pămînt
Ca lîngă femeie,
S-a culcat pe pămînt ca lîngă femeie,
Cu răsuflarea pămîntului și-a unit răsuflarea
Ca lîngă femeie.

Omul ară.

Intre pămînt și cer stă un om,
În om stă pasărea visului,
În pasăre stă un zbor.
Omul se dezgroapă pe sine.
Ară.

să ne revendicăm lacrimile

Lui Nichita Stănescu

În această criză acută de lacrimi,
Să scoatem din sipetele clandestine
Lacrimi albe pentru negre destine,
Să ne retragem lacrimile din băncile plînsului,
Cu dobînzi legale,
Din trezoreriile de lacrimi oficiale,
Lacrimi de aur — lingouri strict înseriate —,
Lacrimi de smirnă,
Lacrimi de libertate,
Să ne revendicăm lacrimile.
Atunci cînd poetul se frînge
Să-nvățăm iarăși a plînge.
În noaptea asta,
De-ar dura cît acest secol smintit,
Să nu dormim,
Să nu ne dormim durerea,
Să ne doară orice dormit,
Să ne strîngem sub crucea poetului,
Să bem din sacrul burete,
Cu speranță să bem,
Cu umilință,
Să devenim iubire, sete
Și făgăduință.

iarnă să fie atunci

Se spune pentru Gavroș

Iarnă să fie atunci,
Colinde căzute în plîngeri,
Cu singurătate țipînd peste lunci
Și cald să ningă cu îngeri.

Să mi se spună povești
De pe vremea cînd eram
Mare conducător de sănii
Și culegeam înghețate-nfloriri
De pe cerul adunat într-un geam.

Iarnă să fie atunci,
Zăpada-n privire să-mi vină
Ca o eternă bunică a luminii
Atunci cînd din coroană
Vor rămîne doar spinii.

Caleașcă să mi se pregătească atunci
Cu aripi de-argint —
Caii n-ar avea nici un rost
Cînd de pe tine timpul arunci,
Cînd m-oi culca în povestea
Ce-ncepe cu a fost odată, am fost.

george țărnea

a cincisprezecea scrisoare

Cîte scrisori păstrate din rutină
La vremea recitirii nu produc
Desprinderi dureroase de retină
Cu amintirea unui timp caduc.

Prea ne simțim descoperiți în fața
Acestor martori necinstit de puri,
Cînd sîntem singuri și ne trage ața
Să vizităm trecutul prin lecturi.

Doar un cuvînt, mai slab decît o boare,
Ajunge să trezească îndoieli
Și adevărul intim să-l doboare
Inoculînd minciună-n tencuieli.

Simțim o poftă sadică să plîngem
Rememorînd poveștile din mers
Și, chiar cuprinși de teamă, tot mai strîngem
Suplimentare morți cu scrisul șters.

De prin casete procurăm cucuta
Cu cel mai dulce gust nedefinit,
Să mai petrecem vremea, petrecuta,
Căzînd printre scrisori la infinit.

E ca și cum ne-am preschimba-n ninsoare,
De bunăvoie somnului vînduți,
Să reclădim, scrisoare cu scrisoare,
Tot universul pașilor pierduți.

Din cînd în cînd mai ștergem cîte-o urmă,
Deși de dragul falsei dezrobiri
Ca niște fiare gîndurile scurmă
Prin transparența fostelor iubiri.

Cîte scrisori cu verbele mai roase
Decît de molii carnea unui țol
Ne urcă-n cerul iernii dureroase
Pentru finala prăbușire-n gol.

a șaptesprezecea scrisoare

Nechibzuiți cu boabele de rouă
Îndrăgostiții cară după ei,
Spre dimineața cu zăpadă nouă,
Costisitoare straie de scîntei.

Apoi îmbracă albul cel mai rece
Numindu-se cu sufletul statui
Cînd boala mîngîierilor le trece
Și se trezesc de dragoste sătui.

Nu cred să fie o mai grea povară
Și-o liniște mai greu de suportat
Decît ecoul pașilor din vară
Spre neclintirea iernilor purtat.

Iubirea pleacă și rămîne zgura
Preasilnicului gînd răstălmăcit
Că dacă-n inimi se strecoară ura
Începe un spectacol îndrăcit.

Prin cuștile de gheață transparentă
Stau foștii-ndrăgostiți, ca niște șerpi,
Inoculați cu moarte aparentă
Pe așternutul nuferilor sterpi.

Războiul lor se-ntinde peste toate
Cu mult mai multe straturi de noroi
Și mult mai nemilos decît se poate
Închipui cu mintea alt război.

Nici albul iernii transformat în scuturi
Nu le mai poate fi de ajutor,
Că dacă-n parte inima le scuturi
Îți dă răspuns un gol amețitor.

Și boabele de rouă fug din nimbul
Prea fără teama nopții apărut —
Îndrăgostiții devenind, cu schimbul,
Călăi dibaci prin vorbe și sărut.

a optsprezecea scrisoare

În ce măsură să putem cunoaște
Capcanele unui fior prea vast,
Cînd nici zăpada nu mai poate naște
Inflorescențe pentru somnul cast.

Și-mbătrînim în doi, pe nesimțite,
Fără să vrem să credem că-i așa,
Cînd peste somnul clipelor mințite
Vin armăsari de fum cu noapte-n șa.

Mă judeci pentru răul fără care
Nici binele n-ai fi putut să-l ceri
Și-atîta iarnă doarme-n fiecare
Încît ne pierdem șirul dinspre veri.

Asediați de liniștea adîncă
Nu prea pricepem ce-ar mai fi de spus,
Ci doar păzim ninsorile și încă
Ne bucurăm că, totuși, n-am apus.

Iubita mea cu tîmple obosite,
Iertare-n gînd s-ar cuveni să cer
Dac-am cernut prin tot mai rare site
Destrăbălarea stelelor din cer.

Dar într-atîta nu mă știu preface
Încît să-ți par mai bun decît mă vezi,
Că dacă vară înapoi se face
Mai fug la stele să culeg dovezi.

Și iar mă-ncurc la rînd cu cîte una
Lăsîndu-te să torci același plîns
Pe care-l toarce, poate, numai luna
Cînd vede fînul soarelui nestrîns.

Coboară-n noi amurgul pe-ndelete
Ștergînd și urma gîndului sprințar —
Tu promoroacă porți demult în plete,
Eu port pe umeri cel mai greu ghețar.

a douăzecea scrisoare

Era o iarnă cu miros de mere
Și-un brad ca o mireasă în papuci
Gătit de noi cu stele efemere,
Cu valuri de beteală și cu nuci.

Și nu puteam gîndi decît de bine
Privind printre lumini, ca-ntr-un izvor,
Cum picura din ceara de albine
Subțire fir de lacrimi pe covor.

Căzuse cerul undeva pe-aproape
Și-n strîmta casă, cît un bob de mei,
O noapte furișată prin hîrtoape
Te îndemna să plîngi cu ochii mei.

De cîte ori n-aș vrea să mi se pară
Că am fi fost acolo doar în vis,
Dar prea ne știm trădați pe dinafară
Și prea concret în mine te-ai închis.

Așa încît uitarea nu ajunge
Să-ngroape o poveste sub zăpezi
Și lama unui cîntec ne străpunge,
Deși ți-e tot mai frică să mă crezi.

Plutește ca și-atunci un fel de boare
Peste ulciorul plin cu lapte crud,
Neliniștea începe să coboare
Și cum să mai îndur că nu te-aud.

Se sparge gheața nopții de pe urmă
Și, ca o haită rea de lupi flămînzi,
Abia atinsă amintirea scurmă
Prin ochii tăi uimiți și-atît de blînzi.

Pe sub zăpadă încă se mai toarce
O lacrimă din visul irosit
Și cît aș vrea să ne putem întoarce
La vechiul cort de fildeș, părăsit.

a douăzecișidoua scrisoare

Mă bate gîndul să renunț pe față
La toată rătăcirea prin povești
Și să accept un drum de suprafață
Spre țărmul sigur, unde știu că ești.

S-ar prea putea să nu mă cerți prea tare,
Nici să-mi cotrobăi zilnic sub priviri
Cu teama pentru veștile pe care
Le-ar mai trimite marea de iubiri.

Dar nu se-mpacă liniștea cu mine
Și recunosc prin fiecare os
Că-n plină iarnă simt cu mult mai bine
O-mbrățișare de ghețar sfătos.

La ce mi-ar folosi atîta pace
Dacă scăpat cu bine dintre cîini
Cuvîntul meu n-ar mai avea ce face
Si s-ar topi de dragoste-ntre mîini.

M-ai cotropit destul cu fericirea
Sărutului domestic fără scrum,
Să nu-ncolțească-n mine rătăcirea
La fiecare asfințit de drum.

Zăpezile au gheare ascuțite,
Dar lîngă ele nu mă tem mai mult
Decît sub lama blîndelor cuțite,
Cînd mă supun iertării și te-ascult.

De ce să pară totul ca la carte,
De ochii lumii încercînd să treci
Cu preț știut de fiecare-n parte
Prin vămile uitării foarte reci.

Prea sînt bolnav cu sufletul de tine,
Să pot răbda, fără să fac nimic,
Alunecarea sobră pe patine
Prin paradisul nostru foarte mic.

dan giosu

poema morilor de vînt

Aveam un picior care dacă-l scoteam
se vedea
de la mare distanță
Adică, aducea a picior de madonă
aducea a picior
Nu-i dădeam, însă, deloc importanță
O, era un picior zburător !
Cînd treceam
trecătorii întorceau capul
apoi se făceau că nu văd
(dacă și eu îi priveam)
și simțeam
un anume prăpăd, un anume prăpăd
De aceea mă plimb
pe fiece stradă,
duminica între două și trei
apoi ori
recit un poem de-un poet oarecare
ori
tristele mori
ori tristele mori...

semnul

Era un semn, se pare, venit de dinăuntru
recent vopsit în negru și aspru ca un vid
buimaci, cu mîini întinse, vom alerga spre dînsul
ci el rănit și singur și gol se vrea lichid.

Ar străbătea orașul pe străzi mascat de ploaie
ori s-ar lăsa în sticle privit de-un înțelept
sau cînd purtînd parfumuri mereu amețitoare
sub sînii unei doamne, părînd un semn mai drept.

concert (I)

Bărcăritul mării ruginește-afunduri
într-o toamnă altfel decît o pricep
Poate pentru asta-mi pare că de stînca
inimilor toate marea bate step.

Și-n nisipuri încă și-ncă mai încolo
plină de furie și dispreț profund ;
poate pentru asta bărcăritul mării
și-a lăsat rugina pînzei în afund.
Și deasupra altei toamne ca aceasta,
alte bărci uitate, bărcilor răspund.

concert (II)

Trecem prin sînge cu un tren dintr-o gară
ascunsă de pulpele tale, să-ți spun
o poveste cu un prinț răstignit pe-o vioară
prințesa mea vie, prințesa mea Moon.

Și jur că-n această fantastică goană
îți vei aminti cu tristete ce vechi
sînt zilele noastre, dă-mi mîna,
o grea simfonie-mi răzbate-n urechi.

concert (III)

Se va zvoni că mîine iubito vom fi singuri
Și mîine și poimîine și tot așa, așa
Pe cînd în atmosferă un zăngănit de linguri
O, lungă-nfricoșare cu grea tristețea ta.

Va trebui spre seară să îmbrăcăm armura
Pe trupul nostru straniu ce bine ne va sta
Vom număra în taină pîn' la o sută unu
Și mîine și poimîine și tot așa, așa

vă propunem pe...

chiriac samoilă

Versurile prezentate de **Chiriac Samoilă**, marcate cu precădere de lectura poeziei lui Blaga, se disting printr-o anume prospețime a simțirii, izbutind cele mai bune dintre ele, să-i descopere echivalentul în cîte o metaforă centrală. Cînd nu suferă (cum uneori se întîmplă) de grandilocvență, poeziile inspiră încredere printr-un accent propriu al sensibilității.

Lucian RAICU

cîntec pentru străbuni

Străbunii mei pășesc în veșnicie
Cu sufletul curat precum un lan de grîu
În ochii lor țărîna se-nmlădie
Și curge pe sămînța poemului ce-l scriu

Ei n-au rîvnit la truda și ogoru-nimănui
Dar au cules cu sînge o lingură de pace
Credință din credință și-au pus drept căpătîi
Și-au traversat milenii pe aceste plaiuri dace

Adîncul meu somn cu vise-i presărat
Și noaptea mea i-o carte necitită
Trăiesc o nemurire și-un cîntec necîntat
Cînd dorul de străbuni în clopote cuvîntă

cîntec de țară

Se lasă sărbătoare adîncă în cuvinte
Și gîndul meu e șantier în schele
Semințele sub brazdă au început să cînte
Imn de măreață slavă, mîndrie muncii mele

Cetatea mea e palma țăranului trudit
Și fruntea lui boltită-i a rod și rodnicie
El crede în lumină din ea își face scut
Și crede în sămînța cea răstignită-n glie

De pe columnă iarăși ni se preling străbunii
Și naște nemurirea sub tălpile lor sfinte
Ei îmi aduc hodina sub ascunțișul lunii
Și cîmp de maci îmi toarnă în cuvinte

planeta muncii

De pe planeta muncii se-anunță sărbătoare
Și pomii înfloresc în clorofila trează
Ogorul și-a scos haina de frig și de ninsoare
Și urcă cu țăranul spre a-mplinirii rază

C-un gînd curat precum un spic de grîu
Scutur planeta de barbare arme
Cu generalii lumii nu fac nici un pariu
Îi pun doar să privească copii ce mor de foame

De pe planeta muncii vă scriu acest poem
Și în cerneala lui e crezul meu de pace
Să ne unim popoare acum cînd știm ce vrem
Și să curmăm ființa războaielor posace

Pe cerul țării mele se lasă sărbătoare
Păsările-și pun aripi de cîntec românesc
Privirea mea e-nșurubată-n zare
Și crede în sămînța poemului ce-l cresc

anotimp de eroi

Fiecare cuvînt ce pleacă din țara mea
Întoarce planeta cu fața la adevăr și lumină
Spicul de grîu odaia de sărbătoare a pîinii
Curată ca ochiul în care țăranul feciorii și-adună

În cuvintele mele locuiește lumina
Și casă de piatră adevăru și-a pus
Pe cîmpul libertății am semănat eroi
Și zarea noastră are fruntea mai sus

Cuțitul suferinței de ne-a ajuns la os
L-am îndurat cu sînge și credință
Cîmpia de la Plevna e plină de strămoși
Și-n inimile noastre e-o singură ființă !

postume

eu sînt

Eu sînt soldatul de bronz
care veghează
asupra nopții
aprind revărsările ei
și înecarea luminii

la venirea dimineții
bronzul se retrage în sînge
de aceea soarele
prin mine nicicînd nu trece
umbra mea umblînd
amintește lunii
că noaptea
e mereu pe aproape
și că metalul
din clopote
e stăpînit de om
de aceea în umbra mea
florile par să se înalțe
și copiii
privesc deschizînd
de tot ochii lor albaștri...

apa

Apă după apă beau
pe nesăturate

apă mamă
apă frate

inima mea izvoare
te bate

fii blînd cu mine
acolo adînc

în bătaia pămîntului
mă frîng...

ieșirea mai verde

Ieșirea mai verde a muntelui
din ploaie
face el un salt
mai în pămînt

eu cu picioarele pline
de plumb
calc muntele
spre vîrf

urmele mele pe munte
urmele lui pe pămînt
sînt

cu cît mă înalț
muntele scade în pămînt

tu vezi muntele
de-acolo de unde ești
în cîmp

vezi ochii mei
confundați
într-un singur cer

tu vezi cum
împing eu muntele
în pămînt
și cum înalț soarele
peste tot ce sînt
de-acolo de departe
tu mă vezi
de albastru

eu te văd
tot de pămînt...

Silviu RUSU

convorbiri cu școala

literatura contemporană în orizontul spiritual al elevilor

Noua noastră literatură este bogat reprezentată sub raport cantitativ în programele și manualele școlare de liceu. Autorii lor, orientîndu-se selectiv, au acordat o atenție specială semnificațiilor ideologice și artistice ale imaginilor literare create în lumina idealurilor societății actuale, care răspund cerințelor implicate în însuși procesul de ridicare a conștiinței cititorului adolescent. Valoroase fragmente și opere reprezentative alese din tezaurul nou al creației beletristice, ca — bunăoară — lirica lui Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Ioan Alexandru, „Moromeții" lui Marin Preda, „Duios Anastasia trecea", de D. R. Popescu, „Dincolo de nisipuri", de Fănuș Neagu sau „Răceala" lui Marin Sorescu își legitimează hotărît locul generos ocupat în program și manuale, contribuind activ și eficient la educarea tineretului școlar și răspunzînd totodată fericit unor exigențe artistice în continuă creștere.

Această programatică orientare e și firească și necesară, întrucît literatura română din ultimele decenii continuă, în chip organic, literatura anterioară. Continuitate, desigur, care nu înseamnă repetare, ci înnoire, bogatele tradiții naționale constituind pentru scriitorii afirmați în anii noștri — totuși — un permanent stimulent. Perspectiva largă pe care o deschide receptarea **conștientă** a literaturii contemporane, **face posibilă** afirmarea capacității disociative, critice a tînărului cititor. Dar pentru ca faptul virtual să devină unul cu adevărat real, facultatea de a înțelege opera scriitorilor de azi într-un mod adecvat trebuie potențată, hrănită de un proces educativ care să ridice continuu nivelul de conștiință al elevilor și să le îmbogățească orizontul spiritual.

În contextul schițat, prin istorismul (de inspirație lansonaină) manifestat cu ani în urmă în studierea literaturii în liceu, scriitorii, mereu continuatori ai înaintașilor și precursori ai celor care vin, păreau să se fi ivit aproape întotdeauna fie prea devreme, fie prea tîrziu. Structuralismul, strecurat ulterior, în viziune didactică, în predarea literaturii, aducea ideea analizei de opere izolate, extrase dintr-o secțiune transversală a istoriei, metodă — cum apreciază, într-un frumos eseu critic, Livius Ciocârlie — mai potrivită pentru cunoașterea clasicilor decît a modernilor, întrucît structurile se percep mai bine de la o anumită distanță decît din imediata apropiere sau din mijlocul lor. În anii din urmă au parvenit, în învățămîntul literaturii, ispititoare sugestii dinspre „noua critică" și Gérard Genette (care încearcă să împace structuralismul cu istoria), în sensul preconizării unei teorii istorice a formelor literare, preocupate de coduri retorice, tehnici narative, structuri poetice etc. Nu fără ecouri în procesul instructiv educativ, teoria, de dată și mai recentă, a intertextualității concepe literatura ca dialog transformator al unor texte contemporane din domenii diferite (literar, ideologic, științific, social ș.a.) și ca serie de replici modelatoare date de literatura mai nouă celei dinaintea ei.

Întrucît exemplele de mai sus conduc **dinspre** o operă mai recentă către altele mai vechi, ele pot conduce și spre o idee inedită a lui Roland Barthes, cu implicații didactice, anume „să se facă istoria literaturii de-a-ndărătelea", adică „să ne facem noi înșine centrul acestei istorii și să urcăm spre trecut", pentru a împiedica „clasico-centrismul" (v. **Réflexions sur un manuel**", în vol. „L'Enseignement de la littérature", redactat de Serge Doubrovsky și Tzvetan Todorov în 1971).

Oricît de suprinzătoare ar părea, ideea nu este și foarte nouă. Cum observă Nicolae Manolescu (în „Teme 2", p. 107), Eugen Lovinescu a scris cu sentimentul prezentului, însă numai despre prezent ; iar G. Călinescu introduce sentimentul actualității în literatura veacurilor anterioare, astfel încît criticul nu caută să dovedească atît influența lui Heliade și Alecsandri asupra lui Eminescu, Arghezi ori Barbu, a lui Neculce asupra lui Creangă și Sadoveanu, cît, mai ales, „descoperă barbismul sau arghezianismul lui Heliade, nota sadoveniană la Neculce, pe Creangă în limba cronicarilor" ș.a.m.d. Și Nicolae Manolescu merge pînă la capătul ideii : „O istorie viitoare a literaturii va începe cu prezentul (. . .), va trebui să scriem o istorie întoarsă: în care primul nostru poet nu este mitropolitul Dosoftei, ci Nichita Stănescu".

O asemenea răsturnare de perspectivă — și de formulă cronologică — își are, fără nici o îndoială, efecte productive pe plan școlar. Să ne explicăm. Influența adîncă și polivalentă a operelor literare asupra elevilor este dependentă de măsura în care conținutul de idei și formele artistice sînt accesibile și corespund particularităților de vîrstă și trebuințelor spirituale specifice nivelului de dezvoltare al adolescenților. Or, literatura contemporană are o reală valoare estetică — pe lîngă cea social-cognitivă — și un înalt grad de audiență în masa tineretului studios. Acest principiu elementar de discernămînt îl revendică și programele și manualele școlare. Numai că la vîrsta cînd, abia intrați în clasele liceale, elevii vibrează mai intens la asemenea virtuți sensibilizatoare — și dispun de timp disponibil sporit — ei sînt nevoiți „să învețe" și să citească doar literatură din epoci revolute — perioada veche, premodernă ș. cl. Abia la finele treptei I și a II-a ei studiază în clasă și trebuie să facă lecturi particulare din literatura actuală, care se referă îndeosebi la epoca în care trăiesc și care le poate fi, oricum, mai accesibilă măcar prin aceasta. Inconcordanța este generată, desigur, de alcătuirea lacunară a programei analitice, fiind **semnalabilă și în proiectul de programă publicat** de ministerul de resort în presă.

Nu avem de gînd să avansăm cine știe ce idee spectaculoasă, care să vizeze, de pildă, realizarea unor programe și manuale de liceu ce ar porni de la Marin Preda pentru a ajunge la cronicari ; măcar din simplul motiv că istorie literară înseamnă „expoziție evolutivă", avînd ca etalon „ideea de absolut artistic" (G. Călinescu). Dar, pe de o parte, rămînînd evolutiv traiectul istoriei literaturii studiate în liceu, punctul de vedere trebuie să fie modern (în accepția optimă a termenului). Pentru ca autorii clasici să nu devină, în conștiința tinerilor, valori muzeale. Pentru ca o lectură modernă a clasicilor să presupună, între altele, și descoperirea, la ei, a unor eventuale aspecte conforme cu poetica actuală și observate mai întîi la scriitori contemporani. Și pentru **a se citi literatura trecutului din unghiul actualității**, atribuindu-i, așadar, o semnificație din capul locului. Rezultatul? Cînd pe teritoriul literaturii vechi elevii descoperă-redescoperă o scriere valoroasă, ei îi vor fixa locul în contemporaneitate, interpretînd-o — în funcție de modificarea de optică adusă de timp — din punctul de vedere al cititorului zilelor noastre, al satisfacțiilor lui estetice. Și atunci această literatură anterioară poate deveni mai pasionantă pentru tinerii sfîrșitului celui de-al XX-lea veac !

Pe de altă parte, credem că scrierile beletristice actuale, care răspund unor exigențe artistice indubitabile și necesităților didactice firești, trebuie **introduse**, la capitolul **lecturi obligatorii**, încă din primul trimestru al clasei a IX-a, respectiv a XI-a. Altminteri, liceenii sînt văduviți în mare măsură de aportul oportun al textelor literare de largă respirație — cu „bătaie lungă" — create de scriitorii de astăzi. (Utilitatea lor formativă se înțelege de la sine). Ba mai mult. Sînt necesare subtile incursiuni în peisajul literaturii noi — acolo unde se pretează ! — chiar atunci cînd se studiază cronicarii, momentul 1848, perioada marilor clasici sau simbolismul. Cel puțin ca o invitație la lectură pentru elevi.

Valeriu C. NEȘTIAN

cenaclul „junimea"

În ședința din 24 februarie au citit Radu Andriescu și Carmen Jgheban (poezie). Pe marginea textelor au vorbit : Lucian Vasiliu, Nicoleta Nicu, Nucu Florea, Nicoleta Istrate, Constantin Parascan, Dumitru Pană.

Ședința din 9 martie i-a avut ca protagoniști pe Dumitru Agachi și Vasilian Doboș (Bîrlad), poeți și debutanți în cenaclu. La discuții au luat parte: Dan Giosu, Bianca Marcovici, Lucian Vasiliu, Marcel Vârlan, Nucu Florea și Carina Corciovă.

Discuțiile au fost conduse de criticul Daniel Dimitriu. Următoarea ședință de lucru : vineri, 23 martie.

fișier didactic

otilia cazimir (1894 – 1967)

Poetă, prozatoare, memorialistă, traducătoare. Debut absolut în „Viața Românească" (1912). Volume de versuri : **Lumini și umbre** (1923), **Fluturi de noapte** (1927), **Licurici, Cronici fanteziste și umoristice** (1930), **Cîntece de comoară** (1931), **Jucării** (1938), **Poezii** (1939), **Stăpînul lumii** (1947), **Catinca și Catiușa, două fete din vecini** (1947), **Baba iarna intră-n sat** (1954), **Versuri** (1957), **Poezii** (1959), **Partidului de ziua lui. Versuri** (1961), **Poezii** (1928—1963), (1964), **Poezii** (1975). Volume de proză și de amintiri : **Din întuneric. Fapte și întîmplări adevărate, Din jurnalul unei doctorese** (1928), **Grădina cu amintiri și alte schițe** (1929), **În tîrgușorul dintre vii** (1930), **A murit Luchi...** (1942), **Prietenii mei scriitorii...** (1960), **Inscripții pe marginea anilor** (1973), **Proză** (1979). Traduceri (unele în colaborare) din Cehov, Gorki, Kataev, Kuprin, Gaidar, Mihalkov, Maupassant, Giraudoux ș.a.

Încă din primele două volume (**Lumini și umbre, Fluturi de noapte**) la Otilia Cazimir frapează fețele calendaristice ale naturii, momentele zilei, lumea măruntă a viețuitoarelor unui peisaj familial, totul fuzionînd cu puternicul sentiment al iubirii care dă descrierilor iradieri lăuntrice, poleiuri de gingășie. Întîlnirile au loc fie „sub fagii tineri din pădure", în desișul care „zvîrlea în noi cu pitulici", fie „într-o seară limpede la munte", fie în preajma florilor din grădină. Deopotrivă, natura trimite semne tainice care prevestesc sfîrșitul iubirii ; frunze și flori „Adună-n ele soare și culori / Și la amiază-s vestede și moarte". Dragostea împărtășită își caută ca decor grădina în floare, crîngul, poiana ; odată dispărută, trăirea intensă lasă locul melancoliei. Dincolo de clipele de tristețe, lumina e dominatoare : fructele strîng „a dimineților lumină", luna e un „talger de lumină", soarele „se scaldă" în iaz, cocorii zboară „pe fire de lumină toarse-n vînt" iar „Brîndușe fără frunze și tulpină / au răsărit ca-n fiecare an, / Să ducă celor din pămînt lumină". Intensitatea luminii crește uneori pînă cînd lucrurile își pierd conturul iar peisajul capătă un tremur impresionist : „Mi-s ochii osteniți de-atîta soare / Castanii parcă nu mai au culoare / Și stînjeneii nu mai au contur". Sentimentul complicității cu natura este atît de puternic, încît, în urma unui adevărat transfer de însușiri, poeta ia pentru sine ceva din înfățișarea plantelor : simte cum o apleacă vîntul „așa cum mlădie-n cîmp o plantă", zîmbește „cu zîmbet de floare" și cîntă cu „ierburile moi și foșnitoare". Deși nu întîlnim propriu-zis o vocație pentru poezia cosmosului, Otilia Cazimir aderînd categoric la frumusețile terestre cotidiene, observăm uneori fugare priviri îndreptate spre imensitatea siderală de la care însă se revine liniștitor la cadrul intim, familiar. În **După ploaie** apare o imagine superbă a pămîntului văzut în imensitatea spațiului : „Și cum de sus se uită soare greu /.../ Pămîntu-i pare-un vechi ulcior de lut / Cu torță fragedă de curcubeu". Tîrziu, într-o poezie scrisă după război, poeta are viziunea „măruntului om" aflat în eternă luptă cu timpul și spațiul cosmic : „Dar poate că timpul să pară învins / Mintea măruntului om să-l doboare / Drumuri să taie din soare în soare...". Ideea trimite la Arghezi.

Revenind, trebuie să spunem că majoritatea poeziilor cîntă frumusețea ascunsă a banalului, a vieții reale, nefalsificate, neaureolate. Pasiunea detaliului e vizibilă. Astfel s-au născut cunoscutele miniaturi care ne-au încîntat copilăria. Degetul poetei se îndreaptă parcă pe rînd spre ceea ce ochiul copilului sau al maturului grăbit nu sesizează, și arată răchita rușinată că „I-au ieșit în loc de flori... mîțișori", puiul de păpădie grăbit să răzbată la lumină, firișorul de iarbă ieșit pe cărare. De foarte multe ori peisajul senin și inocent este punct de plecare pentru meditații grave : „A cîta Primăvară-i asta, oare / De cînd au tresărit întîi bunicii / La-ntîiul ciripit al rîndunicii ?" Livezile trimit gîndul la morții de dedesubt, la metamorfozele materiei.

În preajma războiului, lirica Otiliei Cazimir marchează o mai accentuată trecere de la pastel la meditație. Calendarul amintește de curgerea timpului, gîndul morții transpare discret. Generațiile se succed continuu, lăsînd urmașilor semne ale trecerii prin viață : „Și parcă zăbovind în calea lor / Cei ce-au trecut în lumea umbrelor / Și-au aninat surîsul trist anume, / De-o creangă de cireș, de-un mărăcine". Sensibilitatea, firesc feminină, este romantică, în vreme ce transpunerea ei trimite mai degrabă la simbolism (aspect remarcat de G. Călinescu și Constantin Ciopraga). Astfel, se observă revenirea obsedantă a imaginii drumului care ar putea fi puntea aruncată spre alte lumi dorite (așa cum apar, de pildă, la Minulescu gările, porturile, corăbiile) sau o cale de comunicare cu semenii. Singurătatea sperie : „Și-s singură-n ceasul tîrziu / Mă strig speriată pe nume". În viziune bacoviană, anotimpurile — toamna și iarna — accentuează senzația de singurătate ; în momente de restriște sufletul e ca o „Carte-n care toamna a-nchis / Cel mai trist și cel din urmă vis".

După Eliberare, poezia Otiliei Cazimir întinerește odată cu țara. Atunci : „Un suflet nou, un suflet viu / se înălțase în lumină". Sentimentul matern învăluie din nou copilăria, ocrotind-o de coșmarul încă apropiatului război (a se vedea **Cîntec de leagăn, cîntec de pace**). Pe măsura scurgerii vremii, apropiindu-se de ultima treaptă a urcușului său în viață, poeta privește retrospectiv : a cules „Flori de vis, flori de fum, flori de sînge". Are, indiscutabil, sentimentul tonic al împlinirilor : „Unde mi-e inima florilor ? / Dăruită-i de mult, tuturor". Are, de asemenea, convingerea că poezia îi va supraviețui : „Dar firul de cîntec, neînduplecat, plăpînd / Legînd început de sfîrșit, legînd / noul mîine de ieri / va trece din veacuri în veac".

Prof. Sidonia SIMIONESCU

■ **„Grațioasă, fragedă și minoră, poezia d-șoarei Otilia Cazimir evoluează între un pastelism modernizat prin observație miniaturistică și adesea umoristică [...] tradusă în imagine nouă și un erotism, care sub forme ușoare și uneori laconice, împinge vagul și firescul sentimentalism pînă la patetism. [...] În afară de acest intimism erotic, amestec de gingășie și de anecdotic, de psihologism și de suferință, poezia domnișoarei Otilia Cazimir, își îndreaptă antenele și spre natură, pe care o pulverizează și o fixează apoi în grațioase pastele, cu un incontestabil dar al observației și al penelului ce execută".**

E. LOVINESCU

■ **„S-a subliniat prea mult influența lui G. Topîrceanu asupra Otiliei Cazimir (Alexandra Gavrilescu). Abia pe alocuri dăm de maniera animistică și dramatică [...]. Încolo însă veleitatea parnasiană e părăsită cu totul în folosul celui mai nesilit lirism, în care se văd afinități cu D. Botez, în sensul sentimentalismului și provincialismului și cu I. Pillat în direcția voluptății de arome. Atîta doar că poeta nu face tradiționalism adică nu caută să se lege ostentativ de sol...".**

G. CĂLINESCU

■ **„Pentru Otilia Cazimir natura și iubirea — văzute cu prospețimea tinereții — sînt elemente corelative. Stări de euforie, detalii picturale, gesturi tăcute, chemări fără răspuns alcătuiesc un album al peregrinărilor prin natură și un memorial al dragostei".**

Constantin CIOPRAGA

convorbiri 1884

Istorici literari de notorietate, în frunte cu G. Călinescu, l-au găsit pe A.D. Xenopol, ca scriitor, fără nici o însușire artistică (portretizare, interpretare subtilă a faptelor, stil), ca un ins cu totul plat. Se aveau în vedere poeziile-i inexpresive și mai ales volumul de **Amintiri de călătorie** prin Elveția și Italia de nord, unde istoricul adună și notează fapte, observații personale chiar doar pentru a-și completa informațiile.

S-ar părea că lungul reportaj **Mehadia**, subintitulat acum „impresiuni de călătorie", publicat în mai multe numere consecutive din „Convorbiri", n-a atras atenția nici unui exeget. Și aici e vorba tot de o conștiincioasă relatare a întîmplărilor ce se succed sub conul de vedere al unor ochi neutri în aparență. În aparență, căci nu numai ochii ci și celelalte organe ale simțurilor sînt convocate să interpreteze peisajul, fie el static, fie dinamic, într-o perspectivă sensibilizatoare, dar totul sub cenzura rapidă a recelui om de știință, cu reputația ireproșabilă, dar cu vocația de a pătrunde sufletul omenesc abia și naiv închipuită. Configurația propriului reflex caracterologic este luată drept etalon în a judeca gesticulații de o cu totul altă nuanță probabilă : „Un surîs și o căutătură furisată a doamnei către mine, mă încredință că avem de a face cu o femeie de spirit".

Doamna, „nici măritată nici divorțată", după cum galeș mărturisește, e într-un voiaj de plăcere și-i repede remarcată de bătrîiorul Stavru, bineînțeles bogat, întreprinzător, gata să o însoțească oriunde ; nu știe că-i spionat cumpărîndu-și (sedus de perspective) bilet pentru Geneva (apoi „demascat" în lipsă) și că la Mehadia îi vor ieși înainte droaia de copii (ceea ce nu-i un indiciu tocmai rău pentru un berbant) alături de corpolenta consoartă. Îndrăzneala să zicem „rivalului" este astfel răzbunată (și episodul închis), căci, în rest, doamna e privită cu o corectitudine exemplară a falsei indiferențe : „Îmi plăcea a crede că suferinți morale ștersese[ră] rumeneala de pe obrajii săi, că o iubire nenorocită apropiase de mormînt această frumoasă floare a pămîntului nostru și de aceea se ducea ea în Svițera și Italia [coincidență ! ?] pentru a căuta acolo alinarea suferinețlor sale care începuse[ră] a trece din suflet către inimă, din regiunea imaterială către aceea a corpului. . .". Toate aceste „neutre" și „profunde" considerații „biopsihice" sînt de îndată măcar parțial contrazise de o toropeală visîndă a mult prea discretului admirator : „. . . vuetul trenului se prefăcu în bubuitul tunului ; părea că eram și eu tunar și puneam ghiulele în gura țevilor comandate de un căpitan ce purta niste colosali ochelari albastri. . . Mă furase somnul. . .". Superb ! Și cu asta nevinovată aventură a luat practic sfîrșit nu înainte de a consemna și un asemenea dialog : „— Sunteți, după cîte văd, autor. — Am această nenorocire, doamnă, și vedeți viața astăzi e așa de săracă în întîmplări originale încît. . .". În textul ce urmează ne întîmpină lungi descripții peisagistice convertite uneori în tirade patriotice. Zgomotul tuturor mijloacelor de locomoție devine aproape obsesiv, dar cînd e vorba de cascade și ciripituri urechea-i surprinde nuanțe și tonalități : o friptură tîlhărească în desiș de codru trezește reacții gustative demne de maeștrii genului ; consultarea monografiei lui Alexandru Popovici, **Băile lui Ercul**, îl face să transcrie pînă și cotele înălțimilor ori compoziția chimică a celebrelor ape termale, pe izvoare și pîraie, dar cînd trece la etimologii se arată neautorizat ca și predecesorul ; revine însă la matca încîntărilor insinuînd fraze ușor autoironice amintindu-ni-l vag pe Ion Creangă :„Își închipuie cineva plăcerea de a coborî prin o asemenea văgăună, sărind de pe o piatră pentru a cădea peste o cracă, încălecînd un trunchi pentru a pune piciorul pe un bolovan ce de îndată o apuca la vale. . ." sau pe Pierre Loti : „. . . pentru mare țărmul nu este nimic, comparat cu imensitatea ei, pe cînd pentru fluviu malurile sînt totul. . .".

Lucian DUMBRAVĂ

adolescența la post restant

■ **Petrecut tabără mirobolant. Stop. Cucui dreapta, jupit genunchi sting, plug nereușit. Stop. Fericire indescriptibilă. Fănel.** Felicitări !

■ **Aș fi vrut să vă scriu că mi-am petrecut revelionul într-o sală imensă, doar aur, marmoră și străvezimi de cleștar, pe a cărei pardoseală pașii să-mi fi alunecat ca-n vis de Cenușăreasă, costumată într-un unicat achiziționat de la Galeriile Fondului plastic. . . Sau într-un banal apartament, ozonat de brad și de mobilă abia spălată, împreună cu colegii mei, după cum plănuisem, întocmind lista de cumpărături și de mîncăruri imposibile. Dar fiecare familie avînd program și musafiri proprii, știți dumneavoastră cum, generații diferite strînse-n noaptea fără seamăn, pentru a se distra sau plictisi în familia unită, m-am supus și de astă dată. Așa că, după big-bang-urile ce-au răsunat din televizor, urmate de palidul pocnet al șampaniei tradiționale, m-am retras într-un colț visînd desuet și inutil la o sală doar aur, marmură și străvezimi de cleștar. . .** Pentru anul viitor testați din vreme, dragă **Vali**, gradul de sensibilitate al fiecărei perechi parentale pentru a ști în ce direcție să masați woody-ismul solicitării „banalului apartament". ■ **Într-o zi cu febră musculară o verișoară din Brașov mi-a comunicat telefonic că înoată, patinează și schiază aproape zilnic, abia găsindu-și timp pentru rezolvarea celor 300 de probleme obligatorii. Cînd m-a întrebat „Ei, tu cu ce te lauzi !" m-am hotărît să mistific realitatea unei vacanțe, petrecută în fond la fel ca altele. I-am vorbit de grandioase carnavaluri cu serpentine, măști, tombole, concursuri etc., etc., de o imaginară pîrtie de bob. După convorbirea cu Liza abia aștept să înceapă cursurile. Mai am și alți veri și pentru minciuni am fost pedepsit foarte aspru în primii șase ani de viață.** Privește cu optimism spre alte vacanțe, **Radule**. ■ **Ningea cu ploaie de fulgi uriași, împrumutați pentru o oră, două din recuzita televiziunii. Am alergat ținînd-o de mînă pe sub crengi grele de cel mai pur alb pînă la banca din fața bustului Veronicăi. I-am atins obrazul arzînd rece și i-am cerut să repete după mine jurămîntul de eternă credință, pe-o aripă de condor, pe-o aromă de liliac înflorit în ianuarie, pe lacrima de rouă a primului sărut, pe-un zbor intergalactic și alte închipuiri lirice. Dar a fugit rîzînd în hohote și nici la telefon nu-mi răspunde. Ha-ha-ha și clic !** Neconsolatule Eduard, deși Mărgărita are un chip prelung „Încadrat în / Bucle de licurici" și „glas de violină" ai omis că-i hotărîtă să dea admiterea la Fizică atomică. Dacă-i vorbeai și de centurile de reacție care înconjoră Pămîntul, de combustibilul obținut de curînd din uleí de cocos sau de-un generator solar de mărimea unei serviete „diplomat" cu capacitatea de 5 wați, admitea și ea că „e lucru frumos să fii într-o poezie" de nea. Nu te neliniști. Pe curînd, cu aceeași amiciție.

CORESPONDENT

g. topîrceanu: scrisori către o necunoscută

arhiva „convorbirilor"

Despre destinatara acestor cinci scrisori inedite nu știm mai mult decît se sugerează în text ; că se numea Liana Doinescu și că era profesoară. Nici nu trebuie mai mult, cîtă vreme «subiectul» epistolelor este Topîrceanu însuși, deopotrivă : «autor», «eu» și «erou».

Biblioteca Academiei R.S.R. nu deține și plicurile care prin înscrisuri ar mai fi nuanțat informația, măcar poștală. Corespondența, care pare a fi început mai de mult, rezumă o relație sentimentală, camaraderească, rămasă la nivel epistolar. Probabil că L. D., îndrăgostită de poezie, a scris prima, proiectînd asupra omului sentimentele platonice generate de operă, suficient însă ca visurile nărăvașe ale poetului să se aprindă. La întîlnire — căci se sugerează a fi fost și o întrevedere particulară — pare să fi rămas dezamăgită de prezența fizică a omului. Dacă,la început, Topîrceanu o numește «castelană dulce și delicată a visurilor mele», năzuind gînduri de «condotier, nu de trubadur». în scrisoarea ultimă adresanta devine, probabil la propria ei sugestie, «soră». Pesemne — ca și alții — Topîrceanu a confundat relația de afecțiune, admirația pentru operă (a profesoarei) cu imposibila iubire pentru om (a domnișoarei). Topîrceanu își dirijează fals capitalul sentimental. Tonul scrisorilor nu e nici de auto-consolare, nici de amărăciune, ci de dulce ipocrizie. De abia intrat în inspirație epistolară, se inhibă și, deci, disimulează, adică începe să-și literaturizeze existența.

Scrisoarea I de aici nu pare a fi și prima dintre cei doi corespondenți, după cum între a IV-a și a V-a e un hiatus de tei ani în care firește, corespondența trebuie să fi continuat. Topîrceanu primise de la Liana Doinescu o scrisoare imprevizibilă, fără să ghicească de la cine ar putea veni. Deci, La Bruyère nu a avut dreptate cînd afirmase că primele cuvinte dintr-o scrisoare sînt suficiente pentru a afla apartenența și întregul cuprins. Cum să ghicească pe trimițătoarea unei scrisori «mauve»? Primea așa de multe scrisori de la admiratoare sau fanfaronează ? Lucru sigur, Topîrceanu ajunsese la o vîrstă la care nu-și mai poate permite să gafeze și să devină ridicul. Înțelege că nu poate depăși condiția unui simplu burghez, comprehensiv.

E greu de spus dacă textele către Liana Doinescu sînt «de dragoste», chiar dacă orientează spre destinatară o emisiune emoțională, un flux ludic de artificii. „Seducătorul" are clarviziunea sau măcar abilitatea de a lăsa în discursul său o portiță deschisă în cazul unui eșec posibil.

Aureliu GOCI

B.A.R.S.R. Mss. 19703

I

Iași [,] 23.XI.1929

Scumpă și stimată prietenă,

A cui e vina dacă la Bruyère a avut în adevăr dreptate ? A cui e vina dacă, în primele momente, cînd am găsit la Iași scrisoarea mauve, nu mi-am dat seama de la cine-mi vine ? Mai ales cînd primele cuvinte care mi-au căzut subt ochi au fost Roșiorii-de-Vede. Dacă mi-ai fi spus Sevilla sau Milano, mi s-ar fi părut foarte natural. Să fi fost cel puțin Roșiori, fără de Vede...

D-ta, acolo ! Uite, încă nu m'am deprins cu ideia, încă nu reușesc să te încadrez în rama pe care mi-o evocă cele trei cuvinte din antetul scriisorii.

Și D-ta — profesoară ! Cu leafă ! Pînă la feministă și sufragetă nu mai era decît un pas. Ce urîtă e viața și proza vremilor în care trăim... O, meine liebe hertzige Pupe, ma fine et fière princesse, castelană dulce și delicată a visurilor mele — nu de trubadur, ci de condotier, care s-a rătăcit ca și D-ta în vremuri burgheze cu fabrici de biciclete, bănci de credit, parlament democratic și alte orori de cauciuc și de celuloid.

Am auzit c-ai fost la Văratic. N-am venit. Pe de o parte, fiindcă am avut de lucru, aici. Pe de alta, m-a urmărit impresia că prezența mea acolo ar fi profanat inutil misterul «pădurii de argint». Nu știu cum ți-ai închipuit răspunsul meu de acum (dacă te-ai gîndit mai dinainte la el). Iartă-mă că scriu așa sibilinic — dar n-am încotro. A scrie printre rîndurile unei scrisori e un exercițiu pe care-l detest și pe care nu l-aș pune în practică tocmai față cu D-ta. Uită-te în ochii mei cu gîndul — adînc, serios, în fund — și vezi acolo că nimene nu a simțit și prețuit cît mine ceia ce e atît de pur și mîndru în sufletul D-[umi]tale... N-aș vrea să-ți faci o idee strîmbă despre mine, dar nici să comit vre-o gafă ridicolă.

Ți-i urît tare la Roșiori ? Ce faci toată ziua și toată sara ?

Mi-ar plăcea să te mai distrez puțin scriindu-ți, dar n-o să te plictisească oare prea mult scrisoarea asta lungă, în cît să nu mai dorești altele ?

Despre mine, ce să-ți spun ? Am dus și duc o viață extrem de dezordonată, din care nici dracu n-ar putea să mă mai descurce !... Exagerez. Poate că, nu de mult, dacă Dracul insuși în chip de înger și-ar fi pus mintea sau inima sau curajul la contribuția pentru mine, ar mai fost vreme să facă și el un gest caritabil și să mă ia !... Al treilea (ca să vorbesc pe degete, sărind cîte unul) am experimentat cu mirare că literatura nu-e o carieră în țara noastră, mai ales de cînd ăștia de la guvern țin morțiș, să-mi dovedească acelaș[i] lucru. Așa încît Dracul despre care-ți vorbeam n-a păgubit mare lucru, ci doar eu am rămas în mare pagubă. Nu pot decît să-mi urmez drumul, scriind despre lună, stele și painjeni[,] până la sfîrșit. Am de gînd să scriu teatru, să-mi pregătesc un volum de foiletoane semi-umoristice, să scriu un roman fantezist și picant și filosofic, în care să iau în rîs tot ce oamenii din zilele noastre iau în serios cu adorație, respect și convingere : familie, biserică, magistratură ; amor, patriotism, altruism, artă, știință, superstiție, civilizație etc. Un editor mi-a propus să-l scriu grabnic și să i-l cedez cu anticipație, că-mi avansează lunar o frumoasă arvună pe tot timpul cît voiu scrie. Dar nu pot să accept propunera : nimeni nu poate fi sigur că se va îmbolnăvi la comandă de frigurile inspirației creatoare.

Dacă-mi răspunzi, lipește bine scrisoarea. Să mai știi că multe scrisori se pierd la poșta din provincie — să nu comitem vre-o eroare judiciară unul față cu altul din pricina asta meschină.

Te las cu regret, scumpă și stimată apariție liliană, rugîndu-te să primești din partea mea o aeriană sărutare de mînă, peste dealuri și cîmpii.

G. Topîrceanu

B.A.R.S.R. Mss. 197104

II

Iași[,] 3 Iulie 1930

Aș vrea să fiu factor poștal. Că dac-aș fi factor, în momentul ăsta te-aș vedea cu ochii și, ca să-mi cred ochilor, poate aș avea tendința să te și pipăi, să mă conving că nu ești o fantomă, un vis al meu, ci o realitate vie. Știu c-ai face scandal, numai cînd aș exprima doar intenția unei asemenea verificări, dar tot n-aș renunța — fiindcă prea ai trecut ca un simplu vis pe lîngă viața mea dezordonată și împrăștiată de furtuni nevăzute.

Dar să lăsăm lucrurile serioase și să ne ocupăm de altele, mai frivole.

Mătușica matale s-a lăudat de geaba cu diurna, că nici pînă acum nu mi-a trimis-o. Cînd voi primi-o, am să te țin în curent, ca să nu zici că nu sînt serios și cu frica lui D-zeu.

Nu ți-am mai scris de atîta vreme, fiindcă am avut mari supărări familiare, care s-au urmat lanț și m-au împiedicat de la ținerea oricărei corespondențe mai regulate.

Dacă te gîndești că trebuia să fac excepție ca D-ta, îți răspund că, dacă m-ai cunoaște mai bine, ar trebui din contra să te simți flatată, că n-am vrut să-ți scriu în momentele de depresiune sufletească, ținînd anume să-ți arăt numai fațetele de diamant pe care nu mi le pot zgâria împrejurările externe. Trebu[i]e să știi că, pentru mine, a fi bolnav, de pildă, e o inferioritate rușinoasă.

Mă întrebi ce fac în vara asta ? În orice caz, pînă în August nu mă mișc de aici. Poate apoi să viu și pe la Văratic pentru scurtă vreme — deși aș dori să viu de pe acum și să stau toată vara acolo. Te rog să saluți din partea mea, dacă nu ți-i lene, fiecare mesteacăn din pădurea de argint — și locurile pe unde am avut fericirea să fiu lângă D-ta.

Dacă vrei mai scrie-mi. Eu îți voiu scrie mai regulat de-acum în colo.

Scrie-mi cum te distrezi. Zici, „numai cu natura". Asta n-o cred. Cu asta ai să te mulțumești, poate, mai târziu — acum ești prea tânără și prea frumoasă ca să nu ai și alte gusturi, ceva mai fistichii.

Cine ți-a mai făcut versuri (afară de mine) ? Pot să te asigur înainte de a le fi citit, că sînt proaste, că nu sînt demne de D[umnea]ta.

Trebuie să te las. Nu că pleacă poșta ci plec eu — trebuie să ies în oraș, am treabă azi, la o anumită oră.

Te rog să primești din partea mea... tot ce-ți trece prin minte. Și dacă nu-ți trece nimic, lasă că-mi trece mie și pentru D[umnea]ta. Că am mai multă imaginație d-asta, mai ales cînd stau cu ochii închiși.

G. Topîrceanu

Am început să scriu cu â din a de când, n'am mai scris. Nu că m-am prostit, — din contra : m'am idioțit !

B.A.R.S.S. Mss. 197105

III

Duminică [,] 17 August[,] 1930

M-am fotografiat alată[i]eri, pentru „carnetul de călătorie" și-ți trimit această copie, mai fericită decât originalul fiindcă ai s-o atingi cu mîna, poate, și-ai să te uiți la ea — ca să vezi cum eram în ziua cînd ți-am primit ultima scrisoare. Primisem scrisoarea de 10 minute și eram exact așa, cum mă vezi aici. Cu singura deosebire că în loc să am numai două dimensiuni, aveam trei : eram în relief ; și în loc să nu mă gîndesc la nimic, cum face acum bucata asta de hîrtie, inanimată, eram foarte viu și mă gîndeam la cineva. Dacă ai avea ochii sensibili la raze ultraviolete și te-ai uita bine la un punct oarecare, citești pe fotografie undeva, între sprîncene și pălărie, ți-ai vedea, dincolo, imaginea în miniatură... poate-ai vedea și cîțiva mesteceni, nu mai înalți decît niște chibrituri, și o lună cît un „fluturaș" cusut pe o ie de țărancă (—știi, fluturi d-ăia mulți și rotunzi, cum au țărăncile pe mâneci și pe piept) — poate ai auzi și niște greieri, dar despre asta nu garantez, că nu-mi aduc bine aminte să-mi fi cîntat, în momentul cînd s-a deschis aparatul fotografic.

Sunt sigur că te-am impacientat cu aceste nimicuri, dar ce să fac ? Nu pot veni acolo. Parcă-i un blestem. Toate — și cele văzute și mai ales cele nevăzute care s-au cam pus de-a curmezișul între mine și Văratic.

Mai întîi trebuia să-ți spun că n-am primit leafa pe Iulie decît acum vre-o trei zile, când am primit'o odată cu cea de August. De ce ? Mister administrativ. Al doilea, zilele astea trebuie să fiu aici, de față, la instalarea noului consiliu și director al Teatrului Național cînd vine și Rebreanu cu alții de pe la București (Sunt aproape sigur că nu vin doar ne ține încurcați). Mi-am stricat vara. N-am scris aproape nimic și sunt extraordinar de grozav de teribil de plictisit ! Mi se sbârlește părul cînd mă gîndesc cît sunt de plictisit ! Era și e încă vorba să vin cu Sadoveanu în excursie, cu mașina [indescifrabil] pentru o zi sau două — dar nu vrea la Văratic, ci la Agapia. Pe de altă parte, am trecut de jumătatea lui August, cei pe care i-aș căuta acolo poate se călătoresc odată cu rândunelele și mă trezesc singur în mestecăniș — mai mare jalea !

Unde-ai să te duci ? Îndărăt, la catedră ? Sau te mai duci pe undeva ? Mă întrebi dacă ultimul răvaș m'a supărat, — ce idee ! Să mă supăr eu pe D-ta ! N-am răspuns fiindcă am fost foarte necăjit și cînd sunt în stări sufletești omicide nu scriu. Ce era să-ți scriu ?

Apar, în toamnă, cu un volum de articole umoristice (la „roman" n'am mai scris) și am început un mic, poem dramatic Microcosm.

Cu toate că n-ai să fii niciodată reală pentru mine, te sărut drept pe vîrful nasului — [indescifrabil fianalul de două rînduri al scrisorii].

[G. Topîrceanu].

B.A.R.S.R. Mss. 197106

IV

Iași, 5 Decembrie 1930

Dragă prietenă,

să nu fii supărată pe mine, — abia am scăpat dintr-un vîrtej lung de „afaceri" și ocupații practice, care nu mi-au dat pas să visez decît pe apucate. Ți-am scris însă în acest răstimp nenumărate scrisori și versuri — prin telepatie. Dac-ai fi făcut la fel mai des, de cînd am supărări, eu aș fi încîntat, — dar știu că nu-i pot cere altuia să fie ca mine.

Fotografia e delicioasă. Mi-ai făcut o imensă plăcere trimițînd-o. Ești tot frumoasă și dulce ca mai înainte și ai o rară distincție în figură. Numai privirea ți-i cam tristă... parcă simt în ochii vii de altădată o umbră ușoară de melancolie. Îți stă bine și așa — eu cred că și cînd plîngi îți stă bine (de și doresc să nu plîngi niciodată).

Și ce surpriză am avut, cînd am cetit că ești în... Huși ! Ești ființa surprizelor. Cum ai ajuns în Huși tocmai de la Teleorman ? În orice caz e mai bine decît acolo și-mi pare bine că ești mai aproape de Iași. Dac-ar fi tren direct, as fi venit să văd cum te împaci între podgoriile Hușului și între hușeni. Tot la școală de bă[i]eți predai limba lui Anatole France ? Dar cu noul secretar cum te-împaci ? Las' că-i scriu eu celui dela Teleorman că l-ai trădat și că și-a făcut iluzii degeaba când credea că o să te încînte cu migdale amare recitîndu-ți versuri de-ale mele !

Mi-ai scris că poate să vii pe la Iași .Când vii ?... Numai de n-aș fi tot așa de supărat ca în vremea din urmă. S mă tem că auzind despre mine lucruri urîte (știi, am destui „prietenii" binevoitori pe aici...) nici n-o să vrei să mai auzi de mine. Dar te rog să-mi iei oricînd apărarea și, orice-ar fi mai tîrziu, să-ți aduci aminte de mi-ai fost dragă — și să mă [i]erți. Da! Jură-mi pe sprîncenele care ți s-au încruntat puțin acum... și fii [cuvînt indescifrabil] senină.

G. T.

B.A.R.S.R. Mss. 197106

V

Iași, 27 No[i]embrie 1933.

Stimată prietenă,

Am întîrziat răspunsul fiind tare aglomerat de treburi în ultimele zile. Am avut de făcut... o anchetă la un teatru, — închipuiește-ți ? Fatalitate.

Dar ce legătură am eu cu orfanii de la Botoșani, cu pruncii de ambe sexe ? Ce, eu i-am făcut ? Vreau să zic : le-am omorît eu părinții ?

La drept vorbind, îmi vine foarte greu să-mi las ocupațiile, să pregătesc o conferință, să vin cu trenul ca s-o țin etc. Asta înseamnă cel puțin 10 zile sacrificate, ceiace pentru un profesionist ca mine, în vremurile astea, e prea costisitor. Mi se rupe inima de mila orfanilor din Botoșani, dar n-am ce le face. Sînt gata, mai de grabă, să le trimit cîteva sute de lei de-a dreptul, decît să le dau indirect câteva mii, cât m-ar costa timpul sacrificat.

Mi se cer conferințe din toate părțile și refuz, pe capete. Anul trecut am ținut (astă iarnă, prin Ianuarie) la București o conferință, cu subiect ad-hoc, în care am obținut mare succes. Mi i-a plătit 6000 lei și mi s-a spus că, dacă vreau să mai țin una, îmi vor plăti de trei pe atâta. Astă vară, o societate culturală de aici mi-a propus un turneu de conferințe prin toate orașele Moldovei și Bucovinei, cu 50% din venitul brut. Am refuzat.

Vezi dar cu ce poamă rea de om ai aface. Cînd eram mic, n-ai idee ce pățea biata mama în fiecare seară, până mă vedea adormit.

Nu vreau totuși să te refuz definitiv. Mai tîrziu, dacă voi avea vre-o conferință deja gata, poate să vă vestesc din vreme ca s-o țin și la Botoșani, pentru drăguții orfani de pe-acolo.

Până atunci, o rog pe Doamna Prezidentă să nu fie supărată și să nu rămîie cu impresie urâtă.

Iar pe mată, te rog să nu pui de loc asta, pe socoteala celor trei nopți nedormite și-a chefului monstru pe care zici că l-ați făcut la Huși, că nu se potrivește. Eu am zis numai că erai schimbată dar nu urâțită. În orice caz, nu e bine să pierzi nopțile așa ci... să le cîștigi, pe cît se poate.

Te-aș ruga s-arunci un cuvînt pe o carte poștală de răspuns, pentrucă cei dela poșta de-aici au obiceiul curios de a fura mărcile de pe plic, aruncînd scrisorile. Te rog să nu neglijezi.

Îți trimit expresia celor mai bune sentimente și te încredințez că prietenia mea, dragă „soră", a rămas neschimbată.

G. Topîrceanu

Iași, str. Ralet 7.

corespondențe: mihai eminescu

la descente des eaux (coborîrea apelor)

Les sources naissent dans les monts vieux,
Ruissellent dans les bois et se baladent,
Et, apprenant la langue des naïades,
Remplissent les forets de chants joyeux.

Elles coulent tout doux, se jettent en cascades
Creusant dans le roc leur lit tortueux ;
Se change en route le décor sous les yeux,
La vie est unique, sous mille facades.

Mais plus elles descendent, plus leur voix baisse,
Dévale l'échelle des sons et s'altère,
De plus en plus se chargeant de tristesse.

Et quand elles débouchent dans la mer amère,
— Fleuve grondant, aux ondes épaisses, —
Leur douce voix d'antan, déja elles l'oublièrent.

la mer profonde... (adînca mare...)

La mer profonde sous la lune pâle,
Rassérénée par la lumière blonde, —
Dans ses abîmes rêve tout un monde,
Sur son miroir elle porte des étoiles.

Demain — elle fait bouger ses noires ondes,
Et dans sa rage elle écume et râle,
Ses mille bras se dressent pour une fatale
Etreinte aux royaumes qu'elle inonde.

Un jour — déluge, l'autre — doux murmure,
Une harmonie sans bornes, fantastique, —
Telle est sa sombre, ténébreuse nature,

Telle est son âme noble et antique.
Qui donc saurait la faire changer d'allure, —
La solitaire, la vaste mer, — l'unique !

parais pour m'éclairer... (răsai asupra mea)

Parais pour m'éclairer, douce lumière,
De mon céleste rêve de jadis, émerge !
O, sainte mère, éternelle vierge,
Viens dissiper la nuit de mes chimères.

Ne laisse pas s'éteindre comme un cierge
Mon espérance, — exauce ma prière
Même si la faute est à moi entière ;
Ton doux regard m'apaise et me protège.

Mis à l'écart, perdu dans la détresse
De mon néant, je ne crois plus à rien
Et mon ardeur, ma force, ont tari.

Redonne-moi la foi et la jeunesse,
De ton ciel constelé réapparais, reviens
Pour t'adorer d'ici toujours, Marie !

Traduceri de Emanoil MARCU

Vedere din cosmos

Călinescu, tot Călinescu — și unde altun- deva decît în Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent — ne face intr-odată și încă din Prefață să avem reveia- a patriei prin intermediul geografiei literare. se vedea mult citata metaforă, de neuitat de itfel : marii scriitori sînt „eternii noștri păzi- ori ai solului veșnic". Că ideea magistrului re legătură cu momentul de cumpănă în care ra formulată e adevărat. Și totuși, ea nu e onjuncturală. Dimpotrivă, ea e pentru Căli- escu un adevăr mereu actual așa cum ne-am utut da seama peste mulți ani de la apariția storiei, citindu-i corespondența cu magistrul litorilor noștri dintotdeauna, Alexandru Ro- tti, căruia criticul îi împărtășea intenția de introduce în marea carte o hartă în relief a teraturii naționale. Probabil că G. Călinescu rea mereu proaspătă în minte faimoasa afir- ație a lui Napoleon conform căreia politica nei țări stă în geografia ei. Napoleon se refe- a, nici vorbă, la cea fizică. Dar geografia nei țări nu e, fără îndoială, doar cea fizică, ci cea spirituală. Istoria lui Călinescu dovedeș- , mai mult decît orice altă sinteză consacrată teraturii române, că între geografia fizică și a literară există o firească și strînsă interde- ndență, că de la un punct încolo ele nu doar presupun, ci se intercondiționează, se spriji- ă, se luminează și se argumentează reciproc. u e nimic surprinzător deci în faptul că lite- tura națională îi apărea marelui critic „drept a mai clară hartă a poporului român". Se levă astfel, încă o dată, ceea ce am numit de ai multe ori la această rubrică : puterea li- raturii, puterea scriitorului.

A avea conștiința literaturii scrisă în limba pa- iei înseamnă, în fond, a avea conștiința patriei sași, a re-lua mereu în stăpînire„ solul veș- c". S-a întîmplat că nu am fost niciodată nă acum pe meleagurile năsăudene. Am trecut oar prin acel atît de dăruit ținut românesc mult, într-o picloasă noapte de noiembrie. ar el este al meu din fragedă copilărie și pen- u că mi l-au dat sau mai bine zis mi l-au re-dat Coșbuc și Rebreanu. Năsăudul lor este ăsăudul meu și al multora, inclusiv al celor re s-au născut și trăiesc acolo, respirîndu-i erul în fiecare clipă. Pe un alt plan, care e al teraturii în general, cam tot așa se petrec crurile cu pămîntul întreg sau, oricum, cu calități și regiuni mai mici sau mai mari ale i.

După muzică, literatura — și mai ales roma- ul — mi se pare a fi arta cea mai puțin con- nțională. În plus, ea are însușirea de a cos- iciza localizînd. În spirit, în timp și în spa- u. Universuri noi, ființe plăsmuite după ipul și asemănarea noastră, uneori mai plă- nde decît oamenii concreți, dar care au o e- stență intangibilă și biografii despre care nu im cu exactitate decît doar unde încep, pă- und și se integrează definitiv în viața uma- tații. Le numim personaje, eroi, voci etc. oartea, reafirmă Evgheni Evtușenko, într-un solit roman apărut recent în țara noastră și titulat Dulce ținut al poamelor, este neputin- oasă în fața lor. Am să-mi permit să reproduc n acest roman un fragment ceva mai lung la care ar putea pleca sau cu care tot atît bine ar putea să se încheie orice discuție spre forța literaturii, menirea scriitorului etc., c. Pe un erou al cărții citate, cosmonaut, au- rul și împreună cu el cititorul îl surprind me- tînd în imensitatea și singurătatea „spațiu- i cosmic", o formulă încetățenită, adică acolo nde, pare-se, ai senzația că poți lua Pămîntul tr-o mînă precum Hamlet craniul lui Yorik : „Cuvîntul popor îl făcu pe cosmonaut să ca- pe gînduri (...). Cuvîntul acesta nu trebuie stit prea des ; el trebuie gîndit. Fiind acum spărțit de poporul său prin uriașa imensitate unui spațiu învins, cosmonautul se simți, ate ca niciodată pînă atunci, o părticică a a- stui popor, de parcă ar fi fost lansat în Cos- os la capătul unui fir nevăzut, smuls dintr-un apur sfințit de părintele Serghie Radonejski care a fîlfîit cîndva pe Cîmpia Kulikovo, sau n velele primei corăbioare a lui Petru I, sau n steagul desfășurat sus, pe Reichstag. Izo- ți unii de alții, risipiți prin izbe, barăci, a- rtamente comune sau prin cele devenite oprietate personală, cu vizoarele lor montate ușa de intrare, oamenii uită uneori că po- orul sînt ei, că există un fir istoric ce-i uneș- — în această izolare, fărîmițare, înstrăinare într-un singur tot. Și poporului trebuie să se aducă aminte că este popor. I-o amintește zboiul, dar prețul unei asemenea aduceri-a- inte e mult prea mare. I-o amintește și lite- tura. Reflectînd asupra acestui lucru, cosmo- utul își spuse că scriitorii își cam subapre- ază profesiunea. Căci, iată, împreună cu el, porniseră prin Cosmos, neplanificat dinainte ignorînd tot soiul de fișe personale și ca- cterizări, frații Karamazov. Pierre Bezuhov, uns și el fără veste pe nava cosmică, își șter- a zăpăcit ochelarii : aceștia îi scăpară din iini, dar nu căzură jos, ci plutiră, imponde- bil, legănîndu-și ramele. De hublou își apro- ase ochii ațîțători bulgakoviana Margareta, trupu-i fosforescent licărind prin necuprin- l Cosmosului. Iar atunci cînd din Cosmos brățișezi cu privirea toate țările deodată, ri în care nu ai pe nimeni cunoscut, îți dai ama la un moment dat că ai totuși acolo niș- cunoscuți. Sînt scriitorii. Așa cum nu poți trezări din Cosmos stația Zima (satul un- s-a născut și a copilărit Evtușenco — n.n.), vei desluși cu privirea nici sătucul Macon- , însă știi că există pe acolo, pitit undeva, la capăt al Americii Latine. Și astfel, lui Ga- iel Garcia Márquez nici nu-i trece prin min- că, iată, în clipa de față, colonelul său, Au- liano Buendia, pătrunzînd înlăuntrul navei smice, împreună cu țînțarii ce i s-au lipit de razul neras, și-a smuls sabia din teacă, gata taie pe nu se știe cine, dar sabia, pierzîn- -și greutatea, s-a legănat o clipă, nesigură, scăpat din pumnul desclestat și a început plutească, întristată, ori poate înveselită, că mai e de nici o trebuință. Literatura este. adar, aceea care amintește popoarelor că sînt poare, și omenirii întregi că este omenire. cmai ei, scriitorii, au realizat ceea ce medi- na n-a izbîtit să realizeze, ei au învins fata- atea dispariției totale".

Vanitatea de scriitor ? Poate ! Am fost foarte st cînd am aflat cu ani în urmă că dintre itea magnifice construcții materiale durate mîna omului pe planeta noastră, de pe Lună vede numai una singură : Zidul chinezesc. ar atunci încă nu știam că acei oameni „de r", acei temerari ai oceanului cosmic, sînt, t fi, și cititori de Literatură, de literatură majusculă. Și că ei ne-ar putea trimite de olo, din cer, imaginea unui Pămînt pe care l mai clar se vede sufletul...

Constantin COROIU

ROMULUS COJOCARU:

„Stihuri"

Sensul general al poeziei lui Romulus Cojocaru (Stihuri, Editura Eminescu) țintește către o stare edenică, visată, imaginată, dar rareori atinsă. Mai degrabă versurile rețin convulsii și zbateri care determină în revers, ca o compensație, idealul mitic : „Află că mi-am căutat steaua. / Aerul s-a argăsit de respirația mea / Și mi s-a făcut dor de riuri / Cerul este mai larg și trece / Peste anotimp, / Și află că pretutindeni sînt / Zei și singuratate / În care poți să te scufunzi / Ca într-o uitare. / Dar mirarea începe cîteodată / Să-mi intre în suflet / Și să mă întrebe banalități. / La care nu răspund". Rănile adunate la trecerea prin avatarurile vieții se vindecă într-un naturism cultivat cu insistență de poet. Sigur că rezolvarea aceasta este de sorginte romantică, însă ea definește în cazul nostru un univers poetic, și mai puțin un program sau o concepție. Totuși, dintre mijloacele verificate la care apelează Romulus Cojocaru, mai des apare simbolizarea (și nu simbolismul ca atare, cu toate resursele sale), în cadrul căreia viziunile sunt încărcate cu semnificații personale : „...alte / Păsări care vor bate / Cu neliniștea în ferestre / Și-mi adulmecă făptura / Cum un cîine de vînătoare, / Și nu alerg între vînători / Să întîmpin viclean / Întoarcerea Aducătorului". De altfel, în textele de o vădită înclinație meditativă, polii între care se desfășoară tensiunile sunt mai ales **piatra** și **pasărea**, cu atributele pe care le sugerează, într-o prezență alternativă, sau simultană, precum în poemul următor : „Lacrimile mureau și deveneau / Păsări, alunecau pe cer / Ca niște iluzii printre gînduri / Și aduceau rouă pe aripi / Din liniști prădate / De țipătul vîntului. / Pietre îngîndurate, cărunte ! / Soare printre crengi, amiază / Cu șerpi îngropați și / Frunze rostogolite, arse / Îndelung !" Ceea ce pîndește neprielnic poezia în acest proces de semnificare este abundența de abstracțiuni, pe de o parte („vorbele vîntului", „candori în sufletul ecoului", „cerul curbat", „vom curge peste păduri" etc.), și tehnicile scoase prea la vedere, pe de alta (iată o sinestezie : „Pînă nu voi asculta cu ochii cum / Mă sfîrtecă în copite caii !"). Avantajos ar fi ca poetul să se lase în voia afinităților sale sensibile, de unde se nasc asemenea reușite : „Iluzii cu oase de tigri, ochi / De flacără, albi, rotunzi, / Mi-au alungat inima / Dincolo de fluviile verzi / Peste care a trecut / Pasărea Albă ca aripa ei / De fecioară. / În ce parte se auzea cum / Înfrunzesc pietrele și cum / Arborii îmi caută privirea, / Cum cineva devenise bivol / În sîngele meu...".

În tentativa sa de a se pierde în adîncul senzațiilor pure, poetul resimte cuvîntul ca pe un factor de constrîngere, ca pe o teamă care pîndește demersul mitic : „Cuvintele mă amenință cu insomnii, / Cheamă păsările să-mi ciugulească / Ochii, / Și animalele de pradă să-mi bea / Sîngele, / Cheamă taurii să mă calce în copite, / Să mă sfîrtece, / Să mă arunce în mare / Pradă peștilor. / / Ah, cuvintele, cuvintele, / Ce jivine fioroase". Așadar, acolo unde ne-am obișnuit să găsim cuvîntul implicat ca susținător cathartic al artei, ni se oferă — surprinzător — viarianta lui malefică. În schimb, o **Legendă** radiografiază fidel metamorfozele ideii poetice pînă la întruchiparea ei textuală în imagine — element preferat de Romulus Cojocaru („Înainte de a fi tu ai fost / Trestie cîntată de lună. / Mai întîi au trecut pietrele / În frunză, ciutele în / Descîntec și după aceea / S-au limpezit trunchiurile / fiecare își vindea amintirile / Și-o lua de la capăt).

Emil NICOLAE

VASILE ZAMFIR:

„Umbra mirată"

Un timid, un plin de farmec personal, un discret, un melancolic, un visător, un ferit de îngîmfare și de zgomot, un spontan, un natural — iată ce descopereau și Al. Andrițoiu și Ion Brad, Nichita Stănescu și Victor Felea, ca și alți critici în poezia lui Vasile Zamfir. *Umbra mirată*, noul volum de versuri apărut în acest an la Editura Eminescu pecetluiește, încă o dată, toate aceste caracterizări.

Poetul — se autodefinește Vasile Zamfir — este o umbră (discretă, ferită de zgomot și îngîmfare, „ca o ascultare a auzului cînd dormi" — cum zicea Nichita Stănescu), o *umbră mirată*, așezată „în cumpănire și în ascultare" în cele patru vînturi ale pămîntului și omenetului. Își „așterne de noapte" în fața iubitei ; blestemat „să nu mă satur pururi de iubire" și-și deschide baierele dimineții binefăcătoare pentru semenii săi, gata să „cioplească lumina" : „Sînt ca un om ce vine din vechime / plecînd prin mii și mii de-nfățișări / și vrea ca să rămînă scris pe zări". Umbra poetului, umbră mirată, în taciturna-i togă, lunatecă sau solară nu e ca „umbra păsărilor ce zboară" ci e dihotomizată în *dragoste* („Ne vom bea amîndoi umbrele / ostenite în ispite") și în *dăruire* — pămîntului care se leagănă, pentru care se „dezvelește umbra fermecată" pentru că „Alte măsuri / au oamenii cînd se țin de mînă cu vecia".

Ușor clasicizant, poetul cunoaște tentația slobozeniei moderne a versului, ferindu-se a se lăsa cuprins de ea. Statornic tematicii dintotdeauna a liricii — dragostea și țara — poezia lui continuă făgașul volumelor anterioare. Reîntîlnim dorul de dor, dor de nesfîrșirea iubirii, fără a ține seama de umbra ce o lasă peste propria-i existență tot mai multele anotimpuri, dor de patima ierbii, avîntului printre foi, dor de zările carpatine, dor de verticalitate și dor de zborul Măiastrei, dor de timpii istorici ai dătătorilor de țară și de neatîrnare, dor de liniștea eternizată, dor de viorile ce dorm în molizi, dor de mierea cuvintelor pre limba-ndulcită de vremea fără de sfîrșit a strămoșilor ce trăiesc prin urmași spre al treilea mileniu, dor de dorul din urmă ce-l va cînta, dor — cum o zice într-o glăsuire ca o părere venită de demult — dor, de la a fi pînă la a nu fi.

În acest fel, *Umbra mirată* devine o carte a dorurilor în care recitativul se integrează doinitului nostalgic, melancolic, tărăgănat, fără să lipsească imnicul desfășurat pe măsura proslăvirii țării, a trecutului și viitorului ei. Poetul, umbră mirată a contemporaneității în desfășurarea ei impetuoasă este un om al tuturor timpurilor — singura asigurare a trainiciei versului : „Mă strigă poezia cu slobodă-nșirare / de stele și luceferi dînd flăcări la izvor, / mă-nalț spre culmi de aur cu spuma grea de mare, — / spre templul amintirii cu cei plecați cobor. / / Nu-mi fac văleat din turle, nu mă deschid în norme ; / nu-mi rotunjesc nici visul, nici viața după ceas. / Din forme vechi vreau suflet să tòrn noilor forme. / Dogoare sînt ce urcă spre cer din lemnul ars".

Victor CRĂCIUN

MARTA PETREU:

„Dimineața tinerelor doamne"

În *Dimineața tinerelor doamne*, regăsim temele și motivele volumului de debut : Marta ca personaj al cărții („ciuruiți cu atropină ochii Martei prea limpezi"), autocontemplarea, autoscopia ca sursă de stări poetice („Iată : mă locuiesc inconfortabil"), creierul ca depozitar al unor întîmplări fertile („sîntem creditar suspecți — avem un creier"), dragostea („Dragostea noastră devine un exercițiu stilistic").

„Emisferele minții", o sintagmă din primul volum, domină și această a doua carte. Marta Petreu se diferențiază în concertul vocilor lirice de astăzi printr-o poezie acut-cerebrală, gravă (unde este ironia atît de gratuit înfierată, de unii, a poeziei tinerilor ?), defeminizată, demitizantă cu măsură, o poezie a marilor eclipse existențiale. Luciditate, anxietate, reflexivitate, toate minînd un cîmp minat deja, al unei biografii incomode. Marta Petreu continuă astfel tezele sale faste și nefaste despre „inteligență/ despre viitorul ales".

Doctă, „savantă", dar deloc ostentativă, ea ne propune un mic tratat despre dragoste (un tratat deghizat, al trucurilor). Dar nu despre dragostea fizică e vorba („facem dragoste rar și în grabă...", se spune în carte), ci despre dragostea „ca limitare a răului", așadar o expansiune benefică a afectivității exacerbate în zonele cerebralului tumefiat („bătături în creier", ne avertizează poeta).

Ca și în prima ei carte, autoarea scrie economic, condensat, apelînd rar la artificii lirice. Muzicalitatea e internă, textul e deseori fragmentat, discontinuu, aforistic. Marta Petreu uzează de o sintaxă modernă, austeră, atent supravegheată. Nici o nuanță criptică, nici o nuanță ludică în demersurile sale. Ceremoniile de idei sînt glaciale, deseori prudente („Iar noi cunoaștem frica").

Și lexical, poezia se diferențiază de cea a colegilor de promoție. Psihologizată la maximum, ea recurge în cele mai multe cazuri la noțiuni (materie, inteligență, înțelepciune, identitate etc.). Ea se desfășoară chiar ca un discurs filosofic, autist : „Vorbesc încă o dată și la fel de zadarnic / despre identitate / nemărturisita colcăitoarea jumătate a conștiinței..." *(Teze despre identitate).*

Conspectele despre fericire, cum se intitulează prima secțiune a cărții, sînt, de fapt, dorințe refulate: „Ai fi putut fi fratele meu / / ai fi putut fi fratele meu cu zece ani mai mare : / ne-am fi atins mîinile pe stradă / mi-aș fi șters pudra pe cămașa ta galbenă / / Ți-aș fi umblat pe piele cu tălpile goale" *(Orestia).*

Tonul confesiv-dureros, polemic în subtext cu gratuitățile și superficialitățile poeziei în general („Și ce tăcere înfricoșată se lasă peste dragoste..."), un ton al esențelor, crispat uneori, străbate subteranele cărții de acum : „Între voi doi așez memoria mea lătrătoare / ca-ntr-un pat conjugal : / nu m-ați dorit / dar mi-ați prezis jupuirea" *(Fericita vîrstă adultă).*

Absentă din dările de seamă editorial-bilanțiere de la finele anului (dări și așa paupere), cartea Martei Petreu este una dintre cele mai substanțiale apariții ale anului precedent.

Lucian VASILIU

GHEORGHE LUPU:

„Migrația iluziei"

Cel dintîi volum de versuri al lui Gheorghe Lupu, *Migrația iluziei* (Ed. „Junimea", 1983), este o carte despre *rostuirea* omului între ai săi și despre *rădăcinile* afective și spirituale ale căror urme sînt găsite totdeauna într-un spațiu cu un contur bine precizat, filtrat prin conștiință și inimă ; *biografiile* „comune" ale tatălui, mamei și bătrînului și *locul* dezvăluirii acestora, ai cărui „indici" sînt esențializați pînă la „ideea de sat", reprezintă zona pe care și-o asumă poezia lui Gheorghe Lupu : versurile au ceva sentențios, încercînd să repete o succesiune *narativă* a gesturilor, gîndurilor, faptelor și propozițiilor poetice : „Mama are numele Leonora. / Se află spre șaptezeci de ani / Și este bolnavă de inimă. / Biografie comună". Poetul este preocupat, în primul rînd, de ceea ce se cere *comunicat*, cu graba omului care are de rostit cîteva adevăruri despre sine și despre ai săi, fără a face prea multe concesii spunerii „frumoase", așa-zis „artistice" ; Gheorghe Lupu își spune cu simplitate (studiată) versurile pentru că universul spre care își întoarce ființa este unul cunoscut, iubit, re-cunoscut și din nou iubit în „anonimatul" și, tocmai de aceea, în „exemplaritatea" sa : „Dacă tot am venit pe pămînt, / Să rămînem la casa noastră / Arîndu-ne fîntînile cu gura, / Însămînțînd lumina cu ochii". Această imagistică fără deschidere spre ceea ce unii s-au obișnuit să numească „poezie" (rostire frumoasă, artistică, revelatorie etc.) „simplifică" contactul cititorului cu cartea, dar adevărata sa funcționalitate se definește în limitele raportului celui care scrie cu universul pe care îl caută; dorința poetului nu este aceea de a „imagina" locul, ci de *a se retrăi* acolo. Sigur că o asemenea intenție își are riscurile sale ; versurile sfîrșesc cîteodată în formulări prea „seci", improprii totuși poeziei : „Numai bătrînul și fîntînile / Surîd *echilibrului mare*" sau „Găuri negre *constrîng* lumina" etc. Oricît de „naivă" ar fi, poezia nu poate fi ea însăși în afara unei structuri sau a unui mod specific de percepere a lumii ; fapt cunoscut și de Gheorghe Lupu a cărui iluzie, iată, migrează pe orbita unui univers în care se unesc *cercul* și *pămîntul* — „lumi paralele" a căror circularitate identifică lumea și cosmosul, ființa și sinele mai profund : „Acolo, între fulgere, capul tău / Să lucreze la ordinea cercului, veșnic / În parfumatele lumi paralele / Prin arborii legănați într-un gînd". Versurile din *Migrația iluziei* sînt ale elanului vital, ale activității, păstrînd totodată un parfum de vin vechi pe care ni-l restituie limbajul unui poem ca cel intitulat *Cerc :* „Cum sună limbile cum / Devălmășie de clopote / Doamnele mele de fum / S-au instelat să mă tropote". Volumul de debut al lui Gheorghe Lupu este o bună carte de poezie.

Ioan HOLBAN

AL. ZUB:

„Biruit-au gîndul"

Subintitulat *Note despre istorismul românesc*, „volumul cuprinde — așa cum mărturisește autorul — o suită de studii și eseuri despre evoluția gîndirii istorice românești, privită sub unghiul militantismului profesat de-a lungul ultimelor trei secole, de la cronicarii umaniști pînă aproape de zilele noastre". Această mărturisire este urmată de o opinie, asertorică numai în aparență, potrivit căreia istoria noastră a fost traversată în permanență de un manifest militantism. În mod firesc s-a ajuns la o întrebare care fundamentează întreaga carte : „cum se poate împăca însă acest militantism pe tărîm istoriografic cu exigența primordială a adevărului ?" Răspunsul îl aflăm în prima secțiune a demersului, intitulată *Adevăr și militantism*, în care sînt incluse opt eseuri și studii axate pe această temă. Apelînd la cele mai temeinice mărturii, relevate de acest tărîm ce oscilează între *logos* și *ethos*, mărturii preluate de la primii cronicari și pînă la ultimele mari spirite ale culturii românești, Al. Zub consideră că „trebuie căutată, probabil, linia de împăcare între militantismul inerent istoriografiei și porunca mereu reînnoită a veracității". Avansînd însă un asemenea punct de vedere, el nu recurge la o soluție de compromis, întrucît, așa cum ni-l va înfățișa apoi, militantismul pe care l-a detectat la marii istorici ai neamului și acela pe care el însuși îl profesează privește, deopotrivă, și „lupta pentru un orizont mai vast și o metodologie mai riguroasă, pentru un înțeles mai înalt al istoriei", pentru „extindere continuă a sferei logosului, a veracității în dauna *ethosului* abuziv și a *pathosului* deformant".

Cea de a doua secțiune a cărții — *Durată și împlinire națională* — reunește 16 intervenții scrise în perioade diferite și reclamate de împrejurări diferite. Dar, aceste pagini, ca și celelalte dealtfel, au drept idee unificatoare, cum ne avertizează chiar autorul, „lupta cărturarilor români, a istoricilor îndeosebi, pentru recuperarea demnității colective". Glosînd pe marginea duratei și a împlinirii naționale, Al. Zub subsumează acestui spațiu de istorie subiecte ca *Regenerare în numele istoriei, Romanitatea, un concept structurant, Istoriografia română și obsesia neatîrnării, Cultură și libertate națională, Ideea de libertate la români în epoca regenerării* etc. Tratarea propriu-zisă a acestora este precedată de aprecierea potrivit căreia, „întregul proces de renaștere națională și de constituire a statului român modern s-a făcut de-a lungul secolului XIX, sub semnul istorismului, adică al întoarcerii spre trecut, cu scopul de a-i stabili și încorpora valorile perene, valori pe temelia cărora să se poată înălța apoi, organic, edificiul noii societăți". Fie că vorbește de Kogălniceanu, de Bălcescu, de Hasdeu, de Eminescu, de Xenopol sau de mulți alții, autorul observă, cu deplină îndreptățire, bineînțeles, că „la istoricii români sentimentul datoriei prevalează, opera lor denotă o atitudine militantă, expresie a împrejurărilor caracteristice din trecutul național, care i-a silit, după expresia lui Kogălniceanu, să lupte deopotrivă cu sabia și cu pana pentru «dreptățile țării»".

Demnitatea istoriei, ultima secțiune a cărții nu se vrea și nici nu este o pledoarie *pro-domo*, atît timp cît istoria deține un rol predominant în dobîndirea marilor împliniri naționale. De aceea, „a milita pentru demnitatea istoriei, conchide autorul, e la fel de important ca și o poziție onorabilă în lume", iar „în ce privește istoriografia — adaugă el —, acest principiu vrea să însemne respect deplin față de moștenirea istorică a unui popor".

Biruit-au gîndul nu este o carte dintre acelea care se pot rezuma. Problematica abordată este atît de profundă și complexă, iar densitatea fiecărei pagini este atît de evidentă, încît încercînd a o prezenta, formula cea mai potrivită ar fi fost poate aceea de a-i retranscrie sumarul și de a-l însoți de îndemnul ca toți cei interesați de istorie să o parcurgă ca pe o realizare notabilă, prima de acest fel în istoriografia românească actuală, care dă seama asupra rosturilor istoriei, a scrierii și a demnității ei, precum și, în egală măsură, asupra modului în care judecă toate acestea unul dintre slujitorii ei adevărați — Al. Zub.

Gh. I. FLORESCU

universalia

realismul francez în viziune germană

Complicatele relaţii dintre cercetătorul unei literaturi care vine din altă limbă şi cultură, relaţii sugerate de recenta traducere din Klaus Heitmann*, ne-au amintit de incitantul şi semiparadoxalul comentariu al lui U. Willamovitz-Moellendorff din 1920 (**Platon**, I) : „Numai cunoaşterea unei limbi cu o altă gîndire face posibilă înţelegerea corectă a propriei limbi...". Implicit, el se referă la recenzentul unei cărţi străine despre o altă literatură, dar şi la romanistul german, cunoscător, între altele, şi al literaturii noastre (a scris despre Eminescu, Blaga, Bănulescu, Barbu şi alţii iar în cartea de faţă îi menţionează pe Baronzi şi Bujoreanu în legătură cu Sue). Direcţia unui asemenea efort este evidentă.

În foarte concisa lui prefaţă (2 p.), profesorul Crohmălniceanu se arată suprins de dimensiunile volumului (138 p.) în raport cu subiectul tratat ; surprindere justificată şi totodată suspectă : îndreptăţită fiindcă tomurile de critică par cel mai adesea menite să concureze în dimensiuni literatura pe care o acoperă şi derutantă pentru că realitatea tocmai menţionată nu condiţionează valoarea studiilor respective (să subliniem aici că numărul redus de pagini este dat şi de evitarea aproape ostentativă a citatelor exemplificatoare). Chiar dacă paralela, şi din acest punct de vedere, cu excelenta carte despre poezie a lui Hugo Friedrich (profesorul lui Heitmann) este oarecum hiperbolică, argumentul se menţine. Iar studiul este încurajator nu numai prin decenţa lungimii ; într-o perioadă cînd povestirile sînt numai structuri şi discursuri, povestitorii sînt naratori şi observatori, eroii — actanţi, agenţi sau cronotopi, evenimentele şi situaţiile sînt segmente, funcţii sememe sau motiveme — toate părţi componente ale unor diegese şi metadiegeze codificate în feno- şi geno-texte, într-o asemenea perioadă este aproape relaxant să-l citeşti pe Heitmann. Astfel, metodic, sîntem puşi în faţa conceptului-titlu : realismul înseamnă „socializarea domeniului naraţiunii în sensul unei corelări între literatură şi realitatea socială, corelare îngăduită de constrîngeri imanent literare ca şi de subiectivismul observatorului şi dominată de geniul individual al fiecăruia dintre cei trei clasici ai romanului din acea epocă". Este vorba de Stendhal, Balzac şi Flaubert. Această definiţie iniţială (p. 11) este apoi îmbogăţită şi nuanţată pe parcurs între limitele elastice ale unei „formule cadru", astfel încît, de multe ori, diversele trăsături ale realismului au mai puţine puncte în comun. Realismul cuprinde : „prezentarea omului în contextul său", descrierea ascensiunii burgheziei, „litterature du vrai", descrierea realităţii, „zugrăvirea situaţiei grele a lucrătoarelor pariziene" (Sue), a neajunsurilor sociale, reflectare, „pretextualizarea realului" (Philippe Hamon), folosirea romanului ca mijloc de cunoaştere. Mai precis, în cazul lui Flaubert, realism presupune : (1) exactitatea observării, (2) eliminarea emotivităţii, (3) renunţarea la concluzii pripite şi (4) obiectivarea scrisului. Mai există şi un realism „deviză", un „realism programatic" al literaturii, teoretizat de Jules Champfleury şi Louis-Emile Duranty, şi al artelor plastice (Courbet).

Mai interesante în acest tablou al realismului sînt elementele divergente. Acelaşi autor realist (Flaubert), caracterizat prin satiră, umor şi „mélancholie noire", care face o „critică a societăţii şi a vremii", este, de fapt, un romantic („dezastruos), un venerator al artei („Religia artei...") şi un practicant al estetismului. Prin „disciplina exemplară" a muncii sale literare, el „a adus analiza sociologică şi psihologică sub controlul sever al tehnicii artistice" ; Flaubert este, în ultimă instanţă, „metafizician" şi sau „impresionist" ; pe „muzicianul limbii" nu-l domină rigoarea realului, ci aceea a esteticului, „legea ritmului ternar", a „armoniei şi mişcării". În aceeaşi ordine de idei, Balzac este un „realist vizionar". După cum se vede, tocmai pentru a păstra coerenţa argumentaţiei de tip „nemodern", nu am imitat metoda autorului şi am citat din belşug. Metodă (era să scriem demers) care poate fi considerată mai degrabă eclectică : generic-istoric-sociologică, avînd elemente biografice (Sue a primit 1100 de scrieri), psihologico-psihanalitice (complexul patern la Stendhal) şi din teoria receptării. Se iau în consideraţie date cu privire la impactul „păturilor de cititori" asupra producţiei literare, la industrializarea activităţii tipografice şi editoriale, informaţii referitoare la gradul de alfabetizare, preţul cărţilor, tipărirea în foileton, mercantilizarea literaturii şi profesionalizarea scrisului. Alteori (la Balzac, de pildă), întîlnim o critică de tip ideologic, cu trimiteri la sistemul de gîndire al autorului, la metafizica şi empirismul său filozofic. Complexitatea abordării cuprinde şi perspective din critica programatic-retorică. În sfîrşit, criticul formalist se ocupă de configuraţii şi contracte narative, de modul de realizare a descrierilor şi portretelor (400 la Balzac).

Mai greu de încadrat se dovedesc conisideraţiile cu caracter de generalitate sau, oricum, de alt ordin ; Heitmann tratează despre **Goana după fericire** (Stendhal), „iubirea mistică" sau despre „climatul" şi spiritul unei epoci. De asemeni, tratarea personajului se face, credem, în virtutea unei inţelegeri a literaturii oarecum limitative ; eroii sînt întruchipări sau fiinţe create, adesea după „modele reale", cînd noi ştim deja că ei sînt fundamentali, conglomerate de cuvinte. În ordinea rezervelor, evident subiective, să menţionăm o comparaţie nu tocmai fericită — scriitorul este ca un „tîmplar de mobilă fină care confecţionează piese de mobilier una după alta..." — şi entuziasmul autorului pentru Eugene Sue — „nume de importanţă", **Misterele Parisului**, fiind singurul roman rezumat de Heitmann. Altminteri, s-a observat, ne-am ţinut cît mai aproape de text în această prezentare mai ales pentru a susţine opiniile prefaţatorului : „putere de sinteză extraordinară a spiritului german", „splendidă concentrare", „mare erudiţie". Toate acestea sub controlul viziunii schiţate mai sus.

Ştefan AVĂDANEI

*) Klaus Heitmann, **Realismul francez de la Stendhal la Flaubert**, în româneşte de Ruth Roth, cu o prefaţă de Ov. S. Crohmălniceanu, Univers, Bucureşti, 1983 (1979, Wiesbden).

brize

noapte

Nu ne descurajaseră nici cei din agapa din care tocmai ieşeam, nu ne descuraja acum nici vîntul care înjunghia marea piaţă. Era necesară o concluzie, sau, mă rog, ceva care să încheie cît de cît noaptea de februarie, altfel am fi putut rămîne aşa, ţepeni, pînă dimineaţă ... Lui Vasile îi căzuseră nişte dinţi, toată seara, cît îl ascultasem, mă tot întrebam, şi nu găseam, care anume, pentru că-şi ascundea lipsa articulînd foarte închis şi, pentru mine, foarte comic. Mi-era frică să nu rîd tocmai acum, la urmă, prea sunau fîlfîit cuvintele lui mari, aşa că îl duceam insidios către o încheiere, oricare ar fi fost ea. Deşi ştiam că Vasile nu poate încheia decît prin ceva important. Nu şi-ar fi iertat, nu mi-ar fi iertat un final oarecare.

— ... Poate că **raţiunea** universului nu sîntem noi, spuse, reluînd, parcă o discuţie întreruptă cu puţin înainte. Cine ne poate spune că sîntem noi ?, întări el, ştergîndu-şi ochiul stîng.

— Chiar cine ?

— Poate că piatra e raţiunea universului, sau focul, sau distanţa, sau, mde !, ceva ce încă nu putem numi, nu ştim a numi ...

— Într-adevăr, nu te pot contrazice ...

— Şi-atunci, ce ne rămîne ? **Indoiala,** şopti Vasile.

— Ce anume ?

— Îndoiala. Îndoiala ca bun simţ. Ne îndoim, domnul meu, că gîndim corect universul.

Mă trase de rever şi-mi fîlfîi în ureche :

— **Tăcerea!** Iată ce urmează imediat. Pentru că tăcerea e cea care se impune.

— Aşa s-ar părea ...

Un cîine se opri după tufa de tuia şi se întoarse.

— Păi, nu ? Să vorbim de lucruri de care ne îndoim ?

Îşi şterse şi celălalt ochi, dar pe faţa de culoarea scorţişoarei, pînă în bărbie, rămase o dîră lucioasă, de melc. Nu-mi mai simţeam picioarele.

— Şi cum, să rămînem pentru totdeauna nişte muţi ?, am spus.

Vasile se lumină dintr-o dată.

— Ei, asta-i. **Aşteptarea !** Să aşteptăm. E reacţia cea mai tonică, cea mai încărcată de speranţă, e singura care ne rămîne. Să sperăm că într-o bună zi vom şti care e raţiunea universului, care e locul nostru ...

Cîinele reveni lîngă tufă, se opri, încercă iarăşi să treacă pe lîngă noi, ezită şi se întoarse.

Vasile avea acum faţa frumoasă a bărbatului de la Fayum.

Val GHEORGHIU

urcuş

Vasile Spătărelu este genul de artist cu lungă şi răbdătoare evoluţie care urcă din aproape în aproape ; fuiorul său se deapănă timp îndelungat, fără izbucniri colerice, descoperind mereu rezerve noi, noi mai întîi chiar pentru artist. În locul incandescenţei zgomotoase, el oferă fosforescenţa tăcută.

Spătărelu şi-a avut calvarul său. Nu e născut pentru a fi erou, dar viaţa l-a pus de mai multe ori la încercări grele, cărora le-a răspuns cu stoicism. Din aceste încercări el a extras picături din sucul înţelepciunii. Făcînd slalom printre vicisitudini, a început să-şi croiască o permanenţă.

Seducţia factice nu intră în orizontul acestui talent ; proprii îi sînt sfiala şi ascensiunea lentă, temeinică. În acest urcuş el bate din cînd în cînd cîte un ţăruş ; ţăruşele au greutate. Lăsat de destin şi împrejurări să meargă timp îndelungat, poate că va ajunge departe ; la momentul oboselii definitive, în desaga sa se vor fi adunat multe bunătăţi trebuincioase culturii muzicale româneşti.

Pînă atunci, Academia Română a consfinţit pe drept prin premiul ei o activitate competentă, rodnică şi — mai presus de toate — cinstită.

Anatol VIERU

schiţă de portret

Despre unii oameni se poate spune că le auzi tăcerea, că vorbesc tăcînd, şi, adeseori atît de elocvent, de pătrunzător. Tăcerea acestora spune mai mult decît stivele de vorbe ale altora. Stai cu cineva de vorbă, fără să scoţi un cuvînt. Pare paradoxal, dar, e, uneori, şi adevărat. Spătărelu nu e din categoria acestor fiinţe omeneşti. Cînd se îndepărtează de pianul lui, a doua sa vorbire, sau poate prima, pianul pe care, de fapt, îl duce mereu în spate, ca nomad cu a sa casă după dînsul, cînd nu compune, cînd nu cîntă pentru plăcerea sufletului său, compozitorului îi place să vorbească, dar nu cu repeziciunea graiului din Oltenia natală, ci cu tihna unei fiinţe meditative. Omul acesta, de o bonomie şi de o moliciune, ce-s doar aparente, cu o trăire lăuntrică incandescentă, atît de pregnantă în muzica sa, bărbatul cu înfăţişare flaubertiană, este deschis tuturor celor înconjurătoare. În el se adună, ca în cazul creatorilor adevăraţi, mierea şi otrava vieţii, se adună ca într-un stup şi se întorc în sunete, în melodii, dar şi în cuvinte, adică în reflecţiile fiinţei gînditoare. Nu trece indiferent prin viaţă. Nu este artistul înzidit doar în pianul şi muzica lui, robit, e drept, acesteia cu energiile lui toate, ce-şi trag izvoarele din viaţa cu febrilitate, cu ardenţa trăită. Îi place şi un taifas prelung, îi dă în clocotul pasiunii sîngele, cînd vine vorba de Universitatea Craiova, al cărei fanatic este, citeşte şi o carte — dacă-l prinde — pînă la ziuă, are rafinament în plastică, ştie să fie prieten şi să cultive prietenia.

N-a fost un copil minune, cum sînt atîtea cazuri în muzică. În satul lui natal, în Tâmna Mehedinţilor, copilul acesta, pe numele lui Vasile, orfan de tată, nu ştiu dacă a cîntat măcar la o vioară din strujan. E sigur că avea aptitudini de meşter şi mama lui vroia să-l dea la o meserie.

Dar există o lucrare secretă asupra vocaţiei fiecăruia dintre noi. Printr-un joc fericit al dragostei şi întîmplării Vasile Spătărelu a ajuns la Şcoala medie de muzică din Craiova, care ducea lipsă de elevi, a trecut de la pedagogie la compoziţie, la Conservatorul din Bucureşti, avînd norocul să fie elevul lui Anatol Vieru, de la care a învăţat enorm, cum el însuşi nu oboseşte să spună mereu, a venit la Iaşi, chemat de Achim Stoia, căruia trebuie să-i fim recunoscători pentru valorile ce le avem azi în muzică, lăsînd la Bucureşti ispititoare perspective pentru acea vîrstă şi acele începuturi.

Dar Iaşul, ca şi lui Zeman, Păutza, i-a priit lui Spătărelu, sau, mai exact spus, muzicii sale. Se potrivea firii lui reflexive, melancoliilor şi acelei temeinicii şi energii bine temperate. Iubirea pentru Oltenia a rămas la fel de puternică, dar Iaşul a devenit pentru dînsul aerul fără care n-ar putea vieţui. I se face din cînd în cînd dor de Oltenia, se repede acasă, stă o zi-două, şi simte nevoia să revină la Iaşi, în universul pe care şi l-a alcătuit cu răbdătoare pasiune şi talent, universul prielnic elanurilor sale creatoare. Au trecut douăzeci de ani de cînd e la Iaşi. Are elevi. Foştii lui studenţi Viorel Munteanu, Teodor Caciora, Cristian Misievici au devenit nume de rezonanţă în muzica românească. Lucrările lui Vasile Spătărelu au intrat în patrimoniul valorilor naţionale. În tot acest răstimp el şi-a slujit vocaţia, deşi au existat şi momente cumpănă. Printr-o muncă istovitoare, însă cu plăcere făcută, compozitorul a ajuns la limpezimea şi profunzimea de astăzi a muzicii sale. Totodată, Spătărelu ştie ca nimeni altul ce mult mai are de trudit pentru eternitatea artei sale.

A rămas neschimbat. Inima cea bună.

La acestea mă gîndeam ascultîndu-l. Pianul era acoperit cu draperii de întuneric. El vorbea aşezat, înţelept, despre multe din ce se întîmplă în lume, în această viaţă ce se varsă şi se revarsă cu mierea şi otrava ei în sufletul fiecăruia. Din asta se iveşte fructul cel dulce şi amar, şi atît de hrănitor sufletului — arta. În cazul de faţă muzica lui Vasile Spătărelu.

Grigore ILISEI

dialogul artelor

consonanţe

Însemnările de faţă nu reprezintă o exegeză asupra operei lui Vasile Spătărelu, ci expresia unei vibraţii sufleteşti ce m-a stăpînit, de fiecare dată, atunci cînd am încercat să mă apropii de om şi de artist.

Eram student dar pe Spătărelu l-am cunoscut mai întîi prin muzica sa.

...Luna-şi varsă tot argintul / Pe lumea-ntristată / Eu privesc plîngînd la lună / Luna-i minunată". ...Metafore ale poetului Emil Isac, metafore la care muzica sa a reverberat în perfectă consonanţă. Cîntam madrigalul „Luna" de o delicată expresie lirică şi mă minunam de simplitatea „grăirilor" sale. Peste ani descopeream că, de fapt, lirismul se află întrupat în însăşi natura sa sufletească. Recunoşteam în „Floare albastră", apărută, cred, după aproape douăzeci de ani, aceleaşi unduiri. „Inscripţie", „Omagiu lui Picasso", „Colinde profane" şi altele, cuvinte măiastru potrivite de Eminescu, Arghezi, Florin Mihai Petrescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Dan Verona etc., grăitoare pentru corespondenţele muzical-poetice pe care Spătărelu le-a intuit, poate, ca nimeni altul, ba mai mult, aş îndrăzni a spune că a descoperit sensul rostirii muzicale prin rostirea poetică dar şi virtuţile poetice ale muzicii. Poate fi însă concepută poezia fără muzică ? Ar fi ca şi cum ne-am imagina o muzică total lipsită de melodie. Arta lui Spătărelu se naşte, cred, în primul rînd, din melodie. O melodie inspirată care instaurează deplina consonanţă între verb şi sunet.

Pentru Spătărelu se pare că muzica, înainte de toate, trebuie să aibă un anumit echilibru chiar şi în cele mai puternice dezlănţuiri dramatice, să vorbească în noi prin mijloacele ei specifice. De aceea în momentele de febrile căutări şi experienţe manifestate într-o vreme şi la noi, el căuta cu îndîrjire simplitatea, conştient fiind că semnele partiturii trebuie să exprime „acel ceva" din lumea existenţei sale şi nu neapărat perfecte combinaţii şi arhitecturi sonore ce au constituit, pentru mulţi, mirajul anilor '60—'70, de care Spătărelu nu era străin, dar care nu corespundeau cu natura sa prin excelenţă lirică.

Îndrăznesc să spun că muzica sa nu este spectaculoasă, deşi am ascultat Simfonieta şi Sonata pentru pian bisate în concert. Dar poate că cea mai bună dovadă a virtuţilor muzicii lui Spătărelu stă în aceea că ea pătrunde şi rămîne în suflet, în gînd.

Unduirile lirice, despre care vorbeam, şi-au găsit la fel de bine locul şi în creaţia pentru pian (Preludii, Sonate, Suite) printr-o scriitură de maximă eficienţă. În „Meditaţii la Enescu" (suită distinsă cu Premiul „George Enescu" al Academiei R.S.R.) reverberează etosul muzicii Orfeului moldav. Simplitatea acestei partituri relevă, prin excelenţă, maturitatea şi înţelepciunea compozitorului. O răbufnire pe care toţi cei care-l cunoaştem, o presimţeam de multă vreme.

Lirismul muzicii lui Spătărelu se transfigurează uneori, ajungînd chiar în „consonanţă" cu dramaticul, rezultantă a meditaţiei profunde asupra condiţiei umane. Cvartetele de coarde (ultimul dintre ele premiat de Uniunea Compozitorilor), prin densitatea exprimării, perfecţiunea arhitecturii sonore, prin ineditul sonorităţilor, se dovedesc a fi suprema expresie a forţei sale creatoare, relevînd dimensiunea acordului perfect de consonanţă al omului cu artistul.

Viorel MUNTEANU

inscripţii

bouşcă

Marele Melancolic parcurgea zilnic cele cîteva sute de metri dintre anticariat şi „modernariat", cum spunea el, pentru a degusta — ca pe un Cotnar — clipa foiletării unei cărţi vechi sau noi şi a o cumpăra pe aceea cu „nuri" mai seducători pentru imensul harem al bibliotecii sale.

Într-o zi de iarnă geroasă, prietenul poposit într-o librărie purta o nouă sabină răpită sub braţ.

— Cumpără şi tu un „Bouşcă". E extraordinar ! porunci Marele Melancolic.

— Pentru asta am şi venit, mă executai eu ştergîndu-mi ochelarii aburiţi de intimitatea caldă a rafturilor policrome.

— Bibliofil trebuie să fie orice iubitor de carte. Bibliofob — numai patrupedul. Îl vezi pe mustăciosul cu plete ? Trece prin librărie ca printre galantare cu sutienuri, îşi priveşte în luciul din geamuri profilul feminizat şi iese puşcă umplîndu-şi mănuşile cu falange şi falangite. Tot aşa trece şi printr-o expoziţie : linge tablourile c-un ochi parcă monoclat, se extaziază în faţa ramelor aurite şi flutură catalogul ca pe-un evantai...

— Cam lungă digresiune, nu crezi ?

— Nicidecum. Aşa se creează atmosfera propice blamării celor care trec cu nonşalanţă pe lîngă un „Bouşcă". Cum unii au vrut şi în trecut să treacă, şi au putut ; cum alţii mai vor şi în prezent să treacă, dar nu mai pot. Bouşcă este unic. Unic a fost şi ca elev. Colegi de clasă la Liceul Naţional, între noi se torcea un fir al tăcerii creatoare. Subţirel ca o tulpină de crin, înalt şi drept tot ca o tulpină de crin, Bouşcă mai mult plutea, sfidînd gravitatea şi strecurîndu-se nu printre uniformele kaki, ci printre adierile primăvăratice care intrau pe fereastra deschisă ca să se aşeze, ele, parfumatele, la pupitrele băncilor tatuate de bricege şi lame. Părea a fi imponderabil acest viitor mare pictor...

— Ca şi tine, de altfel...

— Nu eram mai greu cu un gram, se umflă în pene, zîmbindu-mi, Marele Melancolic. Mă bîntuie însă acum duhul unei dulci amintiri. În clasa a şasea, profesorul de latină şi greacă ne-a scutit pe cîţiva dintre noi, cu talent la desen, să traducem odele şi epodele lui Horaţiu pentru Vinerea neagră, permiţîndu-ne un fel de orar glisant (Gleitzeit) pînă la terminarea acuarelelor ce urmau să fie trimise la un concurs organizat în Elveţia. „Cloşca cu puii de aur", semnată de mine, a luat şi un premiu. Profesorul de desen începu să întrevadă în umila mea persoană un pictor autentic. Îmbătat de miracolul culorilor, de muzica şi mireasma lor, eram gata să cad în plasa unei iluzii deşarte. Deodată, Bouşcă ! La începutul anului, fiecare elev trebuia să prezinte rectorului Academiei de Arte Frumoase cea mai reuşită pictură elaborată în vacanţă. Repet : deodată, Bouşcă ! Citise „Turnul Milenei" de Ionel Teodoreanu. Pe foaia aspră de bloc viziunea fantastică a adolescentului lua proporţiile unui fenomen cosmic care învăluie şi hipnotizează : cufundat în stranietatea unei nopţi parcă valpurgice, turnul unui castel ciudat chema parcă — din piscul muntelui vrăjit — pe Milena Bour, abur alb şi spiralat, ţinută în braţe de un Făt-Frumos pornit spre nemărginirea troienită de lună. M-am cutremurat. Reintram în magica atmosferă a Luceafărului eminescian. „Rigoare compoziţională ?" E puţin spus. „Tehnică personală şi virtute a frescei" ?" „Personaje alungite, tendinţă ascensională ?" Diagnoze didactice ! Osuar livresc ! Mai degrabă o viziune sfîşietor de tragică a osmozei dintre macro şi microcosm, o spiralare a strigătului către infinit şi veşnicie, un triumf al efemerului asupra materiei sempiterne. Elipsă cu cele două centre : timpul şi spaţiul. Atmosferă de basm ? Da. Dar un basm cosmic, ameţitor în detalii, copleşitor în întregul lui...

Niciodată nu l-am auzit pe Marele Melancolic vorbind cu atîta înflăcărare romantică. Transfigurat, mă privi adînc şi-mi şopti :

— Am alergat la dascălul nostru şi am strigat în plin consiliu profesoral : Bouşcă ! El ne va face cinste, nouă şi liceului nostru. Numai el merită să urmeze Artele Frumoase. Nu eu ! Nu eu ! Eu voi porni pe o altă cale...

— Şi profesorii ce-au spus ? îndrăznii în cele din urmă.

— Profesorii ? abia murmură Marele Melancolic. Profesorii au tăcut. Dar gesturile lor, privirile lor aprobatoare, zîmbetele lor îngăduitoare, complicitatea solemnă a liniştii, m-au convins că fraternizează cu mine, că mă înţeleg şi-mi dau dreptate. A fost întîia oară cînd am ieşit din sobra cancelarie cu adevărat fericit.

Nicolae ŢAŢOMIR

joseph heller

clenci — 22

romanul CLENCI-22 în cîteva cuvinte

Apărut în 1955, romanul lui Joseph Heller tratează despre aspecte din existența unor aviatori americani în timpul celui de-al doilea război mondial. Debordînd, la suprafață, de un umor străbătut de o venă satirică foarte proeminentă, romanul se constituie în profunzime într-o analiză lucidă a ipostazelor esențialmente tragice prin care se văd obligate să treacă ființele umane în vreme de război. Pentru a lupta cu șanse împotriva supremei absurdități care este războiul, rațiunea umană se vede uneori ea însăși nevoită să-și asume, pentru o perioadă de timp măcar, măști furate din recuzita absurdului: masca nebuniei, cea a desfrînării, cea a negării propriei identități etc. Căci din păcate Yossarian, eroul principal, cît și camarazii săi nu au de înfruntat numai antiaeriana germană. Un adversar redutabil este infailibilul **Clenci-22**, atît de bine definit de un personaj: „Clenci-22 spune că ei au dreptul să facă orice atîta vreme cît nu ne stă în putere să-i împiedicăm". Succesul de care s-a bucurat romanul a făcut ca titlul său să devină expresie în limbă, desemnînd o situație fără ieșire, deoarece cei care o creează îi modifică fără încetare premisele după bunul lor plac.

— Îți pierzi vremea de pomană, se văzu obligat să-i spună doctorul Daneeka.

— Nu poți reține la sol un pilot nebun ?

— Dar bineînțeles. Sînt chiar obligat s-o fac. Există o regulă care zice că sînt obligat să rețin la sol pe oricine e nebun.

— Și atunci de ce nu mă reții la sol ? Sînt nebun. Întreabă-l pe Clevinger.

— Clevinger ? Dar unde este Clevinger ? Găsește-l pe Clevinger și am să-l întreb.

— Atunci întreabă pe oricare dintre ceilalți. Toți îți vor spune cît sînt de nebun.

— Ei sînt nebuni.

— Atunci de ce nu-i reții la sol ?

— De ce nu îmi cer să-i rețin ?

— Fiindcă-s nebuni, de-aia.

— Te cred și eu că-s nebuni, răspunse doctorul Daneeka. Doar ți-am spus că-s nebuni, nu ? Și nu poți lăsa niște nebuni să hotărască dacă ești nebun sau nu.

Yossarian îl privi potolit și încercă o altă abordare.

— Orr este nebun ?

— Nici nu încape vorbă, spuse doctorul Daneeka.

— Poți să-l reții la sol ?

— Bineînțeles. Dar mai întîi trebuie să-mi ceară el acest lucru. Asta face parte din regulă.

— Și atunci de ce nu ți-o cere ?

— Fiindcă-i nebun, spuse doctorul Daneeka. Trebuie să fie nebun să continue să zboare în misiuni de luptă după toate dățile cînd a scăpat ca prin urechile acului. Sigur, pot să-l rețin la sol pe Orr. Dar mai întîi trebuie să mi-o ceară.

— Asta-i tot ce are de făcut ca să fie reținut la sol ?

— Atît. Numai să-mi ceară.

— Și-atunci îl poți reține la sol ? întrebă Yossarian.

— Nu. Atunci nu-l pot reține la sol.

— Vrei să spui că există un clenci ?

— Bineînțeles că există un clenci, replică doctorul Daneeka. Clenci — 22. Oricine vrea să scape de misiuni de luptă nu-i nebun de-adevăratelea.

Nu exista decît un singur clenci și acela era Clenci-22, care preciza că o preocupare pentru propria siguranță în fața unor pericole reale și imediate nu putea fi decît rezultatul unei minți raționale. Orr era nebun și putea fi reținut la sol. Tot ce avea de făcut era să ceară acest lucru ; dar de îndată ce ar fi făcut-o, înceta să mai fie considerat nebun și se vedea obligat să zboare în continuare. Orr ar fi fost nebun dacă zbura în alte misiuni și normal dacă nu ar fi făcut-o, dar fiind normal era obligat să zboare în aceste misiuni. Dacă zbura în aceste misiuni era considerat nebun și nu era obligat să zboare ; dar dacă n-ar fi vrut, era normal și obligat să zboare. Yossarian fu foarte adînc mișcat de simplitatea absolută a acestui enunț din Clenciul-22 și emise o fluierătură respectuoasă.

— Asta zic și eu Clenci, Clenciul-22, remarcă el.

— E cel mai bun din cîte există, fu de acord doctorul Daneeka.

Yossarian îl văzu limpede în toată justețea sa învîrtejită. Exista o precizie de elipsă a părților sale îmbinate în perechi perfecte, care era și grațioasă și șocantă, ca și arta modernă bună, iar uneori Yossarian nu era cu totul sigur că îl înțelege cum trebuie, tot așa cum niciodată nu era foarte sigur în privința artei moderne sau a muștelor pe care Orr le vedea în ochii lui Appleby. Trebuia să-l creadă pe cuvînt pe Orr în problema muștelor din ochii lui Appleby.

— Oh, is acolo, fii pe pace — îl asigurase Orr vorbind despre muștele din ochii lui Appleby, după ce Yossarian și Appleby se bătuseră cu pumnii la clubul ofițerilor — deși probabil că el nici n-are habar de asta. De-aia nu-i în stare să vadă lucrurile așa cum sînt de fapt.

— Cum vine că n-are habar de asta ? întrebă Yossarian.

— Fiindcă are muște-n ochi, explică Orr cu exagerată răbdare. Cum să fie în stare să vadă că are muște-n ochi dacă are muște-n ochi ?

În românește de
Margareta MANOLIU

sentiment

Plouă într-una, mai plouă cu nuci
Vîntul alcargă gigantice statui
Cad merele clătinînd pămîntul
Treieră cîmpuri țăranii uzi
Cai nevăzuți trag ninsori
Hainele par tot mai subțiri
În subteranele memoriei
Bătrînii pregătesc sărbători
Și bate-n fiecare clopotul istoriei.

daimon plecat

Tristă iarnă, lupi de var
Urlă durerea încremenită
Rup nedormirea lui Nichita
Se fac de piatră semn funerar.
Ființa cerului ochi albaștri
Cuvinte plînge flori adevărate
Așternute în suflet de carte
Cînd Daimon pleacă între aștri
Iarna-i tristă cu lupi de var
Și pașii Lui îmi sînt slovar.

judecată (V)

Timpul umblă pe șenile
Păsările își pierd zborul
În păduri de suspine
Demon bea culorile divine.
Viața se usucă-ntr-un ierbar
Și nimeni n-are timp să moară
Cultivă nemurirea hectar cu hectar.

V. V. PROCA

suflarea

suflarea verde
puls roșu la ființă,
crinul alb
nașterea dintii, el ;

merg pămînt pe pămînt
de sub mine nu se surpă viața
îmi ține ființa mereu în picioare
lumina pieptului.

între viață și moarte prematură
nici unul dintre noi, n-a putut stabili
o graniță precisă : cu propriul lui nume

dragostea pe lume
dragostea pe lume,
a început odată cu pămîntul ;
cînd i-am descoperit ființa în mine
tînără ca grădina din cîntec ;
iarba verde, glasul numelui

Ioan SANISLAI

roua lecturii

jurnalul de la dolhasca

Drumul a fost scurt. Intrarea în cameră s-a făcut brusc. Apoi, în spațiul prea mare (ferestre imense, un singur scaun, un pat c-o cergă roșie, flocoasă, vrafuri de cărți de șah și cutii de conserve goale pe jos), mi-am dat seama că toate orologiile văzute în acea zi vor bate aici încă o dată, mai intens, feroce, amintindu-mi că n-am venit singur, ci împreună cu „timpul".

*

Mă bizuiam pe lobodă, pe arpagic, pe pietrele de la temelia fîntînilor, pe vechile gropi de depozitat var. Dar nu era de-ajuns. Un păianjen reușea să-mi distrugă ani întregi din viață ! Nimeream mereu în locuri unde nu ar fi trebuit să fiu sau, cel puțin, n-ar fi trebuit să arăt că sînt. Numai dragostea unui animal îmi da siguranța devotamentului total. Însă melcii, aparent docili, nu pot fi niciodată domesticiți.

*

Zgomotul acela nelămurit (care la început părea să fie dat de soneria telefonului de la canton) creștea, mai ales în nopțile de vară, pînă la spaimă. Nu întrebam pe nimeni despre ce este vorba. Bănuiala vagă că s-ar datora orăcăitului unui număr incalculabil de broaște a căzut. Ziua trecea în așteptarea revelației. Foarte tîrziu am înțeles : durerea de dinți !!

*

Anna Karenina scria o carte pentru copii !

*

Tratatul despre umilință. Să numeri în fiecare dimineață staminele aceluiași crin, umilindu-ți memoria.

*

Un porc roz, cu mișcări iuți, scurmînd o gutuie găsită-n casă sub masa din sufragerie. Micile guițături de nedumerire și satisfacție.

*

O viespe lungă, așezată pe capra de tăiat lemne și împărțită în butuci aurii cu un fierăstrău bine ascuțit. Fragmentele se aranjează lîngă un zid de cărămidă. Pe urmă vom despica fiecare butuc în parte cu o secure străpezită în agrișe. Înmănușați pînă la cot, sub pelerine de paie scumpe, vom duce brațe uriașe, clădind stive alături de sobele casei. Focul îl vom aprinde frecînd un parfum de crinul lui.

*

Aici, cu anotimpurile sub nas, cu orele sub degete, înțepat de fiece schimbare a intensității luminii. Vagoanele de marfă, pline cu nisip, șiroind de apă. Într-o după amiază de septembrie, între două căpițe de fasole uscată. Mai aproape de mine, mai cald, mai viclean, un animal necunoscut...

*

Lîngă o bilă, exasperat, pun un cub !

*

Limbuția fenomenală a piticilor gheboși !

EMIL ȘI DETECTIVII

cafeneaua subiectelor

În noapte se auzi bubuitul groaznic al unui motor pe bază de metanol.

*

Orice humorist trebuie să dea dovadă de umor voluntar.

*

Iarna cînd nu-i aglomerație, cel mai bine este pe plajă.

*

Sașa se repezi la apa regală și o bău pe nerăsuflate. Restul nu se mai știe.

*

Florăria artificială „Bachelita".

*

Acum avea un nas de nobil scăpătat. La el toate relele s-au localizat la nas.

*

N-ar fi oare mai corect : „Căile fierate ?"

*

Doamna Elvira susține că nu mai poate tricota întrucît a renunțat la serviciu și a devenit casnică.

Ovidiu GENARU

publicitatea — acum un veac (7)

Colecția ziarului „Timpul" din anii 1877—78 ne oferă pentru episodul de astăzi și această informație cu indubitabil efect tonic : **Deposit strada Episcopiei nr. 4, „La strugurile negru". Ocasiune rară. Vinuri naturale vechi de 4, 8 și 11 ani, în flacoane și cu ocaua, cu prețuri foarte reduse și neaudzite pînă acum. Indigene albe și negre : de Cotnari, Drăgășani, Odobești, Dealu Mare ; mischet, radzechie, bășicată, negru virtos, tămîioasă. Vinuri streine en gros și en detail : Champagne, Bordeaux, Rhin, Ungaria, Malaga, Madera, Cherry, Muscat Lunel. Nu poate concura nimeni cu mine nici în privința calității vinurilor și nici în ceea ce privesce prețul lor. M. Thedorescu.**

Probabil că tot o asemenea „ocasiune rară" aveau în vedere și autorii anunțului prin care se aducea la cunoștința onor publicului că la tipografia ziarului și la toate librăriile din țară se află de vîndzare **„Metoda de cură naturală drept contrast la vătămările practicei medicale", singura și sigura pază contra morței premature și lingezirii cronice de Aug. Wilh. König, prețul 2 lei nuoi [și] „Regulile ce trebue pădzite pentru a ajurge la bătrînețǎ înaintată", prețul 50 centim.**

Așadar, căile de „cură naturală" se aflau la discreția clientului. Rămînea de văzut dacă licorile d-lui Theodorescu intrau și ele în gama prudentelor îndemnuri ale d-lui König ! Oricum — „magnetizat" sau numai revigorat — onor clientului îi venea, desigur, pofta să-și vadă și de celelalte interese ! Numai să-l fi ținut pingelele... Drept care, primul drum trebuia făcut la **cel mai mare și mai renumit magasin de încălțăminte pentru bărbați, dame și copii, sub firma de Sal. Weiserman, LA VULTUR, str. Carol I nr. 6 — Curtea Veche, mai ales că aici au sosit pentru sesonul de primăveară și veară încălțăminte de bărbați în toate formele (fason anglais și britanique), de dame (fason american, nord-pol și Mexico) și de copii (în fasoanele cele mai noui). Și cum poți să nu-i pășești pragul marelui magazin, cînd „propritarul" — sîntem asigurați — este în stare d'a concura cu oricine în această branchă (vindzînd cu prețuri mai reduse decît oriunde) și cînd acela și „propritar" face plecata sa invitațiune rugînd pe onor public și înalta nobilime da-l încuragia cu numeroasele visite și a d-lor clientelă ?**

Numai iată că își viră coada și... onor concurența, derutîndu-l pe bietul reprezentant al nobilului public, mai ales că îmbietorul ei glas vine din vecini : **Iubitul și renumitul magasin de încălțăminte pentru bărbați, dame și copii sub firma Philipp Goldstein „LA STEAUA ALBA", str. Carol I nr. 5 Curtea Veche). Sosindu-mi de curînd din cele mai renumite fabrice existente din străinătate, cu care stau în relațiuni intime de mulți ani, un mare asortiment de diferite mărfuri după fasoanele cele mai moderne și lucrate cu cea mai mare soliditate, d.e. pentru DAME: polonese cu nasturi în toate formele, sandale, pantofi ș.c.l. : pentru BĂRBAȚI: ghete de vacs, maroqiun, maroquin salon, pantofi și tot ce se atinge de încălțăminte bărbătesci ; asemenea pentru COPII toate felurile de ghete cu nasturi, elastic și altele, vă rog a vă convinge de adevăr...**

Curat vorba lui conu' Tudor Musatescu: **unde-o fi mai ieftin și mai bun — la Stănculescu, ori la Măgeanu ?** Și să nu-l uităm nici pe „nenea Iancu" : **Din dilema asta nu puteți ieși !... Am zis !...**

C.B.

convorbiri literare prin corespondență

Ioan SANISLAI — Portița (Satu Mare). Cum vedeți, m-am ținut de cuvînt. Mai trimiteți.

Nirvana ROMAN — Roman. Vă felicit pentru ambiția și hotărîrea cu care priviți către viitoarea profesie. Sper ca pregătirea să fie pe măsură. În poeziile trimise se observă o oarecare, secretă, prospețime, în contrast flagrant, cu un stil desuet, uzat, de romanță : „Ochii mai aveau culoarea / castanelor toamna ; / ochii tăi (eu nu știam) aveau săgețile trădării" etc. Sînteți, deocamdată, în plin descriptivism naiv și pretențios : „Nu m-am vindecat. / Mă chinuie aceeași boală / de absolut și lumină ; / cu ochii deschiși spre albastru / am vise albe". Poezia nu **descrie** stările de spirit și celelalte, nici măcar nu le reconstituie ci, acolo unde este posibil, le întemeiază. Cele mai multe erori de-ale începătorilor provin din neînțelegerea acestei, recunosc, foarte dificile, situații. În ce mă privește, am răbdare și vă mai aștept.

LULY-BOY — Iași. Mi-a plăcut scrisoarea dumitale. Te-ai autodiagnosticat cît se poate de corect ; pe lîngă un sentimentalism preparat după rețeta siropului de trandafiri, se observă ezitări în alegerea unui anume mod de exprimare. **Absență** are unele semne încurajatoare. Bunăoară, „Închid privirile și trag pleoapele / Scuzîndu-mă parcă de absența mea". În continuare însă, o antiteză strică totul : „Din lumea de catran și mucava / Visînd-o doar de catifea. / / Mă retrag dintr-o lume de tinichea". Această simbolistică rudimentară e ceea ce trebuie să dispară deocamdată. Dacă lucrurile nu sînt clare, am putea discuta la redacție.

E. Nistor — Fălticeni. Se poate continua. În ciuda unor stridențe, a locurilor comune, **Plouă** are tensiune. Există un ritm interior, o stare de jubilație, care e a poeziei adevărate ; din păcate limbajul nu o susține peste tot, fata ascunsă a cuvintelor vă scapă. Puteți fi indiscretă și citi cele scrise Nirvanei Roman. Sînt, acolo, lucruri care vă privesc.

Elena FRÂNCU — Șercaia (Brasov). Mă bucură faptul că revista „Convorbiri literare" vă este, cum spuneți, „foarte dragă". Gestul de a readuce în atenție scriitori mai mult sau mai puțin uitați (cum e cazul Magdei Isanos) e, credem, o datorie a oricărei publicații ce se respectă. Ispitele modei sînt mari, într-adevăr, modă însemnînd, în fond, și gustul retro. De regulă însă, la pagina consacrată școlii vom prezenta scriitori aflați în actualitate, cum se spune, în concordanță cu programa școlară a claselor a X-a și a XII-a. În legătură cu poezia, nimic nou.

David ALEXANDR — Dumbrava Roșie (Neamț). Mai trimiteți. Nu sînt încă lămurit. Vreau poezii de dimensiuni mai mari. Ceea ce se află în ultimul plic dă impresia de contrafacere.

Dan CRISTIAN — Bacău. Într-unul din numerele viitoare vom publica un grupaj mai consistent. Mai trimiteți. M-ar interesa și niște traduceri. Proză scurtă, între 3 și 10 pagini. Mai ales umoristică. Ce ziceți ?

Lica DAJBOG-CERNUCAN — Brașov. Ceva, ceva în **Și morți.**

Oprea CIUPITU — Caracal. Spuneți la un moment dat : „Eminescu nu are / nevoie de statui / El este al tuturora / Și totuși numai al lui, / Înainte de toate moldovean / Ce se plimbă printre versuri / Ca un titan...". Dispunerea în versuri și folosirea rimei preschimbă doar formal proza în poezie. Din păcate — parafrazînd un vers celebru — nici restul nu e literatură.

Sabin HOREA — Cluj-Napoca. Rămîne valabil răspunsul din luna iulie.

A.M. — Rîmnicu Vîlcea. Deși la vîrsta dumitale e cam greu, încearcă totuși să fii cu „picioarele pe pămînt". Alegoria și simbolistica sînt „subțiri", iar abstracțiunile pe care le ataci cu atîta dezinvoltură îți sînt, se vede foarte clar, peste mînă : „Păsările zboară spre nemărginirea / albastră / spre Întunericul Ax [?] ; / lacrimile se afundă tăcute / în văile marilor uragane / și din adîncul adîncului / șoptesc neînțelese / cîntecul veșnicului Gînd". Folosirea majusculelor nu dă prestanță poeziei, iar faptul că lacrimile se afundă în „văile marilor uragane" e lipsit de logică, de logica poeziei, se înțelege, care, deși diferită de cea a raționamentelor obișnuite, nu e arbitrară. Așadar, cum spuneam, încearcă să nu evadezi „în lumea... sublimului absolut", poezia există în cele mai obișnuite și mai terestre lucruri. Trebuie s-o cauți. Merită să încerci. După aceea, vom vedea.

Iunia Aurelia MANEA — Constanța. Poezia dumitale are, ca să zic așa, lumină naturală. Sînt încă stîngăcii, asprimi juvenile, dar, în general, talentul, foarte proaspăt, răzbate. Candoarea e firească : „Pe tălpile arse / de tăcere / orbecăie spre piețele zorilor — / de aici încolo / nu poți trece decît cu privirea / mirosind a fericire" **(Linie). Mergînd pe aceeași linie** s-ar putea să ajungi unde trebuie. Aștept vești bune.

Carmen MURGU și Mészáros JUDITH. Din ce ați trimis se poate reține, pentru fiecare (mi se întîmplă pentru prima oară ca expeditorul să fie un grup de tovarășe), cîte un text. **Privind crăpăturile din pavaj** e, realmente, frumoasă, mai puțin finalul cu „piramidele din ruguri". De partea cealaltă, **Această sîmbătă seara**, merită, de asemenea, toată atenția. Notația voit anodină, derizorie, e, aici, expresivă. În contrast cu aceste două piese, celelalte par a fi scrise de un al treilea și, respectiv, un al patrulea, în sensul că se pierd în amănunte de astă dată nesemnificative. Cele două poezii menționate mă fac curios pentru ceea ce, eventual, va urma.

Luminița POTÎRNICHE — Galați. Curierul și-a făcut datoria. Am citit cu interes **Pe străzi** și **Pașii brazilor.** Dacă vă hotărîți să-mi mai trimiteți ceva, propuneți și un pseudonim.

Întrucît există mulți corespondenți nerăbdători, trebuie să precizez că răspunsurile mele au în vedere corespondența primită pînă în ziua de 20 a lunii anterioare celei de apariție a numărului.

D. D.

„PE PLAN MONDIAL, ROMÂNIA DESFĂŞOARĂ O ACTIVITATE CONSECVENTĂ ŞI ACTIVĂ PENTRU PACE, INDEPENDENŢĂ NAŢIONALĂ ŞI COLABORARE CU TOATE STATELE LUMII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE ORÎNDUIRE SOCIALĂ. DATORITĂ ACESTEI POLITICI, CARE CORESPUNDE PE DEPLIN INTERESELOR SUPREME ALE PATRIEI, ŢARA NOASTRĂ SE BUCURĂ DE UN BINEMERITAT PRESTIGIU INTERNAŢIONAL, ARE PRIETENI PE TOATE MERIDIANELE PLANETEI".

NICOLAE CEAUŞESCU

înalt prestigiu internaţional

Beneficiind de ampla experienţă revoluţionară personală, de nenumăratele contacte directe cu realităţile concrete din cele mai diferite ţări ale lumii, de vastul dialog cu conducătorii de state, de guverne, cu şefii partidelor politice şi alte personalităţi de prim ordin din viaţa publică internaţională, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, partidul şi statul nostru au demonstrat lumii întregi că unitatea şi independenţa naţională reprezintă cadrul fundamental al dezvoltării şi afirmării popoarelor, că un popor nu-şi poate valorifica energiile şi capacităţile sale creatoare decît într-o deplină unitate şi animat de hotărîrea de a nu precupeţi nici un efort pentru împlinirea aspiraţiilor sale legitime de dezvoltare economică şi socială. Această unitate s-a consolidat, în ceea ce priveşte ţara noastră, în mod exemplar, în ultimele decenii, prin importantele succese obţinute în construcţia socialistă, în dezvoltarea economică, socială şi politică a ţării, în adîncirea continuă a democraţiei socialiste şi creşterea nivelului de trai al întregului nostru popor. Pe aceste împliniri se întemeiază fermitatea şi consecvenţa cu care România, preşedintele ei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, militează pentru dezvoltarea continuă a prieteniei şi solidarităţii cu toate ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, cu ţările nealiniate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza principiilor deplinei egalităţi în drepturi, a respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne şi avantajului reciproc, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei. Aceste prefaceri revoluţionare pe plan intern, care au dus la transformări radicale în viaţa economică, socială şi politică, la ridicarea ţării pe trepte de civilizaţie socialistă mereu mai înalte, ca şi demersurile consecvente şi responsabile întreprinse în domeniul vieţii internaţionale, pentru apărarea păcii şi întărirea securităţii popoarelor, pentru asigurarea dreptului imprescriptibil al fiecărei naţiuni la dezvoltarea suverană, liberă şi independentă au dus, în mod firesc, la creşterea fără precedent a prestigiului ţării noastre pe plan mondial. Astfel, România socialistă întreţine în prezent relaţii diplomatice cu 139 de state — faţă de numai 67 în anul 1965 — dezvoltînd schimburile economice şi comerciale, pe bază de acorduri guvernamentale, cu peste 150 de ţări de pe toate continentele. La rîndul său, Partidul Comunist Român, întreţine raporturi de colaborare cu 89 de partide comuniste şi muncitoreşti, cu 53 de partide socialiste şi social-democrate şi 66 de partide şi forţe politice de guvernămînt, organizaţii şi mişcări de eliberare naţională.

Preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a întreprins peste 190 de vizite oficiale în ţări din Europa, Asia, Africa, America Latină şi America de Nord încheind cu acest prilej sau cu prilejul vizitelor întreprinse în România de şefi de stat şi de guvern din alte ţări, 21 de tratate de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală sau de prietenie şi cooperare, peste 100 de declaraţii solemne şi declaraţii comune şi 254 de comunicate comune. Această activitate cu adevărat impresionantă nu putea să nu fie apreciată şi subliniată în termenii cei mai elogioşi de către importante personalităţi ale lumii contemporane.

Iată, de pildă, gîndurile primului ministru al Republicii Elene, Andreas Papandreu : „Importanta contribuţie a preşedintelui Nicolae Ceauşescu la lupta pentru destindere, pentru pace, pentru reducerea înarmărilor şi, în primul rînd, a înarmărilor nucleare, lupta dumneavoastră pe toate meridianele lumii pentru o nouă ordine economică — această luptă v-a consacrat drept una din cele mai importante personalităţi ale epocii noastre". **Sau aprecierile fostului asistent al secretarului de stat al S.U.A., Helmut Sonnenfeldt :** „În perioada în care am lucrat în guvernul american m-am convins nemijlocit că toate acţiunile internaţionale ale României şi ale preşedintelui ei au făcut dovada unei înalte ţinute politice şi a unei înalte competenţe în problemele internaţionale, a unei activităţi ireproşabile pe care puţine ţări şi puţini oameni politici din lume pot să le realizeze". **Şi, desigur, asemenea aprecieri pot fi găsite în numeroase alte declaraţii publice ale unor importante personalităţi de pe toate continentele.**

Aprecierile şi interesul pentru experienţa istorică a României şi pentru activitatea cu adevărat exemplară a preşedintelui ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, atît pe plan intern cît şi pe plan internaţional pot fi deduse şi din ritmul rapid în care s-au înscris în circuitul valorilor fără graniţă ale gîndirii contemporane ideile conducătorului partidului şi statului nostru prin volumele publicate peste hotare în edituri cunoscute precum şi prin lucrările biografice dedicate vieţii şi activităţii preşedintelui României, secretarul general al partidului, semnate de publicişti de prestigiu şi puse la dispoziţia cititorilor lumii în toate limbile de circulaţie internaţională precum şi în limbi de circulaţie regională dar care se adresează unui număr mare de cititori (arabă, chineză, japoneză, portugheză, urdu, hindi şi altele). Astfel, din anul 1970 şi pînă în prezent, au apărut peste hotare peste 140 de titluri dedicate operei şi personalităţii preşedintelui României în 21 de limbi şi 34 de ţări. Adăugînd şi volumele apărute în ţară în limbi străine din seriile „Din gîndirea social-politică a preşedintelui României" şi cea de „Scrieri alese" sau „Din gîndirea filosofică", se poate lesne constata că opera şi personalitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu se numără printre cele mai prezente şi preţuite valori teoretice şi practice în conştiinţa opiniei publice internaţionale. Iată, de altfel, cum sintetiza explicaţia acestei afirmări rapide unul din editorii seriei de „Scrieri alese" ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu publicate în Italia, Nicolo Teti, directorul general al editurii „Il Calendario del Popolo" în care au apărut zece volume : „Pe plan intern Partidul Comunist Român, sub conducerea secretarului său general, a ştiut să acţioneze cu curaj şi iniţiativă imprimînd un ritm excepţional procesului de edificare a socialismului în România. Rezultatele obţinute sînt remarcabile. În acelaşi timp, problemele ce rămîn de rezolvat sînt mari şi preşedintele Ceauşescu arată aceasta cu un mare realism. Dar cînd te gîndeşti la capacitatea puternică de mobilizare, la dovezile de participare solidară pe care le-a demonstrat poporul român, nu trebuie să fii neapărat un optimist pentru a te convinge că România va realiza propriile sale obiective şi va construi socialismul multilateral dezvoltat. Pe plan extern, politica românească promovată de preşedintele Ceauşescu se caracterizează prin dinamism, atît în relaţiile cu ţările socialiste, cu ţările lumii a treia cît şi cu statele capitaliste. Preşedintele României a ştiut să arate lumii că şi statele mici şi mijlocii pot juca un rol de mare importanţă în raporturile internaţionale. În imprimarea acestor direcţii, în desfăşurarea acestei activităţi a României, preşedintele Nicolae Ceauşescu este conducătorul sigur şi experimentat deoarece este un fiu al poporului, al poporului român, căruia, aşa cum s-a scris, îi întruchipează virtuţile cele mai nobile şi idealurile cele mai avansate şi obiective". **La rîndul său, Giulio Andreotti, fostul prim-ministru al Italiei şi preşedintele Comisiei de politică externă a Camerei deputaţilor din Parlamentul italian, sublinia în prefaţa la volumul „Nicolae Ceauşescu şi rolul internaţional al ţărilor mici şi mijlocii" de Gian Luigi Berti (San Marino, 1932) :** „...Încă înainte de a se afirma politica Conferinţei de la Helsinki, o naţiune care şi-a asumat iniţiative autonome, instaurînd, în politica externă un dialog deschis, în afara blocurilor, a fost România. (...) Am admirat întotdeauna la şeful statului român voinţa sa fermă de a contribui la depăşirea dificultăţilor existente în calea procesului destinderii, înţelegerii între popoare, cooperării europene. Preşedintele Nicolae Ceauşescu se bucură de înalt prestigiu şi consideraţie pe plan mondial. Rolul său deosebit de pozitiv pe plan internaţional se bazează pe buna sa credinţă, pe voinţa de pace, pe dorinţa de a sprijini cauza comună a tuturor popoarelor". **Şi astfel de aprecieri pot fi întîlnite în fiecare din prefeţele pe care mari personalităţi le semnează şi care sînt unanime în recunoaşterea remarcabilelor şi originalelor contribuţii ale preşedintelui Republicii Socialiste România, la îmbogăţirea teoriei şi practicii revoluţionare, la soluţionarea marilor probleme ale lumii contemporane.**

Semnificative prefeţe semnează : Constantin Tsatsos, **fost preşedinte al Republicii Elene, la volumele „Nicolae Ceauşescu — pentru o politică de pace şi coaborare în Balcani şi în întreaga lume", apărut în anul 1975 şi la albumul „România — Ceauşescu", apărut în anul 1982,** Andreas Papandreu, **primul ministru în funcţiune al Republicii Elene, la volumul „Nicolae Ceauşescu — România şi lumea contemporană",** Alain Poher, **preşedintele Senatului Republicii franceze, la volumele „Ceauşescu", apărut la Paris în anul 1979 şi „Adevărata Românie a lui Ceauşescu" de Michel P. Hamelet, apărut în editura „Nagel" în anul 1983,** M'hamed Boucetta, **ministrul afacerilor externe al Marocului, la volumul „Nicolae Ceauşescu — promotor al egalităţii popoarelor şi statelor", apărut la Rabat în anul 1981,** Sheila Kaul, **ministrul învăţămîntului şi culturii din India, la volumul „Nicolae Ceauşescu — despre calitatea vieţii" de prof. S. K. Kar,** Luigi Longo, **fost preşedinte al Partidului Comunist Italian, la volumul „Nicolae Ceauşescu — Scrieri alese", volumul VIII, apărut în editura „Il Calendario del Popolo" şi numeroşi alţii.**

Manifestările prilejuite de lansarea fiecărui volum au constituit adevărate evenimente în cronica relaţiilor cu ţările respective, contribuind în mod direct şi cu efecte pozitive de durată la mai buna cunoaştere şi înţelegere a preocupărilor interne şi externe ale partidului şi statului nostru, a punctului de vedere românesc în marile probleme care preocupă lumea contemporană. Participarea unor personalităţi cunoscute ale vietii politice, cultural-artistice si ştiinţifice, membri ai corpului diplomatic şi reprezentanţi ai presei, radioului şi televiziunii la aceste manifestări a creat, de asemenea, de fiecare dată, un cadru cu o deosebită semnificaţie pentru interesul de care se bucură în lume experienţa social-politică a României Socialiste, activitatea neobosită, teoretică şi practică, a preşedintelui ţării noastre. Tocmai răspunzînd acestui interes atît de larg şi diversificat, aria tematică a volumelor publicate a cuprins întreaga problematică de actualitate, de la eforturile depuse pentru crearea unei Românii moderne (volumele apărute în Brazilia, Finlanda, Austria, Italia, Grecia, Anglia, India) la problematica noii ordini politice şi economice internaţionale (Italia, India, Pakistan, Japonia), dezarmarea (Elveţia, Franţa, Argentina, Peru, Grecia, Belgia, Pakistan), democratizarea relaţiilor internţionale (Italia, Grecia, Liban), securitatea si cooperarea în Europa (Pakistan, India, Italia), colaborarea în Balcani (Grecia, Turcia) ş.a.

La rîndul lor, volumele biografice în care sînt prezentate pe larg viaţa şi activitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu sînt semnate de publicişti cunoscuţi care se bucură de o largă audienţă în ţările lor : Per Olof Ekström (Suedia), Donald Catchmove şi Stan Newens (Anglia), Amilcar Alencastre (Brazilia), Michel Pierre Hamelet (Franţa), Theodoros Katrivanos (Grecia), profesorii R. N. Trivedi, Ralf Baldev şi S. K. Kar (India), Heinz Siegert (Austria), Ugo Ragozzino (Italia) ş.a.

Autorii volumelor şi ai prezentărilor introductive, editorii operelor tovarăşului Nicolae Ceauşescu sau ai volumelor monografice consacrate activităţii şi personalităţii conducătorului partidului şi statului nostru apărute peste hotare, declarînd că prin gestul lor aduc „...un omagiu fierbinte vieţii şi operei unui remarcabil om de stat şi conducător din epoca noastră" **sînt unanimi în a recunoaşte în preşedintele României** „...o personalitate ilustră, de înalt prestigiu mondial" **(prof. Julio Castro, Peru) care** „...are de îndeplinit un rol mondial important" **(F. Hodeige, directorul editurii „Rombach" din R. F. Germania). Directorul editurii franco-elveţiene „Nagel", Louis Nagel, sublinia, la rîndul său că** „...Ideile preşedintelui Nicolae Ceauşescu, poziţia sa referitoare la garantarea afirmării indepedenţei naţiunilor, la garantarea afirmării independente în toate domeniile, a voinţei de a decide suveran, fără nici o influenţă din afară, soarta propriei ţări sînt de o enormă însemnătate pentru destinele poporului român şi ale tuturor popoarelor". **Editorul pakistanez Abdul Rakin aprecia că :** „...numai o ţară condusă de un mare om de stat, cum este preşedintele Nicolae Ceauşescu, care îmbină interesele naţionale cu cele ale întregii umanităţi, poate avea atîţia prieteni pe toate meridianele". **Publicistul francez Michel Pierre Hamelet scrie în volumul său biografic :** „Preşedintele Nicolae Ceauşescu oferă lumii strălucitul exemplu al bărbatului politic care şi-a consacrat întreaga existenţă luptei pentru înălţarea poporului său, pentru înţelegerea şi prietenia între popoare, pentru dreptate socială şi demnitate umană. Întruchipînd dintotdeauna un militant, şeful statului român a rămas şi rămîne un mare om de omenie. Destinul său de luptător care şi-a consacrat viaţa binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate şi simplitate. Orice întîlnire cu el devine un moment de neuitat prin libertatea de spirit şi independenţă care-l guvernează. Astfel de oameni apropie popoarele şi în rodnica istorie a relaţiilor franco-române constituie un suport al permanenţei în cadrul unei cooperări tot mai ample şi mai eficiente". **La rîndul său, Tsuneo Ikeda, preşedintele editurii japoneze „Kobunsha", şi-a exprimat mîndria legitimă de a fi putut traduce şi publica operele unui şef de stat care se bucură de un înalt prestigiu în Japonia şi în întreaga lume, fiind** „...cunoscut ca un promotor neobosit al idealurilor de pace şi colaborare paşnică între toate popoarele lumii". **Sheila Kaul, ministrul învăţămîntului şi culturii din India, autorul prefeţei la volumul „Nicolae Ceauşescu — despre calitatea vieţii" de prof. S. K. Kar, apărut în librăriile indiene în anul 1983, scrie :** „...Printre aceşti lideri pătrunşi de spiritul responsabilităţii, preşedintele Nicolae Ceauşescu deţine un loc proeminent atît ca filosof cît şi ca erou al acţiunii dinamice. Un studiu aprofundat al operei sale ne face să înţelegem limpede necesitatea înlăturării dezechilibrelor şi a realizării unei noi calităţi a vieţii, care să favorizeze o prietenie trainică între naţiuni şi un efort comun al popoarelor în favoarea instaurării unei lumi noi, a armoniei şi colaborării (...) O idee importantă în gîndirea preşedintelui Nicolae Ceauşescu este aceea că omul ocupă locul central în socialism şi că întreaga activitate socială trebuie să aibă drept scop asigurarea celor mai bune condiţii de viaţă materială şi spirituală, care să permită afirmarea deplină a personalităţii umane. Acest umanism profund îşi află o abordare ştiinţifică în lucrările preşedintelui Nicolae Ceauşescu, oferindu-ne o frumoasă îmbinare de spirit ştiinţific şi umanism, care răspunde direct cerinţelor deceniilor viitoare". **Xantopoulos Palamas Christos, fost ministru de externe al Greciei, semnînd prefaţa primului volum din seria de cinci apărute sub titlul „Nicolae Ceauşescu — România şi lumea contemporană", în editura greacă „Pneumatikos" sublinia că :** „...preşedintele Nicolae Ceauşescu are marele merit de a fi înţeles profund spiritul poporului său şi de a-l fi ridicat la rangul de politică naţională. În acest context se desfăşoară, după opinia mea, veritabilul dialog promovat de România, care este esenţa veritabilei democraţii internaţionale". **România fiind, în concepţia sa"** „...un model ideal de perfectă unitate între popor şi conducătorul său". „Anumite personalităţi pot avea o influenţă asupra cursului istoriei, graţie evidenţei şi bogăţiei experienţei lor" **— sublinia Ali-Yata, deputat, secretar general al Partidului Progresului si Socialismului din Maroc cu prilejul lansării volumului „Nicolae Ceauşescu — promotor al egalităţii popoarelor şi statelor" apărut la Rabat în limba arabă, — continuînd:** „Astfel, oamenii eminenţi, cu responsabilităţi elevate, marchează viitorul societăţii. Şi departe de orice flatare, se poate afirma că tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, aparţine acestui gen de oameni". „În personalitatea preşedintelui Nicolae Ceauşescu se contopesc convingerile comuniste şi tradiţiile româneşti, gîndirea materialist-dialectică de talie mondială şi patriotismul, cu alte cuvinte, omul şi patria sa" **— arăta, la rîndul său, cunoscutul scriitor suedez Per Olof Ekström, autorul volumului „Ceauşescu şi România. Un om, o ţară" — apărut la editura „Zindermans" din Göteborg. Heinz Siegert, autorul volumului „Nicolae Ceauşescu — ştiinţa conducerii pentru o Românie modernă", aprecia** „...Concepţia originală a preşedintelui Nicolae Ceauşescu despre ştiinţa conducerii. Am credinţa — **continua publicistul austriac** — că puţini oameni de stat din lume au contacte atît de strînse, de directe cu poporul, ca preşedintele României. Modul său de a conduce ţara e unic".

Ne face, evident, plăcere şi o onoare deosebită să consemnăm asemenea aprecieri în acest anotimp sărbătoresc în care întregul nostru popor mai unit ca oricînd în jurul Partidului, în frunte cu secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a aniversat peste cincizeci de ani de activitate revoluţionară a primului bărbat al naţiunii noastre socialiste şi se pregăteşte să cinstească un deceniu de cînd cel dintîi preşedinte al României moderne conduce destinele acestei ţări.

Să ne merităm, prin tot ce facem, marea mîndrie de a trăi acum şi aici sub steagul marelui şi gloriosului nostru partid.

Teofil BĂLAJ

Redacţia : Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Apare pe 20 ale lunii
● Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.